

Lovis Tönnies

Prestasjonsutvikling i elitehåndball: Kommunikasjon, paradokser og utilsiktede konsekvenser

En kvalitativ studie av et elitelag i håndball med utgangspunkt
i Niklas Luhmanns systemteori

Masteroppgave i idrettsvitenskap
Seksjon for idrett og samfunnsvitenskap
Norges idrettshøgskole, 2021

Sammendrag

Studien tar utgangspunkt i å beskrive prestasjonsutvikling i eliteidretten som sosial praksis, som oppstår i relasjon mellom mennesker, og ikke kan reduseres til enkeltelementene den praktiske virksomheten består av. Fremfor å redusere kompleksiteten i prosessen, tar studien utgangspunkt i å beskrive sentrale elementer i prestasjonsutvikling til et elitelag i håndball, men også hvordan disse elementene er relatert til hverandre, og ikke kan sees uavhengige av hverandre.

Studien ble designet som en kvalitativ dybdestudie av et elitelags praktiske virksomhet, der hensikten har vært å skape et kontekstuellt bestående og kontekstuellt beskrivende bilde av lagets prestasjonsutvikling over tid. Datamaterialet ble samlet inn gjennom daglige observasjoner av elitelagets virksomhet over en tidsperiode på fem måneder. Disse observasjonene ble supplert med fem semi-strukturerte intervjuer med utvalgte nøkkelinformanter i etterkant av observasjonene. Dataene ble analysert gjennom en abduktiv tilnærming, som vektla både en deduktiv analyse med utgangspunkt i Luhmanns systemteori, og en induktiv analyse.

Resultatene viser at prestasjonsutvikling er sterkt knyttet til lagets resultatoppnåelse, der prestasjonsutvikling fremstår som en kontinuerlig gjentakende prosess fra en kamp til den neste. Prosessen reduseres i så måte kontinuerlig til et begrenset tidsperspektiv, basert på hensikten og meningen med virksomheten, som er å vinne kamper. Samtidig viser resultatene hvordan elitelaget selv håndterer kompleksitet, gjennom utviklingen av tydelige strukturer, relatert til roller, forventinger, det sosiale hierarkiet, og relasjonene som tillates i prestasjonskonteksten. Disse relasjonene virker selvforsterkende og kontinuerlig reproduserende over tid, med utgangspunkt i den sterke forbindelsen mellom trenings- og kampaktivitet. I forlengelsen beskriver resultatene hvordan strukturene i elitelagets virksomhet innehar kommuniserende egenskaper, som kan relateres til spillernes opplevelse, eller mangelen på opplevelse, av tillit og trygghet. Resultatene diskuteres med utgangspunkt i eksisterende paradokser, som belyser hvordan virksomheten preges av motsigelser, tvetydighet og usikkerhet, og hvilke utilsiktede konsekvenser dette kan ha i praksis. Disse paradoksene tydeliggjøres blant annet gjennom langsiktige og kortsiktige tidsperspektiver, rolleklarhet og rollefrihet, fokus på seg selv og på motstanderen, eller en systematisk og dynamisk spillefilosofi.

Innholdsfortegnelse

Sammendrag	3
Innholdsfortegnelse	4
Forord	6
1. Introduksjon	7
2. Niklas Luhmanns systemteori	11
2.1 Sosiale systemer.....	12
2.1.1 Kommunikasjonsprosessen	13
2.2 System og omverden.....	15
2.3 Tid, struktur og prosess.....	17
2.4 Kompleksitet og kontingens	19
2.5 Kritikk av Luhmanns systemteori.....	21
3. Studiedesign og metode	23
3.1 Studiedesign.....	23
3.2 Utvalg og adgang til felten.....	25
3.3 Min bakgrunn og kontekstuelle forståelse	26
3.4 Datainnsamling	29
3.5 Datanalyse.....	34
3.6 Etske betraktninger	38
4. Resultater	40
4.1 Del 1: Hva kjennetegner elitelagets prestasjonsutvikling?	40
4.1.1 Tidsperspektiv, hensikt og mening.....	40
4.1.2 Roller, relasjoner og sosialt hierarki i elitelaget.....	44
4.1.3 Fokusområder før den neste kampen	49
4.2 Del 2: Hva kommuniserer prestasjonsutviklingen?	53
4.2.1 Roller og forventinger bidrar til struktur.....	53
4.2.2 Prestasjonsutviklingens betydning for rolleendring	55

5. Diskusjon	61
5.1 «Laget på banen» og «laget på benken»	62
5.2 «Fokus på oss selv» eller «fokus på motstanderen»	66
5.3 Å «få» en rolle eller å «ta» en rolle.....	75
5.4 Praktiske implikasjoner.....	80
5.5 Styrker og begrensinger	82
5.5.1 Teoretiske implikasjoner	82
5.5.2 Teoretiske og metodiske styrker og begrensinger.....	85
6. Konklusjon	90
Referanseliste	91
Vedlegg 1: Eksempel på intervjuguide	103
Vedlegg 2: Kodeutvikling observasjonsdata	104
Vedlegg 3: Eksempel på koding av intervjuer	105
Vedlegg 4: Informerts samtykkeskjema	106

Forord

I det jeg skriver dette, er et kapittel i livet i ferd med å gå mot slutten, mens et nytt er i ferd med å begynne. Det er vanskelig å beskrive i korte trekk hva tiden på NIH har gitt meg. Det åpenbare er den sterke faglige plattformen jeg har utviklet, og den sunne kritiske sansen til både teori og praksis, som jeg skal forsøke å ivareta også i fremtiden. Enda mer betydningsfullt er de sterke relasjonene man har utviklet til medstudentene man har møtt på veien. Ikke bare for de faglige diskusjonene, men først og fremst for deres evne til å være der som gode venner når man trenger det. For å sitere mitt største forbilde: «Å dele sorgen av noe, halverer den. Å dele gleden av noe, dobler den». Det er mange som fortjener en takk, ikke bare for hjelpen i arbeidet med denne oppgaven, men for alt de har bidratt med de siste årene.

Først og fremst takk til mine veiledere. Christian Thue Bjørndal, ditt engasjement, din faglige ekspertise, men også din evne til å anerkjenne og forstå mine synspunkter og mål for denne oppgaven, har vært uvurderlig underveis i prosessen. Samtidig som du har latt meg gå mine egne veier, har du gitt meg trygghet i stunder hvor jeg har kjent på usikkerhet. Du har delt rikelig av deg selv de siste årene, og det har vært mye læring for meg, både som teoretiker og praktiker, i de mer uformelle diskusjonene vi har hatt. Det setter jeg virkelig pris på! En stor takk også til Lone Friis Thing, som kom inn som veileder underveis i prosjektet. Du har vært til stor hjelp ved at du har presentert alternative perspektiver og tilnærminger til prosjektet, som har bidratt til mye refleksjon rundt prosessen. Takk for at du har gitt rikelig av din tid og kompetanse for å dele dine perspektiver, og tar deg tid til å lese de etter hvert altfor lange dokumentene jeg sender.

Linn, takk for at du de siste årene har vist umåtelig med forståelse og tålmodighet for mine ambisjoner, og ubegrenset med kjærlighet, selv om dette ikke alltid har vært enkelt! Det setter jeg umåtelig stor pris på. Til Stein Robin og Lotte, kohorten består, selv om vi etter hvert ikke lever under restriksjoner. Takk for emosjonell og faglig støtte, øl, vin, pizza og alt som hører med til livet. Til Line og Tuva, jeg verdsetter dere utrolig høyt, evig takknemlig. Til Paalien, UniversalSR, mlokken, Haugis10- og aivind, virkelighetsflukten har gitt nødvendige avbrekk i en hektisk hverdag!

Lovis Tönnies

Oslo, 2021

1. Introduksjon

Hvordan skapes og gjenskapes prestasjonsutvikling i lagidretter? For å kunne besvare spørsmålet er det først hensiktsmessig å skape forståelse for to sentrale begreper, lagidretter og prestasjonsutvikling. Lagidrett er lagspill, og Ronglan (2008) beskriver lagspill til å bestå av fire sentrale komponenter; kroppslig utfoldelse, kamp, samhandling og problemløsning. Disse komponentene fanger sentrale dimensjoner ved spillets egenart. Kroppslig utfoldelse i lagidretter kjennetegnes av uforutsigbarhet, handlinger og bevegelser kan ikke alltid forutsies eller forutbestemmes (Ronglan, 2008). Lagspill som kamp viser til konfrontasjonen mellom to parter, der laget samarbeider for å forsøke å vinne kampen. Ronglan (2017) betegner kampen som en utviklende hendelse, skapt av hvordan begge lags spill og motspill utfolder seg. Det kontinuerlige spillet og motspillet bidrar til at kampen ikke kan karakteriseres som stabil, tvert imot er den ustabil og uforutsigbar (Ronglan, 2017). I tillegg til den eksterne konkurransen mot en motstander, preges lagidrett av intern konkurranse. Der hensikten er å utvikle en sterk kollektiv enhet, foregår det også en kontinuerlig kamp om å bli tatt ut på laget og få spilletid på banen (Ronglan, 2017). Kampen er også utgangspunkt for samhandling og problemløsning. Samhandling i laget betegnes som relasjonelle ferdigheter, der spilleres handlinger er forskjellige, men forenes gjennom gjensidighet. Relasjonelle ferdigheter beskriver derfor samhandlingen mellom ulike individer i et lag (Ronglan, 2008). Samtidig handler effektiv samhandling om komplementaritet, det er styrke i at spillere besitter ulike ferdigheter som komplimenterer hverandre. Dette gir samhandlingen dynamikk og kraft. Den siste komponenten, problemløsning, tar utgangspunkt i at spillere kontinuerlig settes i situasjoner der de må løse et problem. Spillesituasjoner utfordrer individer til å velge en hensiktsmessig bevegelsesløsning i et uforutsigbart miljø, hvor en motstander kontinuerlig forsøker å få spilleren til å velge en uhensiktsmessig bevegelsesløsning (Ronglan, 2008).

Prestasjonsutvikling er læring, og beskrives gjennom prosessuelle begreper som endring, utvikling, skapelse og produksjon (Ronglan, 2008). I denne oppgaven kommer jeg til å betegne læring som prestasjonsutvikling, da dette begrepet i større grad blir brukt i en idrettslig kontekst. Prestasjonsutvikling har til hensikt at utøvere utvikler ferdigheter som gjør dem i stand til å prestere på et gitt nivå. Som Ronglan (2008) beskriver, skjer utvikling som prosess alltid i et samspill mellom individet og omgivelsene.

Prestasjonsutvikling kjennetegnes både av implisitt og eksplisitt utvikling. Utviklingen er implisitt når den kjennetegnes ved at den foregår uten detaljerte instruksjoner eller handlingsregler for bevegelsene som skal læres (Ronglan, 2008). I en lagidrettskontekst kan denne utviklingen eksemplifiseres ved at spillere og laget lærer gjennom erfaringer som skapes i trenings- og kampsituasjoner. Samtidig foregår prestasjonsutvikling gjennom eksplisitt utvikling. Denne typen utvikling kjennetegnes ved at individer blir konfrontert med situasjoner, som ved hjelp av instruksjoner fra en veileder, skal takles og løses (Ronglan, 2008). Et eksempel er hvordan trenere setter spillere i bestemte situasjoner gjennom øvelser på trening, og gjennom instruksjon hjelper utøvere med å løse situasjonene. Prestasjonsutvikling i lagidrett tar på denne måten både utgangspunkt i lagspillenes og utviklingens egenart. Samtidig handler prestasjonsutvikling i lagidretter alltid om å utvikle de relasjonelle og komplementerende ferdighetene som skapes i samspillet mellom individene i laget. Prestasjonsutvikling i lagidrett tar på denne måten ikke bare utgangspunkt i utvikling på individuelt nivå, men også i utviklingen av helheten, altså lagets prestasjoner. Prestasjonsutvikling kan på denne måten forstås som sosialt forankret. Dette underbygges av Jones, Edwards og Filho (2016), som argumenterer for at reduksjonistiske tilnærminger ikke er i stand til å fange den sosiale dynamikken og kompleksiteten i prestasjonsutvikling og coaching i lag. Gjennom relasjoner og interaksjoner, og samarbeid og konkurranse mellom individene i laget, søker man etter en tilstand der felleskapet er sterkere enn hvert enkelt individ er alene (Hemmestad, 2013). Den gjensidige avhengigheten mellom individene, gjør at prestasjonsutvikling kan forstås som en dynamisk og sosial aktivitet, som involverer både trenere og utøvere – og oppstår gjennom det vi kan forstå som et komplekst og dynamisk system (Jones, Armour & Potrac, 2002; Phillips, Davids, Renshaw & Portus, 2010).

En systemteoretisk tilnærming til prestasjonsutvikling kan bidra til et helhetlig perspektiv på utviklingsprosessen som tar utgangspunkt i interaksjonen mellom ulike komponenter (trenere og spillere) i systemet, og organisasjonsmønstrene interaksjonene utvikler (Davids, Button & Bennett, 2008). Systemteoretiske perspektiver gir oss således et utgangspunkt for å undersøke komplekse fenomener som menneskelig atferd, hvor det grunnleggende premisset er at strukturer og sammensetninger bør forstås ut fra helheten, ikke gjennom de enkelte delene (Clarke & Crossland, 1985). Komplekse systemer består av mange interagerende deler, som alle er i stand til å påvirke hverandre og beskriver i så måte de fleste (om ikke alle) sosiale systemer. Generell systemteori beskriver og forklarer

hvordan de ulike komponentene og interaksjonen mellom disse søker å skape og gjenskape periodevis stabilitet i systemet, gjennom stadig skiftende sammensetninger og handlingsmønstre (Davids, Araújo, Vilar, Renshaw & Pinder, 2013). Stabilitet skapes gjennom selvorganiserende prosesser, som binder sammen de ulike delene til en helhet (Davids, Button & Bennett, 2008). Helheten er i vårt tilfelle prestasjonsutvikling, og siden flere prosesser kan lede til samme utfall, og det som tilsynelatende er samme prosess til ulike utfall når den gjentas, beskriver vi prosessene som ikke-lineære. Denne forståelsen av kompleksitet leder til beskrivelsen av sosiale systemer som autonome, hvor dets karakteristikk oppstår og endres gjennom et intrikat samspill som en individuell aktør kan påvirke, men aldri ha full kontroll over. I sosiale systemer betegnes slike organisasjonsmønstre som sosial struktur, og beskriver hvordan en gruppe mennesker (det sosiale systemet) organiserer seg når det består av ulike individer (komponenter) som samhandler mot individuelle og/eller kollektive mål og interesser (Capra & Luisi, 2014). Ved å anerkjenne og akseptere kompleksitet som en sentral karakteristikk ved prestasjonsutviklingen, muliggjør et systemteoretisk perspektiv å undersøke hvordan et elitelag håndterer kompleksiteten i sin virksomhet.

En forståelse av skapelsen og gjenskapelsen av prestasjonsutvikling i en lagidrettskontekst på elitenivå, forutsetter også en forståelse av konteksten prestasjonsutviklingen foregår i. Prestasjonsutvikling i lagidrett skapes gjennom deltakelse i trenings- og kampaktivitet, og foregår i samarbeid med andre deltakere i konteksten. Heinilä (1984) karakteriserer eliteidretten som en konkurransespiral, der konkurranseelementet kontinuerlig bidrar til å heve kravene til deltakerne. Dagens vinner kan være morgendagens taper, og vinneren blir i så måte kontinuerlig tvunget til å forbedre sine prestasjoner. Dette beskriver toppidrettens eksterne konkurranselogikk, de kontinuerlige kampene mot andre lag, som forutsetter at laget utvikler og videreutvikler sine prestasjoner og sitt samarbeid (Ronglan, 2000). Samtidig preges lagspillkonteksten på elitenivå av en intern konkurranselogikk. Som Ronglan (2000) beskriver skapes den interne konkurransen av at troppen inneholder flere spillere enn de som får delta i kamp. Det oppstår en differensieringsprosess fra troppen, til laget, til startoppstillingen. Dette gjør at spilletid er «et begrenset gode for den enkelte» (Ronglan, 2000, s. 21). En slik forståelse av eliteidretten tydeliggjør viktigheten av at prestasjonsutviklingen ikke har noen endestasjon, men alltid fortsetter, også på elitenivå, der individene i utgangspunktet kjennetegnes av å allerede inneha et høyt ferdighetsnivå. Samtidig påpeker Ronglan

(2008) hvordan ulike utøvere på samme lag kan befinne seg på ulike ferdighetsnivåer i sin personlige utvikling. For å beskrive dette med et praktisk eksempel, er det rimelig å anta at en ung spiller som er ny på et elitelag, befinner seg på et annet utviklingsstadium enn den rutinerte spilleren som har vært på laget i 10 år. Deltakelsen i lagsaktiviteten utvikler ferdigheter som både omhandler spillferdigheter (teknisk, taktisk, fysiske og psykologiske aspekter), men også andre aspekter ved felleskapet, som sjargong, verdier, humor, roller, relasjoner og maktforhold (Ronglan, 2008). Ronglan (2008) beskriver hvordan hvert enkelt individ i lagidrettskonteksten bidrar til skapelsen og gjenskapelsen av de sosiale praksisene og felleskapets samhandling og kommunikasjon.

Disse betraktningene tydeliggjør hvordan en forståelse av prestasjonsutvikling i lagidrett ikke bare bør ta utgangspunkt i treneren eller utøvernes perspektiv, men at både trenere, utøvere, miljø og kontekst kontinuerlig påvirker hverandre og prestasjonsutviklingen som prosess. Derfor har jeg ønsket å studere prestasjonsutvikling som en sosial prosess, og posisjonerer studien således innenfor et sosiokulturelt perspektiv. Hensikten er å belyse prestasjonsutvikling i laget ved å ta hensyn til både individenes, relasjonenes og kontekstens betydning for prestasjonsutviklingens egenart. Disse betraktningene er utgangspunkt for anvendelsen av et systemteoretisk perspektiv.

Hensikten med denne studien var å undersøke hvordan prestasjonsutvikling i et elitelag i håndball kan forstås og beskrives gjennom Luhmanns systemteoretiske perspektiv (Luhmann, 2013). Særlig er fokuset på hvordan kommunikasjonsprosesser bidrar til skapelsen og gjenskapelsen av prestasjonsutvikling over tid, ved å knytte prestasjonsutvikling opp mot håndtering av kompleksitet i et elitelags virksomhet. Oppgaven er en kvalitativ dybdestudie av et elitelag i håndball over tid. Dataene ble innhentet gjennom fem måneder deltakende observasjon av elitelagets daglige trening- og kampaktivitet, i tillegg til intervjuer med et utvalg av deltakerne i etterkant av observasjonene. Studien belyser virksomheten fra et sosiokulturelt perspektiv, noe som kan bidra til en bedre forståelse av prestasjonsutvikling som en sosial prosess, der relasjoner, interaksjon og kontekst er av betydning. Mer spesifikt fokuserer studien på iboende konflikter og paradokser i eliteidretten, som for eksempel prestasjon versus resultat, individuell versus kollektiv utvikling, taktisk struktur versus taktisk dynamikk, og rolleklarhet versus rollefrihet. Oppgaven søker i så måte å bidra med kunnskap som trenere kan dra nytte av i sin praksis.

2. Niklas Luhmanns systemteori

Niklas Luhmann er en av nyere tids mest betydningsfulle systemteoretikere. Hans perspektiver markerer et vendepunkt innenfor systemteoretisk tenking, der fokuset flyttes fra individene som utgjør sosiale systemer, til å beskrive sosiale systemer som bestående av kommunikasjon mellom individer (Luhmann, 2013). Sosiale systemer defineres av Luhmann som kommunikasjonssystemer, og dette markerer et skifte fra de handlingsteoretiske perspektivene som hadde vært dominerende tidligere (Wagner, 2012). Kommunikasjonen i sosiale systemer skapes alltid av tidligere kommunikasjon, som leder til fremtidig kommunikasjon. På bakgrunn av dette betegner Luhmann sosiale systemer for å være autopoietiske, de skaper og gjenskaper seg selv gjennom kommunikasjon (Wagner, 2012). Kommunikasjon bidrar til at systemer oppretter en egen logikk, av Luhmann omtalt som mening. Kommunikasjonen gir kun mening for det sosiale systemet, og skiller på denne måten systemet fra dets omverden. For eksempel vil idrettens kommunikasjon tilknyttet oppnåelsen av resultater og prestasjon, ikke nødvendigvis gi mening i andre deler av samfunnet (Wagner, 2012).

I tillegg til å være en kommunikasjonsteori, er Luhmanns systemteori en differenssteori. Forståelsen av den sosiale virkeligheten forutsetter at en observerer, og å observere betyr å skille noe, fra noe annet. Det gjøres en differensiering. En slik differensiering forstås som en distinksjon, noe belyses, mens noe annet ikke belyses i det øyeblikket. Innenfor idretten vil for eksempel prestasjon kunne observeres gjennom distinksjon mellom seier/tap, eller forbedring/tilbakegang i prestasjon (Ronglan & Havang, 2011). I en prestasjonskontekst vil treneren opptre som observatør, ved å fokusere på noen deler av lagets spill, og dermed gjøre en seleksjon. Samtidig betyr dette at noe annet ikke fokuseres på i det øyeblikket. Relateres dette til kommunikasjonsprosessen, blir distinksjonen og seleksjonen også et uttrykk for perspektiv. Hvem kommuniserer? Perspektivet den observerende har er betydningsfullt, fordi det i en prestasjonskontekst vil være forskjeller på for eksempel treneres eller spilleres perspektiv. Behovet for å gjøre distinksjoner, for at noen opptrer som observatør, og for å kommunisere, tar utgangspunkt i kompleksiteten i sosiale systemer (Ronglan & Havang, 2011). Fordi valgmulighetene er mange, må kompleksiteten håndteres, og dette gjøres gjennom kontinuerlige seleksjoner som skaper og gjenskaper kommunikasjon. Over tid leder dette til at sosiale systemer utvikler intern kompleksitet, ved å utvikle og

øke antallet relasjoner og mulige kombinasjoner av elementer (Ronglan & Havang, 2011). Kort oppsummert anser Luhmanns systemteori sosiale systemer for å bestå av kommunikasjon fremfor spesifikke individer, fokuserer på forskjeller fremfor likheter, og kontekst fremfor enhet. Teorien oppfordrer på denne måten til å undersøke hvordan kompleksitet håndteres gjennom kommunikasjonsprosesser, og med hvilke konsekvenser (Ronglan & Havang, 2011).

2.1 Sosiale systemer

Luhmanns systemteori er sirkulær. Det sirkulære kjennetegnes av at teorien ikke lar seg forklare med et overordnet prinsipp som nye begreper ledes ut fra, men at begrepene og elementene i teorien er gjensidig avhengig av hverandre og ofte flettet inn i hverandre (Moe, 1995). I tillegg til kjernen av Luhmanns systemteori, at sosiale systemer skapes og gjenskapes gjennom kommunikasjon, er det flere andre konsepter og komponenter, for eksempel systemet og omverdenen, tiden, strukturer og prosesser, kompleksitet og kontingens, hensikt og mening, som bidrar til skapelsen og gjenskapelsen av de sosiale systemene. Disse beskrives mer detaljert utover i kapitlet, men først forholder vi oss til det sosiale systemet og hva det består av.

Som tidligere nevnt består systemer av elementer som er koblet sammen på bestemte måter. I sosiale systemer er elementene de individene som utgjør systemet, der den sosiale dimensjonen er uttrykk for relasjonene mellom individene. Individ og system er aldri det samme, av den enkle grunn at individet også har et liv utenfor systemet. Individet kjennetegnes i Luhmanns systemteori for å inneha en tenkende bevissthet, og beskrives derfor som et psykisk system (Luhmann, 2013). Individenes tanker har ingen andre tilgang til, med mindre tankene kommuniseres, og nettopp derfor oppstår sosiale systemer gjennom kommunikasjon (Moe, 1995). Litt enklere forklart er det slik at sosiale systemer ikke består *av* individer, men oppstår *mellom* individer. Begrepet individ er i seg selv et sosialt begrep, begrepet får kun mening når man betrakter individet i forhold til noe, for eksempel i forhold til andre individer. Hver spiller blir på denne måten et psykisk system, med en egen bevissthet som ingen andre får tilgang til før spilleren kommuniserer sine tanker, og på denne måten blir del av det sosiale systemet, i denne sammenhengen et elitelag i håndball.

Som beskrevet tidligere bidrar sosiale systemers autopoietiske egenskaper til at de skaper seg selv som kommunikasjonssystem basert på tidligere kommunikasjon, som igjen fører til en ny form for kommunikasjon (Wagner, 2012). Autopoiesis beskriver hvordan levende systemers operasjoner (hendelser og handlinger), alltid er organisert gjennom de elementene systemet selv har bestemt at det består av (Moe, 1995). Sosiale systemer er på denne måten autonome, de kan betrakte seg selv, og virker basert på den kontinuerlige betraktningen av seg selv som system (Moe, 1995). Det er elitelaget selv som bestemmer hvilke elementer det skal bestå av (hvem må laget bestå av for å oppnå det man ønsker), og det er elitelaget selv som bestemmer hvordan disse elementene organiseres. Capra & Luisi (2014) beskriver hvordan selv-organiseringen av elementer og operasjoner kommer til uttrykk gjennom kommunikasjon, og bidrar til å etablere strukturer, et begrep jeg kommer tilbake til.

2.1.1 Kommunikasjonsprosessen

Utgangspunktet i systemteorien er at sosiale systemer er definert til å bestå av meningsfylt sammenhengende kommunikasjon (Thiel & Tangen, 2018). Samtidig omfatter kommunikasjonsbegrepet ikke utelukkende verbal-kommunikasjon. De sosiale systemene som utgjør samfunnet, produserer og reproduserer seg selv gjennom operasjoner, forstått som hendelser og handlinger. Det vil si at også hendelser og handlinger innehar kommuniserende egenskaper. Gjennom kommunikasjon skaper og bestemmer det sosiale systemet selv sine elementer og operasjoner (Luhmann, 1990). Operasjoner er alltid systemspesifikke, og kan sees på som kommunikative hendelser og handlinger som gjør det mulig for systemet å skille seg fra sin omverden (Luhmann, 2013). Enklere forklart kan alt som gir mening for elitelagets virksomhet, som overordnet er prestasjon og prestasjonsutvikling, betegnes som kommunikasjon. I motsetning til handlings-teoretiske perspektiver, argumenterer systemteorien for at det sosiale systemet ikke gjør rede for differensieringen mellom mennesker, men heller for konteksten av kommunikasjon (Luhmann, 2013). Det betyr ikke at handlinger ikke er en sentral del av teorien, men heller at handlinger også er et uttrykk for kommunikasjon (Thiel & Tangen, 2018).

Systemteorien forstår ikke kommunikasjon som en sender-mottaker relasjon, men som en prosessering av seleksjoner. Prosessering vil si å kontinuerlig bearbeide informasjon i den konteksten man befinner seg i, og deretter selektene hva som kommuniseres. Kommunikasjonsprosessen består ifølge Luhmann (2013) av tre former

for seleksjon; informasjonen, beskjeden og forståelsen. Bakgrunnen for denne tredelingen er at ingen individer kan trenge inn i bevisstheten til andre individer, derfor tvinger sosial interaksjon individer til å kommunisere. I kommunikasjonsprosessen står alle individer fritt til å uttrykke seg selv på forskjellige måter, men står også fritt til å tolke andre individers respons på det kommuniserte. Individets mulighet til å uttrykke seg baserer seg alltid på de verktøyene og mulighetene kommunikasjon i seg selv tilbyr, med begrenset kontroll for hvordan bidraget tolkes eller hvilken innflytelse det får på den sosiale situasjonen (Ronglan & Havang, 2011). Luhmann beskriver hvordan det først må skje en seleksjon av noe som er ment å kommuniseres fra et utvalg av muligheter. Mulighetene for seleksjon av informasjon er alltid definert og avgrenset i bestemte former. Dette gjør at seleksjon av det som skal kommuniseres alltid inntreffer i en prosess bestående av to steg: først den definerte og avgrensede informasjon tilgjengelig, og deretter den faktiske seleksjonen av hva som kommuniseres (Luhmann, 2013). I forlengelsen av seleksjonen for hva som kommuniseres, gjøres det også en distinksjon. Distinksjonen har alltid en asymmetrisk karakter, den indikerer en side fremfor den andre. Det som ikke belyses gjennom distinksjonen eksisterer, men blir ikke brukt, og har derfor ingen operasjonell relevans (Luhmann, 2013). Den som selekterer hva som kommuniseres, og dermed gjør denne distinksjonen, er observatøren. Dette betyr at enhver observasjon er markert gjennom et hvert systems unike perspektiv, altså er observasjonene alltid uttrykk for de distinksjonene som er gjeldene i systemet.

For å forstå konseptene tilknyttet seleksjoner og distinksjoner i kommunikasjonsprosessen, er det hensiktsmessig med et praktisk eksempel. For å avgjøre seleksjonsmulighetene for informasjon i et sosialt system, må man observere systemet. I seleksjonen av hvem som spiller, opptrer treneren som en observatør. Med utgangspunkt i distinksjonen seier/tap, og informasjonen om hvilke spillere som er tilgjengelig, og hvordan disse har prestert tidligere, gjøres det en seleksjon av hvem som skal spille, for å ha best mulig forutsetninger for å vinne den neste kampen. Senderen av den selekterte informasjonen (av Luhmann betegnet som «Alter») velge en atferd for hvordan hen skal kommunisere informasjonen til mottakeren («Ego»). Det tredje steget er at mottakeren («Ego») må forstå forskjellen mellom informasjonen (den informative verdien av beskjeden) og bakgrunnen for kommunikasjonen (årsaken til at beskjeden ble gitt på en spesifikk måte) (Luhmann, 2013). Viderefører vi eksempelet om hvem som spiller, har treneren identifisert hvilke spillere som kommer til å være mest involvert. Treneren

kommuniserer dette gjennom spilletiden hver enkelt spiller får i den neste kampen. Spillerne må deretter forstå informasjonen (hvem spiller mye, hvem spiller lite), og bakgrunnen for dette (årsaker til at man spiller mye/lite). Seleksjonen som er gjort belyser en side (laguttaket som ble gjort), men dette betyr ikke at alternative fremgangsmåter ikke eksisterer (et annet laguttak), de ble bare ikke brukt i den kampen og har derfor ingen operasjonell relevans. Dette viser hvordan ingen individer styrer kommunikasjonsprosessen alene, den oppstår alltid i samspill med andre (Ronglan & Havang, 2011).

2.2 System og omverden

Et hvert sosialt system eksisterer i en større omverden, og avgrenser seg i forhold til sin omverden. Uten en slik avgrensing ville ikke systemet hatt en form for handlekraft, altså vært operativt, fordi det ville vært lammet av de uendelige mulighetene for handling som eksisterer (Moe, 1995). Et elitelag eksisterer i en større omverden som kan betegnes som «Norsk Toppåhåndball». Elitelaget som et sosialt system blir operativt ved å betrakte seg selv som noe annet enn denne omverdenen. Moe (1995) bruker meningsbegrepet for å beskrive den måten sosiale systemer oppfatter seg selv og sin verden, og dermed skiller seg selv som system fra den omverden de eksisterer i. Systemer opererer på grunnlag av en særegen systemfornuft, og systemfornuft kan betraktes som det som er meningsfullt for systemet. Hva som er meningsfullt for et hvert system kan kun forstås ved å betrakte systemet. Systemfornuft, det meningsfulle, kan relateres tilbake til distinksjonene som er gjeldende i det sosiale systemet. Gjennom distinksjoner velges noe fremfor noe annet, og avgjør hva som oppfattes som meningsfullt. Kun handlinger og kommunikasjon som kan sees i lys av systemfornuften vil godtas som meningsgivende for systemet, mens alt det som ikke baserer seg på denne meningsoppfattelsen ansees som irrelevant (Tangen, 2004). På denne måten danner systemfornuften logiske sammenhenger, som gjør et stort utvalg hendelser og muligheter meningsfulle og håndterlige. Systemfornuften blir på denne måten avgjørende for hvem som handler, og hva systemet handler ovenfor. Det skapes et skille mellom systemet («vi») og omverden («de andre»). Denne mekanismen skaper identitet og handlekraft (Moe, 1995). Systemfornuften kan best beskrives ved å vise til kultur. Et hvert lag, altså et eget sosialt system, har sin egen kultur, uskrevne regler og tradisjoner. Kulturen preges ikke bare av de operasjonelle mekanismene og den daglige praksisen, men preges også av tradisjoner, verdier og tro (Nesti, 2017). Kulturen

blir på denne måten en faktor som bidrar til hva som oppfattes som fornuftig, meningsfullt, riktig og viktig i det sosiale systemet og dets aktører. Dette medfører også blindsoner, alternative handlingsmåter og operasjoner som ikke iverksettes, som kunne hatt positiv eller negativ innflytelse på systemet. Kort oppsummert er systemfornuft alt som oppfattes som viktig og riktig for meningsoppnåelse, som i eliteidretten i stor grad handler om å vinne den neste kampen.

Det at sosiale systemer er autonome, betyr ikke at omverden ikke er av betydning. Omverdenen bidrar til strukturelle endringer, men omverden spesifiserer ikke, eller angir retningen på endringen som oppstår (Moe, 1995). Som beskrevet tidligere skaper sosiale systemer gjennom mening og systemfornuft selv en avgrensning mellom system og omverden, og det sosiale systemet som en enhet er selv i stand til å definere hva dets omverden er. Også innad i et sosialt system som helhet (elitelaget) kan det gjennom utviklingen av subsystemer (mindre systemer i systemet) skapes en forskjell mellom system og omverden. Utviklingen av subsystemer må forstås som et organisasjonsprinsipp, og kan utvikles på bakgrunn av spesialisering, oppgavedeling eller funksjon (Moe, 1995). Sosiale systemer kan selv utvikle disse subsystemene etter hva de selv finner nødvendig og fornuftig (Moe, 1995). Eksempler på slike subsystemer kan for eksempel være «de rutinerte» i elitelaget, trenerteamet, eller spillerne som utgjør de ulike posisjonene på banen. Felles for dem er at de kan skape sin egen logikk, eller systemfornuft. Det som oppfattes som fornuftig og meningsfullt for de rutinerte spillerne, kan skille seg fra hva de yngre spillerne anser som meningsfullt.

Basert på konseptet om autopoiesis kobles systemer til sin omverden gjennom strukturelle koblinger, som oppstår gjennom stadig tilbakevendende interaksjoner, som trigger strukturelle endringer i systemet. Strukturer i sosiale systemer omhandler hvordan det sosiale systemet må utformes for å fylle sin funksjon, og forstås som systemets organisasjonsmønstre (Luhmann 2013). De strukturelle koblingene mellom system og omverden kan beskrives som at alt i omverden, som av systemet selv defineres som relevant for utviklingen av strukturer, vil føre til en strukturell kobling mellom system og omverden (Luhmann, 2013). Gjennom strukturelle koblinger reduseres de relevante relasjonene mellom system og omverden, slik at kun en liten del av omverden har innflytelse til enhver tid. Det er denne reduksjonen av relevante relasjoner som gjør systemet i stand til å prosessere stimuli. Systemets evne til å prosessere stimuli fra omverdenen betegnes som ekstern kompleksitet. Luhmann beskriver at det kun er når

ikke alt i miljøet påvirker systemet samtidig, altså gjennom svært selektive påvirkningsmønstre, at systemet kan forstå stimuli som informasjon, og bruke informasjonen til å justere sine strukturer deretter, eller forandre strukturene gjennom operasjoner (Luhmann, 2013). Den eksterne kompleksiteten må på denne måten håndteres, for at stimuli skal kunne forstås som informasjon. For elitelaget som helhet kan dette eksemplifiseres ved at det alltid kun er den neste motstanderen, av alle lagene i elitelagets omverden, som har informativ verdi og potensielt bidrar til en endring i strukturene dersom elitelaget anser dette som hensiktsmessig. Tar man utgangspunkt i et subsystem i elitelaget, for eksempel kantspillerne i et lag, tillater de strukturelle koblingene at kun den stimulien i omverden (resten av laget) som er relevant for kantspillerne forstås som informasjon, og brukes i dette subsystemets operasjoner.

2.3 Tid, struktur og prosess

Sosiale systemers tidsoppfattelse betegnes som systemtid (Luhmann, 2013). I et samfunn hvor systemer er funksjonelt atskilt fra hverandre basert på sin egen meningsoppfattelse, skapes det også systemavhengige tidsoppfatninger, og tiden må mestres av hvert enkelt system (Moe, 1995). Skolesystemet vil for eksempel operere med et tidsperspektiv som er relatert til skoletimens varighet, og må fylle den med meningsfullt innhold, mens et elitelag operer ut fra treningstiden, hvor denne tiden må fylles med meningsfullt innhold. Luhmann (2013) beskriver tiden som en linje noe beveger seg langs. Dette baserer seg på muligheten for å referere til spesifikke hendelser som alle vet når hendte. På denne måten blir slike hendelser et uttrykk for tid. Med utgangspunkt i dette skapes den mest grunnleggende forståelsen av tid, nemlig *før* og *etter*. Dette skillet mellom *før* og *etter* gjør det også mulig å relatere tiden til *nået*, det nåværende øyeblikket (Luhmann, 2013). Det nåværende øyeblikket vil alltid være forskjellen mellom fortid og fremtid, mellom det som har vært og det som fortsatt er mulig. Et eksempel på dette vil være at man ikke kan endre resultatet i den forrige kampen (en hendelse i tiden), men man kan i det nåværende øyeblikket gjøre endringer som legger til rette for at man vinner den neste. Tiden bidrar på denne måten til å sette grenser, tiden gir mulighet til å avgrense når noe begynner, og når det slutter. Fordi oppfattelsen av tid er ulik for hvert enkelt system, må også hvert enkelt system mestre sin egen tid. Sesongen er et tydelig definert tidsperspektiv som det er naturlig for elitelaget å forholde seg til, det har et tydelig definert start- og sluttspunkt. Samtidig kan det eksistere mikro-tidsperspektiver innenfor det overordnede

tidsperspektivet, som kan eksemplifiseres ved å vise til perioden mellom to kamper, eller på et enda lavere nivå tiden i en treningsøkt. Elitelaget som system opererer dermed gjennom ulike tidsperspektiver. De ulike tidsperspektivene er utgangspunkt for det Moe (1995) beskriver som at tiden kan være uttrykk for noe raskt, men samtidig noe tregt. Det vil være både meningsfullt og naturlig med slike avgrensninger, fordi hva som er meningsfullt og hensiktsmessig å fokusere på for elitelaget vil variere i ulike tidsperspektiver. Elitelaget må kontinuerlig mestre den tiden som er tilgjengelig i det tidsperspektivet som til enhver tid er gjeldene, basert på det som til enhver tid er meningsfullt. Disse perspektivene er bakgrunn for det Moe (1995) beskriver som at sosiale systemer virker *over* tid, men også *gjennom* tid. Over tid ved at sosiale systemer er i stand til å endre seg over tid, for eksempel endre relasjonene. Gjennom tid ved at den tilgjengelige tiden i seg selv må mestres, for å oppnå det som er systemfornuften, for eksempel å vinne den neste kampen.

Tidsmestring i sosiale systemer er knyttet til det sosiale systemets strukturer, der strukturene bidrar til å skape oversikt og forutsigbarhet (Moe, 1995). Med utgangspunkt i at sosiale systemer består av kommunikasjon, må strukturer forstås som organisering av kommunikasjon og relasjoner (Moe, 1995). Strukturen blir i så måte en avgrensning av de relasjonene systemet tillater, samtidig som det kan variere hvilke relasjoner som tillates til ulik tid (Moe, 1995). Luhmann betegner strukturene i et sosialt system som forventinger, som angir hva som er normalt, og hva som ikke er normalt (Luhmann, 2013). Strukturer og tid henger tett sammen, og kan ikke forklares uavhengige av hverandre. For å forstå hvordan de henger sammen er det hensiktsmessig å vise til det som i forrige avsnitt ble betegnet som *en hendelse i tiden*. En operasjon vil alltid være en hendelse i tiden, og forventninger knyttes til denne hendelsen. Hvis hendelsen utarter seg på en annen måte enn det som er forventet, vil dette av systemet oppfattes som forstyrrende, og kanskje medføre at forventningene, og dermed også strukturene må endres. Dette kan også knyttes til mening, som er beskrevet tidligere, fordi enhver sosial struktur består av forventningsstrukturer som gir handling mening (Moe, 1995). En hendelse eller handling utenfor disse forventningsstrukturene er dermed ikke lenger en hendelse eller handling som gir mening, og dersom en slik handling fører til at forventningene endres, blir handlinger «hendelser som over tid medfører at strukturen får karakter av å være en prosess» (Moe, 1995, s. 134). Prosess viser på denne måten til hvordan strukturer endres over tid. For å relatere dette til et praktisk eksempel, kan man

ta utgangspunkt i spilleres spilletid. Spilletiden basert på ferdigheter representerer en struktur, det knyttes forventninger til spilletiden for ulike spillere. Dersom en av spillerne begynner å prestere mye bedre enn det som er forventet, er laget som helhet nødt til å endre sine forventninger, noe som også medfører en endring i strukturen. Spilleren får spille mer, mens da noen andre får spille mindre.

Et viktig premiss for sosiale systemer er at de ikke kan operere autonomt uten strukturer og prosesser, og for at systemet skal operere autonomt, må strukturer og prosesser forstås ut fra systemtiden (Moe, 1995). Jo rikere de strukturelle valgmulighetene i systemet er, jo større er variasjonen av mulige operasjoner i systemet, og jo bedre kan systemet gjenkjenne seg selv som bestemmende for sin egen tilstand og sine egne operasjoner (Luhmann, 2013). Luhmann bruker begrepet operasjonell lukkethet for å beskrive at systemet kontinuerlig produserer og reproduserer sine egne strukturer, og at det er autonomt i form av operasjonene som foregår i systemet (Luhmann, 2013). Strukturene i sosiale systemer utvikles gjennom funksjoner. Funksjoner er en kobling av muligheter systemet utvikler, og ulike funksjoner kan sammenkobles til en meningsfull enhet. Systemet betrakter dermed seg selv basert på funksjoner, hvor ulike elementer har en funksjon (Moe, 1995). De ulike funksjonene skal bidra til å oppnå det systemet definerer som hensikten og meningen for systemets eksistens. Dette kan eksemplifiseres i håndballen ved at ulike spillere har ulik spisskompetanse, som sammenkobles til en meningsfull enhet, for å oppnå lagets hensikt og mening.

2.4 Kompleksitet og kontingens

Konseptene i Luhmanns systemteori kan ikke forstås uten å vise til kompleksitet. Som nevnt innledningsvis er kompleksitet uttrykk for det antall elementer som utgjør et system, og hvordan disse elementene interagerer med hverandre. Denne kompleksiteten betegnes som intern kompleksitet, da den uttrykkes gjennom elementene systemet i seg selv består av. Luhmann (2013) beskriver hvordan forholdet mellom elementer ikke kan være tilfeldig, hadde det vært tilfeldig ville systemet «startet på nytt» fra dag til dag. Kompleksiteten som oppstår gjennom antallet elementer og relasjoner i det sosiale systemet, må reduseres. Samtidig er denne reduksjonen ikke å anse som å gå fra kompleksitet til enkelhet, tvert imot handler det om at kompleksiteten inntar en ny form; organisert kompleksitet (Moe, 1995; Ronglan & Havang, 2011). Organisert kompleksitet

må ikke forstås som en stabil tilstand, kommunikasjon foregår til enhver tid, og fra et øyeblikk til et annet gjøres det valg. Over tid vil sosiale systemer derfor bygge opp intern kompleksitet, som betyr at de øker sine interne relasjoner og mulige sammensetninger av elementer (Ronglan & Havang, 2011). Den interne kompleksiteten utvikles blant annet gjennom strukturene som er nevnt tidligere. Gjennom strukturer skapes ikke bare forventinger, men også betingelser for hva relasjoner i det sosiale systemet skal inneholde (Moe, 1995). Betingelsene uttrykker hva som er mulig og ikke mulig, eller akseptabelt og uakseptabelt i ulike relasjoner, og dette er noe systemet må bruke tid på. Samtidig kan slike betingelser endre og utvikle seg med tiden (Moe, 1995). Et kort eksempel på det, vil være hvordan yngre spillere i et lag tar «mer plass» etter hvert som de blir komfortable i gruppen, og dermed endrer betingelsene og forventingene til deres deltakelse. Relasjonen med de andre gruppemedlemmene har på denne måten fått et annet innhold enn tidligere.

En tilstand der kompleksiteten ikke oppleves som hindrende og kaotisk for det sosiale systemet, men tvert imot er et nyttig verktøy ved å håndtere den, skapes gjennom seleksjonstvang. Luhmann beskriver hvordan kompleksitet, det å ha uendelige muligheter, gjør det nødvendig å selektere (Luhmann, 1995). Seleksjonene gjøres som tidligere beskrevet med utgangspunkt i den informative verdien av informasjon. Informasjon aktiviserer systemfornuften, som igjen fører til aktivitet i systemet (Moe, 1995). På en side oppstår seleksjonen internt i systemet, det vil si hendelser internt i systemet som har informativ verdi, og leder til seleksjoner. Dette kan eksemplifiseres ved å vise til seleksjoner som taktiske valg, laguttak eller treningsinnhold. Samtidig kan seleksjoner ta utgangspunkt i det sosiale systemets omverden. Det må gjøres en seleksjon av hvilken informasjon om neste motstander som skal fokuseres på inn mot den neste kampen. Informasjonen leder til en reaksjon, det vil si at det sosiale systemet iverksetter operasjoner basert på informasjonen.

Samtidig som seleksjonstvangen gjør det mulig å håndtere kompleksitet, medfører seleksjonstvangen kontingens. Kontingens kan best beskrives som usikkerhet. Hver seleksjon kunne vært gjort annerledes, og enhver seleksjon kan stilles spørsmålsteget ved (Moe, 1995). Enhver seleksjon medfører en mulighet for at man har valgt feil. Likevel er paradokset at systemet ikke er i stand til å fungere uten en seleksjon, derfor vil man aldri komme unna kontingensen. En håndtering av kompleksitet vil aldri fjerne kontingensen i det sosiale liv (Ronglan & Havang, 2011). Håndtering av kompleksitet gjennom seleksjoner er således sterkt knyttet til tidsmestring og systemfornuft. En kompleks

omverden, der det sosiale systemet må forholde seg til flere ting, stiller større krav til seleksjon (Moe, 1995). Det er begrenset med tid tilgjengelig, som det sosiale systemet kan bruke til å reagere på informasjonen det får fra sin omverden. Eksempelvis vil et elitelag være nødt til å forholde seg til ulike motstandere, men det er alltid bare den neste motstanderen som har informativ verdi. Dette gjør at det kun har tiden frem til neste kamp på å reagere på den informasjonen som er selektert basert på neste motstander. Samtidig tar håndtering av kompleksitet utgangspunkt i systemfornuften. Det handler om å gjøre et bredt spekter av muligheter om til en entydig formel. Uten systemfornuften ville ikke det sosiale systemet hatt noe å reagere ovenfor, eller et rasjonale for hvorfor kompleksiteten må håndteres (Moe, 1995). Håndtering av kompleksitet blir på denne måten et verktøy for å mestre tiden, der mestring av tiden skal bidra til å oppnå systemfornuften. På denne måten blir alle konseptene som tidligere er nevnt, altså operasjoner, systemtid, strukturer og prosesser, system og omverden, et uttrykk for håndtering av kompleksitet i et sosialt system.

2.5 Kritikk av Luhmanns systemteori

En av de mest provoserende delene av Luhmanns systemteori, og som har vært mest gjenstand for kritikk fra andre sosiologer, er dekonstruksjonen av individet, og fjerningen av det individuelle subjektet fra samfunnet (Ronglan & Havang, 2011). Dette førte i følge Habermas til at teorien ikke anerkjenner individets livsverden og posisjon i moderne samfunnssystemer. Luhmanns svar til dette var at samfunnet er differensiert og komplekst, og at individets livsverden samsvarer med individets observasjon av seg selv i sitt miljø (betegnet av Luhmann som en bevisst handling) (Ronglan & Havang, 2011). En annen kritikk, som forblir delvis uløst, er benektelsen mot det som omtales som kollektiv bevissthet. Kritikken tar utgangspunkt i Luhmanns absolutte skille mellom kommunikasjon og bevissthet, og at konsensus mellom disse to er umulig å oppnå. Det absolutte skillet mellom disse er en konsekvens av det kommunikasjonsteoretiske perspektivet teorien har som utgangspunkt, men står i strid til alminnelige oppfattelsen av sosiale enheter. Denne kritikken har av sosiologer som arbeider med å utvikle Luhmanns systemteori forsøkt å løse ved å integrere konsepter som kollektiv rasjonalitet og solidaritet inn i det teoretiske rammeverket (Hagen, 2000).

Kritikk av bruken av Luhmanns systemteori har i stor grad tatt utgangspunkt i at idrettens sentrale distinksjon er seier/tap (Wagner, 2012). Koden kan brukes for å forklare den autopoietiske logikken i eliteidrett, men det er rimelig å anta at denne koden ikke i stor grad er gjeldende i breddeidretten. Argumentet er at idrettsbegrepet strekker seg utover koden seier/tap. Koden muliggjør idrett, men idretten i seg selv omfatter andre koder enn bare denne (Wagner, 2012). Eksempler er koder relatert til utvikling/mangel på utvikling, eller sunnhetsfremmende/sunnhetshemmende i et folkehelseperspektiv. Disse perspektivene tydeliggjør også at teorien i seg selv er åpen for forskjeller (Wagner, 2012). Dette bidrar til å gi idrettsforskere en form for frihet, men også ansvar, i anvendelsen av teorien i praksis.

3. Studiedesign og metode

I dette kapitlet beskrives studiedesignet og de metodiske tilnærmingene som ble brukt for å undersøke prestasjonsutviklingen til et elitelag i håndball. Ellingson (2011) beskriver hvordan både paradigmatisk, metodologisk og moralske perspektiver og aspekter utgjør forskningsprosessen. Dette leder til erkjennelsen av at studiens kvalitet først og fremst må basere seg på et sentralt spørsmål; Hvordan kan jeg vite det jeg påstår at jeg vet? Vitenskapelig kvalitet og de paradigmatisk, metodologisk og moralske valgene og tilnærmingene prosjektet er basert på, kan ikke sees uavhengig av hverandre. Derfor har jeg fremfor å beskrive den vitenskapelige kvaliteten som et eget undertema, valgt å flette inn grepene som er gjort for å sikre kvaliteten og troverdigheten underveis i beskrivelsene av forskningsprosessen.

3.1 Studiedesign

Denne studien ble designet som en kvalitativ studie av prestasjonsutvikling i håndball. Studien tar utgangspunkt i å forstå prestasjonsutvikling med utgangspunkt i interaksjoner mellom elitelagets deltakere, relasjoner mellom ulike praktiske tilnærminger, perspektivene prestasjonsutviklingen baserer seg på, og konteksten prestasjonsutviklingen foregår i. Ifølge Simons (2009) kan denne typen dybdestudier forstås som en grundig utforsking av kompleksiteten og unikheten av et system eller fenomen, i en virkelighetsnær kontekst og gjennom flere perspektiver. Yin (2014) beskriver denne typen casestudier som særlig egnet til å besvare spørsmål om «hvordan» og «hvorfor» fenomener og hendelser oppstår, fordi slike spørsmål omhandler operasjonelle sammenhenger som må undersøkes over tid. Kvalitativ forskning er i seg selv et bredt spekter av disipliner, fagområder og fagdidaktikk. En kompleks og sammenkoblet stamme av begreper, konsepter og antakelser omslutter begrepet kvalitativ forskning (Denzin & Lincoln, 2005a). På grunn av denne kompleksiteten må den kvalitative forskeren sees på som en altnuligmann, som til enhver tid bruker de strategier, metoder og empiriske materialer som er tilgjengelig (Becker, 1998). Enhver kvalitativ forsker er en filosof, fordi hen veiledes av svært abstrakte prinsipper. Disse prinsippene er en symbiose av holdninger og tro tilknyttet ontologi, epistemologi og metodologi (Denzin & Lincoln, 2005a).

Denne studien av prestasjonsutvikling i et elitelag i håndball posisjonerte seg innenfor det sosialkonstruktivistiske paradigme. Paradigmet er orientert mot produksjonen av en rekonstruert forståelse av den sosiale verden (Denzin & Lincoln, 2005b). Det konstruktivistiske paradigme inntar en relativistisk ontologi (det finnes en mangeartet virkelighet), en subjektivistisk epistemologi (forsker og subjekter bidrar sammen til en forståelse av virkeligheten), og et naturalistisk (virkelighetsnært) utvalg av metodologiske prosedyrer (Denzin & Lincoln, 2005a). Prinsippene former perspektivet forskeren ser verden ut fra, og også hvordan hen handler i den. Et slikt perspektiv beskrives som et paradigme, et interpretativt rammeverk hvor handlinger blir styrt av en grunnleggende tro eller overbevisning (Denzin & Lincoln, 2005a). På denne måten blir paradigmet avgjørende for studiens egenart og hvilken forståelse og kunnskap som skapes i prosjektet. Som Ronglan (2000) beskriver i sin studie; «systemteorien inviterer til å observere på en bestemt måte» (s. 36). Systemteorien er derfor ikke en gjengivelse av abstrakte teoretiske begreper, men en måte å observere på, med utgangspunkt i systemteorien grunnkonsepsjon, kommunikasjon. Med utgangspunkt i at distinksjoner er en sentral del av Luhmanns systemteori, har den blitt betegnet som en differensteori. Dette kan også betegnes som et skifte fra et ontologisk perspektiv («Hva er ... ?) til et mer epistemologisk perspektiv («Hvem sier ...?»), betegnet som radikal konstruktivisme (Luhmann, 1993). Spørsmålet blir da ikke bare hva virkeligheten er, i dette tilfellet prestasjonsutvikling, men også hvordan vi får grep om denne virkeligheten. En slik tilnærming benekter ikke at realiteten eksisterer, men den realiteten som blir observert, blir observert av en observatør som gjør spesifikke distinksjoner for å gjøre realiteten observerbar (Ronglan & Havang, 2011).

Innenfor det sosialkonstruktivistiske paradigme og samfunnsvitenskapen er troverdigheten et av de viktigste aspektene ved forskningens kvalitet (Denzin & Lincoln, 2005a). En viktig faktor for å oppnå troverdighet er langvarig engasjement og vedvarende observasjon i og av den konteksten man ønsker å forske på (Smith, Sparkes & Caddick, 2014). Dette var noe jeg selv var svært bevisst på, og observasjonene mine av elitelaget startet tidlig i juni 2020, og vedvarte til i oktober 2020. En av hovedårsakene til den tidlige starten var at tidspunktet mine observasjoner startet, også var starttidspunktet for den nye sesongen til elitelaget. Dette tillot meg å tre inn i konteksten på et tidspunkt som også for elitelaget kan karakteriseres som «en ny begynnelse». Selv om elitelaget ikke bestod av bare nye spillere, og relasjonene dem imellom også hadde eksistert før jeg kom inn i

konteksten, var dette starten for en ny periode med nye målsettinger og ambisjoner. I tillegg hadde noen spillere forlatt klubben, og noen kommet til, noe som betød at systemet i seg selv ikke bestod av de samme elementene og relasjonene som det hadde gjort tidligere. Å tilbringe opp mot fire timer daglig i konteksten var særlig betydningsfullt for å utvikle tillitsfulle relasjoner med individene som utgjorde elitelaget, noe som er et viktig aspekt ved intensive og omfangsrrike prosjekter (Marshall & Rossman, 2011).

3.2 Utvalg og adgang til felten

Det viktigste kriteriet for utvalget er at det på best mulig måte ivaretar muligheten for å besvare forskningsspørsmålene (Thagaard, 2018). En utfordring når utvalget i min studie er et elitemiljø, er at det eksisterer få slike miljøer. Med utgangspunkt i fokuset på eliteidretten, ble en forutsetning at laget spiller i eliteserien i Norge. Dette kan beskrives som strategisk utvelging, fordi jeg bevisst lette etter en enhet som har egenskaper eller kvalifikasjoner som er strategisk i forhold til forskningsspørsmålene (Thagaard, 2018). I tillegg til at jeg selekterte på nivå, ønsket jeg at laget skulle være et herrelag. Dette hadde to hovedårsaker. For det første er min egen erfaring som trener i håndballen i stor grad fra gutte- og herrehåndball. I en kvalitativ forskningsprosess, hvor observasjon og intervjuer er sentrale datainnsamlingsmetoder, er forskerens forståelse av miljøet han eller hun skal operere i, viktig for den kunnskapen som kommer frem (Thagaard, 2018). Den andre årsaken til at jeg valgte et herrelag som utgangspunkt, var adgang til felten. For å få tilgang til et elitemiljø var jeg avhengig av noen kontakter. Jeg ble satt i kontakt med et elitemiljø gjennom min veileder, men for å få adgang til felten ønsket også hovedtrener et møte, for å gå gjennom prosjektet og hvordan det skulle gjennomføres i praksis. Denne samtalen kan best beskrives som at jeg som forsker la frem hvorfor prosjektet var interessant og relevant, samtidig som jeg også var bevisst på å reflektere rundt hvordan prosjektet kunne gjennomføres uten å være forstyrrende for elitelagets virksomhet. Det neste steget innebar å informere resten av gruppen om prosjektet og dets hensikt, hvor det gjennom et informert samtykke ble opp til de resterende deltakerne selv om de ønsket å delta eller ikke.

Conti og O'Neil (2007) beskriver hvordan det å studere elitemiljøer kan være særlig utfordrende. Utfordringen baserer seg på et autoritetsproblem, der forskeren risikerer å havne i en forskningsprosess hvor hen kontinuerlig blir snakket ned til (Conti

& O'Neil, 2007). Denne utfordringen skapes i særlig grad av at deltakerne i elitemiljøer «vet mest og best», i motsetning til studier av mer ordinære miljøer hvor forskeren kan ansees som eksperten (Mikecz, 2012). Adgang til elitemiljøer må i mange tilfeller forhandles frem, noe som kan være mer tidskrevende og kreve mye av forskeren (Mikecz, 2012). På grunn av slike utfordringer er selvrepresentasjon helt avgjørende for forskerens gjennomføring av et prosjekt (Mikecz, 2012). Selvpromotering bidrar til formell og personlig adgang til feltet, og utviklingen av god forståelse mellom forskeren og deltakerne (Okumus, Altinay & Roper, 2007). Selvpromoteringen blir påvirket både av forskerens og deltakernes karakteristikk. For å redusere ubalansen som eksisterer mellom elitemiljøet og forskeren, og øke kredibiliteten til forskeren, er det viktig at forskeren vektlegger sine akademiske og profesjonelle kompetanse og institusjonelle tilknytning (Mikecz, 2012). For å oppnå kredibilitet i denne konteksten ble det derfor helt avgjørende for meg å fremstå som kunnskapsrik, både faglig, men først og fremst kontekstuel og kulturelt. Samtidig var et viktig grep, særlig i utviklingen av relasjonen til trenerne, at jeg var der som forsker med utgangspunkt i min masteroppgave, ikke som håndballtrener, noe som legitimerte gjennomførelsen av prosjektet.

3.3 Min bakgrunn og kontekstuelle forståelse

Min første trenerjobb fikk jeg da jeg gikk på videregående. I dag, i en alder av 27 år, jobber jeg fortsatt som håndballtrener. I arbeidet med ulike grupper og ulike individer er det for meg et par ting som står helt sentralt. For det første utvikler man helt unike relasjoner til hver enkelt av spillerne man møter gjennom årene. Ingen relasjoner er lik, og relasjonen skapes i like stor grad av meg som trener som det gjøres av spillerne. Dette har etter hvert brakt meg til et punkt hvor jeg først og fremst anser det å være håndballtrener som en sosial praksis. Relatert til det overordnede målet med å være trener, som er prestasjon og prestasjonsutvikling (i de fleste kontekstene jeg har vært i), gjør trenerjobbens sosiale karakter at prestasjon og prestasjonsutvikling aldri skjer i et enkelt stimuli-respons forhold fra trener til utøver. Prestasjon og prestasjonsutvikling i praksis, skjer alltid i samspill mellom trener og utøver, og er alltid kontekstavhengig. Dette gjør at prestasjonsutvikling også får en unik karakter, den er aldri helt lik to ulike steder, og det foregår på alle nivåer, fra barnehåndballen helt opp til elitehåndballen. Når mine mål som håndballtrener er å en dag være på elitenivå, ble denne oppgaven en fin mulighet til å skape et innblikk i hva som kjennetegner prestasjonsutvikling på dette nivået. Som

Ronglan (2015) beskriver er ekte engasjement en god forutsetning for godt forskningsarbeid. Samtidig var målet alltid å ikke redusere en slik prosess til bestemte deltakere (treneren *eller* spilleren), men undersøke prosessen i et helhetlig perspektiv (treneren *og* spilleren). Gjennom Lars Tore Ronglans doktorgradsavhandling ble jeg introdusert for lagidrettens idrettssosiologi og Luhmanns systemteori, og hvordan et hvert system kunne betegnes som et sosialt system. Gjennom mine egne erfaringer, kombinert med et slikt teoretisk perspektiv, vokste ideen om dette prosjektet frem.

Ronglan (2015) beskriver hvordan kulturell forståelse omhandler en forståelse for kulturelle praksiser som språk, handlinger, interaksjonsformer, symboler og skikk på området. Den kulturelle forståelsen gjør forskeren i bedre stand til å få adgang til området, kommunisere meningsfullt og fortolke observasjoner (Ronglan, 2015). Mine egne erfaringer som spiller og trener ble på denne måten avgjørende for å vise min kontekstuelle og kulturelle forståelse for elitelagets praksis. I starten av prosjektet ga særlig deltakernes interesse for prosjektet meg muligheten til å vise forståelse for håndballens egenart. Her kunne jeg også referere til min bakgrunn som spiller og trener som utgangspunkt for ideen om et slikt prosjekt, og forsterke min posisjon i gruppen. Den kontekstuelle forståelsen ble senere i feltarbeidet også forsterket gjennom feltsamtaler, hvor flere av disse ikke var direkte relatert til prosjektet, men heller til tekniske eller taktiske aspekter ved spillet. Dette gjaldt feltsamtaler med både trenerne og spillerne, og bidro til å skape kredibilitet i min rolle som forsker. Dette gjorde også at min posisjon i konteksten ikke må forstås gjennom en dikotomi bestående av å være på «innsiden» eller «utsiden», men som et kontinuum jeg som forsker til en viss grad kunne kontrollere (Mikecz, 2012). Dette bidro til at jeg etter hvert ble en informert utenforstående, en effektiv posisjon i den forstanden at jeg fremdeles var en utenforstående, men med et innvendig perspektiv (Welch, Marschan-Piekkari, Penttinen & Tahvanainen, 2002). Denne vekselvirkningen mellom nærhet og distanse, mellom innsiden og utsiden, betegnes av Ronglan (2015) som å «jobbe seg inn i feltet» for dernest å «jobbe seg ut av feltet». Det beskrives som en dobbel hermeneutisk prosess, der forskeren kontinuerlig står med et ben i den erfaringsnære aktørverdenen, og et ben i den erfaringsfjerne teoriverden (Ronglan, 2015). Gjennom hele forskningsprosessen var jeg som forsker nødt til å kontinuerlig skifte perspektiv, for å utvikle ny innsikt i konteksten, uten å forvrengte de erfaringsnære beskrivelsene.

Utover i feltarbeidet opparbeidet jeg meg større kunnskap og flere erfaringer om hva som var vanlig eller uvanlig, og hva som kunne være særlig interessant å observere. Dette var særlig relatert til hva som skulle observeres, hvem som skulle observeres, eller hvilke personer som kunne komme med interessante refleksjoner i feltsamtalene. Denne læringen underveis ble også avgjørende for valget om hvem som kunne være interessant å intervju i etterkant av feltarbeidet. En rekke slike valg ble truffet, og det observerte gir bare et perspektiv. Likevel er jeg av den oppfatning at kontinuerlig læring om min rolle og handlingene tilknyttet den, skaper trygghet til de resultatene studien har skapt. Den kontinuerlige læringen underveis i prosessen må også betraktes som en selv-observerende prosess, med en kontinuerlig refleksjon tilknyttet forskerens verdier og forutinntatte meninger, og innflytelsen forskeren har på konteksten (DeWalt & DeWalt, 2011). Ronglan (2015) betegner dette som forskerens forforståelse. Den tradisjonelle objektivistiske tilnærmingen er at forskeren ikke bør ha en forforståelse, for å lettere kunne plassere seg i en nøytral posisjon. Dette er problematisk, en forutsetningsløs tilnærming er ikke mulig. En forsker vil alltid gå inn i forskningsprosessen med en forforståelse, en interesse og noen forskningsspørsmål (Ronglan, 2015).

På bakgrunn av dette er en sentral del av forskningsprosessen en grundig gransking av observatøren, og om stedet hen observerer fra (Ronglan, 2015). Granskingen har til hensikt å skape bedre forståelse tilknyttet forholdet mellom observatøren, de observerte og beskrivelsene av observasjonene (DeWalt & DeWalt, 2011). Fordi spørsmålet da ikke lenger er *om* forskeren har en forforståelse, men *hvilken* forforståelse forskeren har, er den kontinuerlige gransking desto viktigere. En mulig test for denne typen forforståelse er hvor åpen forskeren er mot motstridende funn. I min egen rolle som forsker la jeg mye vekt på å beskrive konteksten slik jeg opplevde den, og problemstillingene var ikke tydelig avgrenset eller formet da prosjektet startet. Dette hjalp meg å innta en posisjon hvor jeg var lite bundet til det jeg forventet å finne, og heller var åpen for de perspektivene og funnene som ble gjort underveis. Til tider medførte dette frustrasjon, en følelse av å ikke nødvendigvis vite hva en så etter, men sett i etterkant er det nettopp dette som har gjort datamaterialet rikt og mangfoldig i form av forståelser, tolkninger, refleksjoner og diskusjoner.

3.4 Datainnsamling

Som beskrevet tidligere forutsetter en konstruktivistisk forskningstradisjon en naturalistisk metodologi, og dette kan forstås som virkelighetsnære prosedyrer for datainnsamling. I samfunnsvitenskapen, som denne studien har sitt utspring i, har observasjon blitt betegnet som den fundamentale basen for all forskningsmetode (Adler & Adler, 1994). Gjennom observasjon blir forskeren både en observatør av menneskelige aktiviteter og den fysiske konteksten disse aktivitetene finner sted i. Deltakende observasjon er en metode hvor forskeren selv deltar i de daglige aktivitetene, rutinene, interaksjonene og hendelsene til en gruppe mennesker, med den hensikt å lære de eksplisitte og underforståtte aspektene ved deres liv og kultur (DeWalt & DeWalt, 2011). Den eksplisitte kulturen forstås i denne sammenhengen som et kunnskapsnivå en kan kommunisere om relativt enkelt. Et eksempel på dette vil være at elitelagets eksplisitte kultur er at det utgjør en prestasjonsgruppe, hvor fokuset på prestasjon særlig bidrar til å skille det fra alle andre håndballag som eksisterer i Norge. I kontrast til dette utgjør de underforståtte aspektene av kulturen de deler som i stor grad befinner seg utenfor vår bevissthet eller forståelse (DeWalt & DeWalt, 2011). Disse aspektene omhandler for eksempel de unike tradisjonene, reglene eller interaksjonene som skjer innad i elitelaget, og ikke lett lar seg beskrive. Deltakende observasjon blir på denne måten en metode for å innhente virkelighetsnære data, ved å observere og delta i de vanlige eller uvanlige aktivitetene som utgjør elitelagets virksomhet (DeWalt & DeWalt, 2011). For å gjøre den deltakende observasjonen så virkelighetsnær som mulig ble metoden brukt i flere ulike kontekster tilknyttet elitelagets virksomhet. For å danne et helhetlig bilde av den sosiale konteksten var det ikke nok å bare observere håndballtreninger og håndballkamper, og det var helt essensielt for å skape forståelse å også observere fysiske treninger, sosiale kontekster, spillersamtaler, tiden i garderoben før og etter trening/kamp, lagmøter, og målsettingsmøter. DeWalt og DeWalt (2011) beskriver at langsiktig deltakende observasjon øker sjansene for å være vitne til uvanlige hendelser, i tillegg til at de studerte blir mer komfortable med forskerens tilstedeværelse, og at det utvikles større tillit mellom forsker og deltakere. For å utvikle relasjonene til deltakerne, la jeg i begynnelsen av prosjektet særlig vekt på å reflektere over min egen fremtreden, og det å være en aktiv, tålmodig og omtenksum lytter, med en empatisk forståelse og respekt for deltakernes perspektiver (Marshall & Rossman, 2011). Tidsomfanget på observasjonene bidro til at det var tilstrekkelig med tid til å utvikle gode relasjoner og virkelig bli kjent med den

unike konteksten elitelaget opererer i, før jeg la mer vekt på mine forståelser og fortolkninger av de hendelsene og handlingene som preget konteksten utover i datainnsamlingen.

Som navnet tilsier er deltakende observasjon en metode som kombinerer to ulike prosesser. Deltakende observasjon må skilles fra det å kun delta eller kun observere (Bernard, 2006). Der det å kun observere i så stor grad som mulig forsøker å distansere forskeren fra de handlinger og hendelser som skjer i en kontekst, med den hensikt at forskeren ikke har innflytelse på den, vil det å kun delta ha den motsatte effekten, og lede til at forskeren blir en del av fenomenet (DeWalt & DeWalt, 2011). Det å kun delta er på generelt grunnlag forbundet med å miste den analytiske interessen. Basert på disse ytterpunktene for observasjon og deltakelse, er det hensiktsmessig å forstå deltakende observasjon som et kontinuum, basert på aspektet av deltakelse fra forskeren i den sosiale gruppens aktiviteter (DeWalt & DeWalt, 2011). Som jeg selv merket underveis i datainnsamlingen var dette kontinuumet noe jeg kontinuerlig bevegde meg langs, hvor situasjonelle og kontekstuelle faktorer ble avgjørende for hvor stor grad av deltakelse som var hensiktsmessig, men også akseptabelt. Mesteparten av den deltakende observasjonen ble brukt i kategorien DeWalt og DeWalt (2011) beskriver som moderat deltakelse. Årsaken til dette er at den største delen av observasjonsmaterialet utgjorde observasjoner fra elitelagets håndballtreninger, og denne metoden var best egnet i den konteksten. Moderat deltakelse beskrives som at forskeren er til stede i hendelsene og handlingene til gruppen som observeres, er tydelig identifiserbar som forsker, men ikke deltar aktivt eller kun innimellom interagerer med individene i gruppen. En slik inngang tillot meg å observere gruppens virksomhet, bevege meg rundt på treningsfeltet og innta ulike perspektiver eller observere ulike interaksjoner, og også bruke feltsamtaler til å spørre individer om deres erfaringer der det var hensiktsmessig og akseptabelt.

Samtidig som mesteparten av observasjonene ble gjennomført gjennom et moderat deltakende perspektiv, tillot andre kontekster å bevege seg langs kontinuumet og innta andre roller. Eksempelvis ble det i starten av observasjonsperioden også brukt en komplett deltakelse på enkelte av de fysiske øktene laget gjennomførte. Ved komplett deltakelse blir forskeren et medlem av gruppen, og deltar aktivt i den samme aktiviteten som gruppens medlemmer. Dette må likevel ikke misforstås med det å bli en del av fenomenet, men viser til en temporær hendelse hvor forskeren tilpasser sin rolle for i større grad å integrere seg i fenomenet, men likevel fortsetter sine observasjoner og

analytiske tilnærming (DeWalt & DeWalt, 2011). Dette bidro til å skape en dypere forståelse av spillere og treneres iaktakelser og perspektiver i prestasjonskonteksten, og åpnet i større grad for samtaler med individene underveis. Et annet eksempel på konteksten som avgjørende for grad av deltakelse var kampene som elitelaget spilte i perioden. I denne konteksten inntok jeg et passivt deltakende perspektiv, som beskrives av at forskeren fortsatt er til stede i den konteksten virksomheten foregår, men opptrer kun som en observatør (DeWalt & DeWalt, 2011). Dette fordi min rolle som forsker ikke skulle være forstyrrende for elitelagets kampgjennomføring.

Å bevege seg langs dette kontinuumet tar utgangspunkt i det Thagaard (2018) beskriver som nærhet og distanse. Særlig i starten av prosjekter er det viktig at forskeren utvikler et tilstrekkelig nært forhold til gruppen og enkeltindividene, for å oppnå forståelse for hvordan personene opplever sin situasjon (Thagaard, 2018). Dette bidro den aktive deltakelsen til, fordi gruppen da også opplevde min interesse for deres daglige virksomhet. I tillegg bidro det til at jeg kom tett på den kommunikasjonen som foregikk, økte min kontekstuelle kunnskap og forståelse, og etter hvert også var i stand til å skille mellom det som var normalt og det som var unormalt. Nærhet til deltakerne gir også muligheten til å ha uformelle samtaler med deltakerne underveis, noe som kan skape ny kunnskap, mening eller tolkning av det observerte (Thagaard, 2018). Samtidig har forskeren alltid en viss distanse, i form av den faglige plattformen og at forskeren vurderer deltakernes situasjon utenfra (Thagaard, 2018). Denne distansen ble opprettholdt ved å variere graden av deltakelse. Også det at det aldri var aktuelt med komplett deltakelse på håndballtreninger, som er elitelagets hovedarena for prestasjonsutvikling, gjorde at elitelaget alltid oppfattet meg som en som var der for å analysere deres daglige virksomhet og aldri kunne bli et fullverdig medlem av gruppen. For å eksemplifisere dette, kan jeg vise til en av spillernes uttalelser etter noen måneder av feltarbeidet. Han beskrev til meg før en kamp at han følte jeg hadde vært sammen med laget så lenge, at jeg nå var en del av gruppen, det var blitt naturlig at jeg var til stede. Dette viser til en nærhet mellom meg som forsker og gruppen som et elitelag. Samtidig kunne jeg fortsatt identifiseres som en utenforstående. Jeg hadde ikke en rolle som var relatert til deres prestasjoner og prestasjonsutvikling, og der alle gruppens medlemmer bar treningstøy som representerte klubben, gjorde ikke jeg det. I mitt syn bidro dette til at jeg alltid klarte å opprettholde en analytisk distanse, og ikke risikerte å «bli en del av fenomenet».

Med utgangspunkt i elitelagets prestasjonsutvikling som studiens fokusområde, ble utfordring å bevisst se på dette i praksis. Først og fremst tok observasjonene utgangspunkt i konteksten de ble gjort. Dette er også bakgrunnen for at kontekst fungerer som en ramme for kodene som ble utviklet underveis, noe jeg kommer tilbake til. I forlengelsen av dette baserte observasjonene seg først og fremst på spørsmålet: «Hvem sier hva, når og til hvem?». Dette med utgangspunkt i kommunikasjon både som verbal og forstått gjennom handlinger. Relatert til mer kollektive beskrivelser var fokuset på hvordan kommunikasjon kommer til uttrykk gjennom organisasjonsmønstre, altså: «Hvem spiller sammen, når, og hvor mye?». Fordi observasjonene foregikk over lenger tid, ble tidsperspektivet også brukt til å undersøke om disse forholdene fremstod statiske eller bar preg av å være dynamiske. Observasjonene og feltsamtalene bidro med beskrivelser av fenomener som blant annet forventinger til hverandre og laget, spillernes roller på og utenfor banen, innholdet i treningsaktiviteten, kampforberedelser, og tilbakemeldinger mellom individene. Feltnotatene forsøkte jeg å skrive så presist, komplett, detaljert og nøytralt som mulig. Notatene bestod av fysiske beskrivelser, hvem som var involvert, hva som ble kommunisert og ikke kommunisert, spesielt språk og spesielle begreper (DeWalt & DeWalt, 2011). Likevel var det kun med utgangspunkt i observasjonene vanskelig å si hvordan individer kontinuerlig bidro til å skape og gjenskape disse prosessene i elitelagets livsverden, og hvordan individer selv opplever denne prosessen. Dette var utgangspunkt for at det også opplevdes som hensiktsmessig å gjennomføre enkelte intervjuer i etterkant av den deltakende observasjonen. Fordi intervjuene var individuelt tilpasset, tok utgangspunkt i observasjonsdataene, og bestod av forhåndsbestemte tematikker kombinert med et fokus på den historien som utfoldet seg underveis i intervjuet, kan de karakteriseres som semistrukturerte intervjuer (Thagaard, 2018).

Innenfor et konstruktivistisk perspektiv ansees intervjuprosessen for å være aktiv og samarbeidsorientert, mening blir skapt gjennom vesentlige bidrag fra både intervjueren og intervjupersonen (Holstein & Gubrium, 2003). En slik prosess vektlegger ikke bare hva som blir spurt og uttrykt i intervjuet, men også hvordan meningsskapingen utfolder seg gjennom intervjuet. Holstein og Gubrium (2003) viser hvordan en konstruktivistisk tilnærming til intervjuprosessen tar utgangspunkt i temaer som kan relateres til subjektivitet, intersubjektivitet, kompleksitet, perspektiv og meningsskapelse. Intervjuprosessen som en interpersonell dramaturgi med utvikling av en historie, er del

av et bredere syn på virkeligheten som en pågående fortolkende praksis (Holstein & Gubrium, 2003). En slik tilnærming var hensiktsmessig fordi intervjusituasjonen for eliter kan oppfattes som å være en mulighet til å ha en informert diskusjon (Mikecz, 2012). I en aktiv intervjuprosess ansees ikke intervjupersonen bare for å være en tilfeldig respondent, med sine meninger, begrunnelser og emosjoner, men som en produktiv kunnskapskilde. Intervjupersonen vokser på denne måten frem gjennom prosjektets gang, og blir ikke bestemt på forhånd (Andersen, 2003). En slik tilnærming tillot meg å identifisere det jeg anså for å være produktive kunnskapskilder basert på observasjonene, som i best mulig grad kunne belyse de tematikkene som var relevante for å besvare problemstillingen.

Mikecz (2012) beskriver hvordan det å gjennomføre intervjuer i elitemiljøer skiller seg fra å gjennomføre intervjuer i mer «ordinære» kontekster. Personer i elitemiljøer har evnen og makten til å beskytte seg selv når de blir utsatt for kritikk. De er eksperter i å presentere seg selv i et bestemt lys. Det er eksempelvis naturlig å anta at deltakerne i intervjuene presenterer seg selv innenfor de kulturelle normene og spillereglene som elitelaget som helhet ønsker å stå for. I intervjuer med elitemiljøer er det likevel anbefalt at forskere ikke viker unna å stille de spørsmålene som kan virke upassende, selv om det tøyser grensene for etikette (Ostrander, 1995). Grunnet elitemiljøers ekspertise er det særlig viktig å ha et kritisk blikk på den informasjonen som kommer frem i intervjuene, og ikke ukritisk godta alt som kommer frem. For at dette skal være mulig er det helt essensielt å bygge opp tillit med intervjupersonene, og det er anbefalt at intervjuene starter med åpne spørsmål, for at innholdet ikke skal påvirke responsen (Healey & Rawlinson, 1993). En annen viktig faktor for å bygge tillit er å være kjent med intervjupersonens atferd og etikette, for å skape gjensidig forståelse i relasjonen (Conti & O'Neil, 2007). En fordel for meg i denne konteksten var at jeg før intervjuene hadde flere måneder med feltarbeid, som gjorde meg kjent med normene, verdiene og etiketten som var gjeldene i konteksten. Denne kunnskapen tillot meg å tilpasse min atferd og mine ordvalg i hvert enkelt intervju, og ble viktige verktøy for å fremskaffe så mye relevant informasjon som mulig. Relatert til spilletid for eksempel, var jeg nødt til å omformulere spørsmålene litt til en som spilte mye, kontra en som spilte lite. Alle utøvere ønsker å spille mye, men i intervjuene med de som spilte mindre, inntok jeg en mer forsiktig tilnærming, for å ikke fremstå som for kritisk eller dømmende, og faktisk komme frem til utøvernes tanker om sin rolle i laget.

Med utgangspunkt i analysen av observasjonsdataene ble intervjuguiden strukturert rundt følgende temaer; 1) individenes roller, relasjoner og innholdet i disse, forventningene til seg selv, andre, og hva andre forventer av deg, 2) hensikt og mening, med utgangspunkt i både lagets og individets målsettinger og ambisjoner, 3) prestasjonsutvikling, resultatoppnåelse, og sammenhengen mellom trenings- og kampaktivitet, 4) trenerens valg i møte med usikkerhet, og hvordan denne usikkerheten ble mestret, og spillernes perspektiver på de valgene som preger konteksten relatert til trenings- og kampaktivitet (seleksjoner, intern konkurranse, samarbeid). Et eksempel av intervjuguiden kan sees i vedlegg 1. Bruken av observasjoner, feltsamtaler og intervjuer kan karakteriseres som en metodetriangulering, og innebærer å bruke og kombinere flere metodologiske tilnærminger i studien av det samme fenomenet (Flick, 2018). Triangulering har til hensikt å skape en videre, dypere og mer allsidig forståelse av fenomenet som studeres (Flick, 2018). Med utgangspunkt i observasjonene og feltsamtalene, kunne intervjuene på denne måten både bidra med ny kunnskap, se den eksisterende kunnskapen i et annet perspektiv, eller skape videre, mer nyanserte og i noen tilfeller motstridende forståelser relatert til elitelagets prestasjonsutvikling.

3.5 Datanalyse

Den analytiske prosessen kan beskrives som kontinuerlig sjonglering mellom utallige aspekter for *hva* og *hvordan* den sosiale virkeligheten individer eller grupper opplever skapes (Holstein, 2018). Innenfor en konstruktivistisk analyse orienterer forskeren seg kontinuerlig mot realiteten både som et produkt av individers virkelighetsskapende handlinger, men også hvilke ressurser virkeligheten refleksivt skaper (Holstein, 2018). På denne måten blir analyseprosessen i seg selv en problematisering av forholdet mellom ontologi (hva) og epistemologi (hvordan). «Analytical bracketing», her oversatt til analytisk kategorisering, er en bevisstgjørende prosedyre for å vekselvis fokusere på hva og hvordan i en fortolkende praksis. Hensikten er å samle sammen både et kontekstuellt beskrivende, og et kontekstuellt bestående bilde av den sosiale virkeligheten (Holstein, 2018). På denne måten skaper analysen både et bilde av hva den sosiale virkeligheten består av, men også hvordan den sosiale virkeligheten skapes og gjenskapes, relatert til elitelagets prestasjonsutvikling. Analysen av det refleksivet samspillet mellom hva og hvordan i en fortolkende praksis gjenspeiler det virkelige samspillet mellom sosial

interaksjon og dens umiddelbare omgivelser, ressurser, tilbakeholdenhet og pågående bekymringer (Holstein, 2018).

Et perspektiv som problematiserer forholdet mellom ontologi og epistemologi, beskriver også hvordan virkeligheten må forstås som et mangfoldig kaos en ikke kan oppnå fullstendig kunnskap om (Nilsen, 1994). På denne måten blir den kunnskapen som skapes kun et perspektiv, av uendelig mange. Samtidig har Berger og Luckmann (1992) beskrevet hvordan individer og grupper skaper og omskaper sine betydningsuniverser, og lever i flere livsverdener man kontinuerlig trer inn og ut av. En slik konstruktivistisk antakelse ligger også til grunn for hvordan sosiale systemer iakttas i den autopoietiske systemteorien (Luhmann, 2013). En sentral utfordring i analysen blir derfor at mine betraktninger og perspektiver på det sosiale systemet ligger til grunn for resultatene, og kun gir et perspektiv på det observerte. Mitt perspektiv baserer seg på elitelagets kontinuerlige skapelse og gjenskapelse av prestasjonsutvikling. Dette gir et perspektiv på det observerte, uten at jeg av den grunn skal ignorere at andre perspektiver eksisterer, eller at det sosiale systemet opptrer i ulike betydningsuniverser. Ronglan (2000) beskriver det som et autoritetsproblem. Refleksjon og abduksjon blir sentrale begreper for at et konstruktivistisk utgangspunkt skal kunne utvikle ny kunnskap (Ronglan, 2000). Sosiologisk refleksjon viser til å anvende ulike distinksjoner for å utforske sosiale betraktninger fra andre synsvinkler. Selv om utgangspunktet mitt var basert på prestasjonsutvikling, kunne disse refleksjonene ta utgangspunkt i ulike perspektiver til tematikken. Dette kunne for eksempel være perspektiver i konteksten (trener, spiller), ulike roller i konteksten, eller konteksten for prestasjonsutvikling (trening, kamp, spillersamtaler) i seg selv. Ved å bruke de ulike perspektivene aktivt i analyseprosessen, kunne hendelser, handlinger og fenomener belyses på ulike måter og skape et rikere datamateriale med flere betraktninger. Underveis i datainnsamlingen og analysen skrev jeg også refleksive memoer tilknyttet mine tolkninger av datamaterialet. Thagaard (2018) beskriver hvordan slike memoer bidrar til gjennomsiktighet i forskningsprosessen, og gir muligheten til å rette et kritisk blikk mot analysearbeidet. I analysen brukte jeg disse memoene aktivt for å vurdere om de tolkningene jeg gjorde var riktige, også sett opp mot senere eller tidligere hendelser, og memoene ble derfor viktig i arbeidet med å skape troverdighet til det som kom frem i observasjonene, og senere i intervjuene. Disse formelle verktøyene kombinert med mine egne erfaringer tilknyttet håndballkonteksten,

både som trener og spiller, har vært uvurderlige for å få tilgang til de perspektivene som eksisterer på innsiden av konteksten (Wadel, 1991).

Som Ronglan (2000) viser til er refleksjonsprosessen hverken rent induktiv eller deduktiv. For å eksemplifisere dette vil datanalysen på den ene siden ha en deduktiv tilnærming og basere seg på det teoretiske rammeverket og hvordan dette kommer til uttrykk i elitelagets virksomhet og sosiale virkelighet. På den andre siden er ikke utgangspunktet for mitt prosjekt klare hypoteser eller modeller, og de sosiale fenomenene må derfor også analyseres fra et mer induktivt perspektiv. Denne vekslingen mellom empiriske observasjoner og teoretisk begrepsfestning betegnes som en abduktiv tilnærming (Ronglan, 2000). En abduktiv tilnærming kjennetegnes av å velge en midlertidig hypotese eller problemstilling for å forklare en spesifikk empirisk case, og å undersøke problemstillingen gjennom videre undersøkelse (Charmaz, Thornberg & Keane, 2018). Vekselvirkningen mellom en deduktiv og induktiv tilnærming, blir på denne måten en argumentasjon som rettferdiggjør overbevisningen om den antatte sannheten av teorier, og at dette leder til slutninger som beskriver fenomener på best mulig måte (Charmaz et al., 2018). I praksis betyr dette at utgangspunktet for mitt prosjekt var prestasjonsutvikling i et elitelag i håndball. Samtidig kunne jeg videreutvikle denne tematikken med utgangspunkt i de distinksjonene fenomener hadde blitt observert og analysert ut fra, for å trekke slutninger som på best mulig måte gjenspeilet elitelagets virkelighet. Dette ga i en svært kompleks kontekst, friheten til å undersøke fenomener nærmere underveis i prosessen, uten å være bundet til forutbestemte problemstillinger eller hypoteser.

Datanalysen har til hensikt å redusere rådataene til en håndterlig mengde beskrivelser av mønstre, aktiviteter, ideer og atferd, som skal lede til produksjonen av et godt underbygget skriftlig argument basert på problemstillingen og forskningsspørsmålene (DeWalt & DeWalt, 2011). Inngangen til datanalysen av observasjonsdataene var det som av DeWalt og DeWalt (2011) betegnes som koding, som viser til utviklingen av kategorier som vokser frem basert på datamaterialet, ved å ha fokus på iboende konsepter og mønstre. Koder er betegnelser som beskriver meningsinnholdet i teksten, og er tett linket til utviklingen av nye teoretiske påstander, meningsforståelse, eller idémønstre som vokser frem gjennom analyseprosessen (DeWalt & DeWalt, 2011; Thagaard, 2018). Kodingen i mitt prosjekt ble gjort på to måter. DeWalt og DeWalt (2011) beskriver hvordan utviklingen av koder foregår *a priori*, det vil si

forhåndsbestemte koder utviklet basert på den teoretiske tilnærmingen og prosjektets design. Basert på Luhmanns systemteori kunne slike koder være relatert til hensikt og mening, strukturer, system og omverden, systemtid, og differensiering, som er tett knyttet til håndtering av intern og ekstern kompleksitet.

Samtidig leter forskeren underveis etter forståelser og tolkninger som vokser frem som et resultat av interaksjonen mellom deltakerne og forskeren (DeWalt & DeWalt, 2011). Disse kodene tok utgangspunkt i oppgavens hovedtema, prestasjonsutvikling, og omhandlet for eksempel hvordan tilbakemeldinger kunne variere med utgangspunkt i spilleres spilletid, etablering og endring av spilleres roller, predikering og imitering av motstanderes spill, eller praktiske tilnærminger til utviklingen av elitelagets spillefilosofi. DeWalt og DeWalt (2011) beskriver hvordan forskeren kan forvente enkelte temaer eller mønstre, men ikke vet hvordan disse ser ut. Kodene ble også strukturert hierarkisk, noe som kan være hensiktsmessig for den videre organiseringen, konseptualiseringen, oppsummeringen og analysen av datamaterialet (DeWalt & DeWalt, 2011). En hierarkisk struktur viser til at kodingen tar utgangspunkt i mer generelle termer i det teoretiske rammeverket, eller generell kunnskap om fenomenet, og at disse kodene senere utvikles videre gjennom den kontinuerlige datainnsamlingen og analysen (DeWalt & DeWalt, 2011). Der de teoretiske kodene var strukturert hierarkisk på forhånd, kan en hierarkisk struktur i de den induktive kodingen eksemplifiseres gjennom utviklingen av koden «roller» som baserer seg på generell kunnskap om fenomenet. Denne koden ble blant annet videreutviklet til «spillernes roller på banen», som igjen ble utviklet til koden «prestasjonsroller», og ledet til forståelsen av «laget på banen» og «laget på benken». Utviklingen av kodene kan sees i vedlegg 2.

Som nevnt tidligere ble en analyse av observasjonsdataene brukt for å utvikle intervjuguidene, der kodingen var utgangspunkt for hvilke tematikker det var hensiktsmessig å gå enda mer i dybden på i intervjuene. Dette var et viktig verktøy for å ivareta den sosiologiske refleksjonen Ronglan (2000) viser til, og ivareta kompleksiteten og variasjonsrikdommen som kjennetegner sosiale fenomener (Halvorsen, 2008). Som Halvorsen (2008) beskriver, må forskeren fortolke slik at de observerte eller intervjuede får en følelse av gjenkjennelse. En for teoretisk tilnærming til observasjonsdataene, kunne medført at intervjuene ble for teoretisk ladet, og på denne måten fremmedgjorde mine observasjoner for de observerte. På denne måten ville intervjuene ikke ledet til nye perspektiver og en dypere forståelse av konteksten elitelaget opererer i. Samtidig har

forskeren et ansvar for å fortolke deltakeres selvforståelse fra et perspektiv som kan virke fremmed for dem (Halvorsen, 2008). Analysen av intervjuene ble med utgangspunkt i dette kodet basert på teoretiske begreper, for å knytte dataene fra intervjuene til det systemteoretiske rammeverket som har vært utgangspunkt for denne oppgaven. De teoretiske kodene omhandlet; systemtid, hensikt og mening, system/omverden, strukturer og prosesser, differensiering og observasjon, og hvordan disse er uttrykk for håndtering av kompleksitet. Et eksempel på kodingen av intervjuer kan sees i vedlegg 3, som viser kodingen av intervjuet med hovedtreneren.

3.6 Etske betraktninger

Studien ble godkjent av Norsk Senter for Forskningsdata (referansekode 164616). Før studiens start ble alle deltakere informert om studiens formål og gjennomføring gjennom en muntlig gjennomgang, i tillegg til at informasjonen også ble beskrevet i det informerte samtykket. Ved å signere det informerte samtykke (vedlegg 4) godtok forsøkspersonene å delta både i observasjonene og at de etter observasjonsperioden kunne bli spurt om å delta i intervjuer. Det ble ikke lagt noen premisser for at de måtte delta i begge deler, da det å bli observert og intervjuet kan oppleves som ulikt for hvert enkelt individ, men alle deltakere valgte full deltakelse i prosjektet. Også de som ble deltakere i prosjektet underveis, for eksempel nye spillere, fikk en muntlig gjennomgang av prosjektets formål, og signerte det informerte samtykket før noe data ble samlet inn om dem. Det informerte samtykket ga også tydelig uttrykk for at deltakere kunne trekke seg når som helst underveis, uten å måtte oppgi grunn. Etter hvert enkelt intervju ble også de enkelte deltakerne tilbudt å lese gjennom transkripsjonene, for å godta, verifisere eller korrigere sitater og beskrivelser tilknyttet dem.

Det informerte samtykket vektla også at deltakerne er sikret full anonymitet, og at all informasjon som blir samlet inn er konfidensiell. Resultatene skulle heller ikke være mulig å knytte hverken til individene som enkelt deltakere, eller klubben som helhet. Det viktigste virkemiddelet for å oppnå dette var at alle deltakere ble tildelt pseudonymer, og at laget som helhet kun ble omtalt som «elitelaget». Ronglan (2000) reflekterer også i sin avhandling om at denne anonymiseringen kan være mer utfordrende i elitemiljøer, fordi enkeltspillere og laget som helhet har en offentlig profil, og er lettere gjenkjennbar fordi størrelsen på elitemiljøet også er begrenset. I datainnsamlingen la jeg derfor ekstra vekt

på at spesifikke hendelser som kunne avsløre identiteten til enkeltindivider ikke ble tatt med i oppgaven, dette kunne for eksempel være relatert til hendelser eller prestasjoner i kamp (for eksempel antall mål eller utvisninger enkeltspillere får). I tillegg til dette møtte jeg mennesker i tilknytning til den konteksten jeg var i, som ikke var del av prosjektet, og som lurte på hva jeg gjorde der. I samråd med hovedtrener utviklet vi derfor en «rolle», som ble rasjonale for at jeg tilbrakte mye tid med laget. Med utgangspunkt i den bakgrunnsinformasjonen som presenteres er det likevel mulig at noe av informasjonen går på bekostning av enkelte deltakers fulle anonymitet, for eksempel ved at personer som tidligere har vært tilknyttet konteksten leser oppgaven. I tillegg har jeg ingen oversikt over hvordan deltakerne selv prater med andre om min deltakelse i konteksten.

4. Resultater

Mitt fokus har vært på elitelagets prestasjonsutvikling. De analytiske funnene er en refleksjon tilknyttet elitelagets virksomhet, der utgangspunktet har vært hvordan prestasjonsutvikling utarter seg i elitelagets praksis. Det ble etter hvert tydelig hvordan elitelagets prestasjonsutvikling er sterkt knyttet til håndtering av kompleksitet og tidsmestring. For å skape og gjenskape prestasjon handler det for elitelaget i stor grad om å gjøre mest mulig ut av den tiden som er tilgjengelig, men for at det skal være mulig å mestre tiden, må kompleksiteten håndteres.

Del 1 har til hensikt å vise hvordan operasjoner tilknyttet hensikt og mening, roller og relasjoner, og kontinuerlige handlingsvalg er sentrale aspekter relatert til elitelagets håndtering av kompleksitet, som gir muligheter for å mestre tiden med den hensikt å skape og gjenskape prestasjonsutvikling.

Del 2 av resultatene tar beskrivelsene fra del 1 et steg videre, og beskriver hvordan operasjonene tilknyttet elitelagets håndtering av kompleksitet og tidsmestring, bidrar til å skape strukturer relatert til rollene og forventingene som eksisterer. Videre beskrives hvordan disse strukturene er selvforsterkende i den operative virksomheten, som er trening- og kampaktivitet. Samtidig belyses prosessen relatert til endringer i rolle- og forventingsstrukturene, og hvordan disse strukturene innehar kommuniserende egenskaper som kan relateres til tillit og trygghet i de roller og relasjoner som eksisterer. Strukturenes kommuniserende egenskaper belyser hvordan prestasjon og prestasjonsutvikling i elitelagets kontekst også er utgangspunkt for konflikt, for eksempel mellom individuell og kollektiv prestasjonsutvikling.

4.1 Del 1: Hva kjennetegner elitelagets prestasjonsutvikling?

4.1.1 Tidsperspektiv, hensikt og mening

Med tidsmestring som utgangspunkt baserer elitelaget sin virksomhet på ulike tidsperspektiver, noe jeg straks skal komme tilbake til, men mestring av tid tar først og fremst utgangspunkt i to sentrale spørsmål; hvorfor er det nødvendig for elitelaget å mestre tiden, og hva skal tidsmestring bidra til at elitelaget oppnår? Spørsmålet kan kun besvares ved å vise til elitelagets oppfattelse av hva som er hensikten og meningen med

deres virksomhet. Når hensikt og mening kom opp under intervjuene, uttalte Pål blant annet:

Overordnet er det jo utvikling. Utvikle både oss som lag, men selvfølgelig utvikling av spillere. Også er det jo selvfølgelig å vinne kamper. Prioritet en i mitt hode, er jo å vinne kamper. (Hovedtrener, Pål)

Dette perspektivet på hensikt og mening var også i stor grad tydelig blant spillerne:

For laget er hensikten å oppleve at man kan bli bedre hvis man legger mye energi og krefter inn i det. Og den lagspiriten er noe spesielt, derfor gir det mening å trene syv ganger i uken. Dersom vi bare trener 3 ganger er vi ikke gode nok til å spille spennende kamper mot spennende motstandere. Dersom vi bare trener tre ganger har vi ingen TV-kamp mot [spesifikke motstandere], og spiller ikke mot Champions League deltakere. Det er på en måte meningen for laget, og laget er satt sammen av mange individer som har ulike målsettinger og ambisjoner, og kanskje ønsker å bli verdens beste spiller og så videre. Derfor skal de trene, men for oss som lag er det mest gøy når vi er suksessrike. (Christoffer, spiller)

Hensikten og meningen med elitelagets virksomhet blir på denne måten i stor grad relatert til det som er toppidrettens logikk, å konkurrere for å vinne. For elitelaget som system skaper dette en felles standard for samarbeidet mellom individene som utgjør systemet. I forlengelsen skapes det en felles referanse for forståelse, og dermed også en struktur som tillater og skaper forutsetninger for en spesiell type kommunikasjon. Denne kommunikasjon skapes og gjenskapes tilknyttet spørsmålet; hvordan skal den neste kampen vinnes? Samtidig vinner man ikke alle kamper, noe som tyder på at hensikten og meningen kan relateres til noe mer enn bare resultatene. Hvis ikke ville elitelagets virksomhet bare blitt sammen ved et tap.

Du kan jo tape og ha gjort en god prestasjon, da vil det jo prege litt mindre. Så synes jeg også vi er ganske gode til, i hvert fall at mange er gode til, å omstille dagen etter vi har tapt en kamp. (...) Jeg synes vi er flinke til å bygge en revansjelyst hvis vi har tapt en kamp vi føler vi ikke skulle tapt. Jeg føler folk bretter opp armene, vi er flinke til å gå gjennom kampen ganske kjapt, og så legge den bak oss. Vi dropper å ha noe fokus på det. (...) Det er sjeldent vi har videomøter for å gå gjennom feilene vi gjorde, da finner man kanskje de få positive tingene vi gjorde. (Pål, hovedtrener)

Vi finner ut hva som gjorde at vi taper. At man finner en begrunnelse da, og hva vi kan gjøre med det. Også må vi jobbe med det, at du ser videoen, hvorfor taper vi den kampen her? Det kan hende at motstanderen er dritgode, og det er på en måte fair. Vi spiller bra vi også, men de er bedre den dagen. Det skjer jo det også, og da er det sånn at hvis vi presterer godt, så er det ikke så bittert eller irriterende kan en si da. Vi spiller bra, de spiller enda bedre. Greit nok, at de har dagen. (Bastian, spiller)

Hensikt og mening relateres på denne måten til tre faktorer: Resultat, prestasjon og utvikling. Resultatet er det viktigste, deretter kommer prestasjonen, og til slutt utvikling. Samtidig kan gjenskapelse av hensikt og mening relateres til tiden. Den tapte kampen tilhører fortiden, og gjøres som Pål beskriver i liten grad gjeldende for fremtiden til elitelaget. I stedet rettes blikket mot fremtiden, det som skal komme, og mulighetene for å vinne og prestere godt i neste kamp. På denne måten opprettholdes hensikten og meningen, også i øyeblikk hvor den ikke blir nådd.

På et overordnet nivå baserer elitelaget sin virksomhet på det laget ønsker å oppnå gjennom *hele sesongen*, altså et festet tidspunkt på elitelagets tidslinje som tilhører fremtiden. Dette tidsperspektivet blir gjort gjeldende av elitelaget selv gjennom et målsettingsmøte før de tellende kampene begynner. Selv om en ny sesong kan beskrives som en ny start, og derfor også en ny oppfattelse av tid, er møtet et godt eksempel på hvordan spesifikke deler av elitelagets fortid har innflytelse på nåtiden. Magnus, Bastian og Lukas (som er gruppen jeg fulgte under denne delen av møtet) baserer seg i stor grad på forrige sesong for å diskutere seg frem til realistiske målsettinger for den kommende sesongen. Tiden knyttes på denne måten til en forventning om endring, målene bør basere seg på at elitelaget har utviklet sine prestasjoner, og at de derfor gjør det bedre enn forrige sesong. Utdraget fra observasjonsdataene tydeliggjør dette.

Magnus: «Vanskelig å vite hvor man står når man har hatt en dårlig oppkjøring og har en del nye spillere». Bastian foreslår «[samme plassering som forrige sesong]?». Da spør Magnus om Bastian mener de er dårligere enn i fjor. Lukas synes [Bastians forslag] er det minste de burde sikte mot. Bastian; «Hvilke lag skal vi slå?». De tre lister opp alle lag de mener de bør slå den kommende sesongen, og de lagene de sannsynligvis kommer til å tape poeng mot. Magnus mener at å sette [samme som plassering som forrige sesong] gir han følelsen av at han kan «chille». Diskusjonen går deretter videre på om de skal sette [en eller to plasser høyere], da de er enige at [samme plassering som forrige sesong] blir for lite ambisiøst. Spillerne ender opp med å sette en plassering som er høyere enn fjorårets tabellposisjon.

En interessant betraktning jeg gjorde utover i observasjonene, er at fokuset på lagets målsettinger for sesongen, i liten grad kan relateres til konkrete handlinger. Det refereres til, og brukes i så måte som en standard for hvordan laget ligger an, men resulterer slik jeg fikk inntrykk av ikke i konkrete handlinger. Prosessen som forventingene til sesongen som helhet representerer, blir i praksis kontinuerlig redusert til tiden mellom to kamper, og representerer på denne måten en reduksjon av elitelagets tidsperspektiv. I observasjonene ble dette tydelig ved at det aldri var snakk om alle motstandere de skulle ha i løpet av sesongen, men kommunikasjon omhandlet alltid kun *den neste motstanderen*. Kommunikasjon dreide seg i så måte om en spesifikk og tydelig avgrenset hendelse i elitelagets fremtid. Det er likevel ikke slik at kampene eller tiden mellom to seriekamper må sees på som isolerte hendelser, hvor systemet etter hver kamp «starter på nytt». Fordi tiden i elitelagets virksomhet i stor grad knyttes til endring, er det naturlig at både fortid, nåtid og fremtid gjøres gjeldende. Fortiden brukes av elitelaget for å identifisere hva som kan endres og gjøres noe med i nåtiden, for å prestere enda bedre i fremtiden. Elementer knyttet til elitelagets prestasjon i de foregående kampene tas frem på nytt, og man forsøker å forsterke de gode prestasjonene, og forbedre de mindre gode prestasjonene. Når tidsperspektivet i den daglige virksomheten i stor grad baserer seg på tiden fra en kamp til en annen, blir spørsmålet hvordan målsettingsmøtet som ser hele sesongen under et blir gjort gjeldende.

Alle er selvfølgelig ikke hundre prosent enig om den målsettingen, man må gi og ta litt, også lander man et sted, og det er som regel noe man må strekke seg etter. Også er det det å kunne ta en stopp halvveis og se hvordan vi ligger an, hvor det kanskje da er lettere å justere om man skal hige opp der noen vil, eller om man må justere seg nedover da. (Torgeir, spiller)

Målsettingsmøtet er en dynamisk, men ikke veldig dynamisk prosess. Sesongen er dynamisk nok, man trenger ikke å bytte målsetting etter hver kamp. Ligaen er så åpen. Dette er omtrent det vi er fornøyde med, og med en gang noe stort forandrer seg, ja.. Som nevnt, hvis du er på 9. plass, trenger man først og fremst ikke å tenke på 5. plass, da trenger du å tenke på å vinne neste kamp og komme på sluttspillplassen. Det er noe annet dersom du plutselig er med og kjemper i toppen. (Christoffer, spiller)

Elitelaget kan tape kamper, og likevel ligge an til å klare det som av elitelaget selv ble definert som målet for sesongen. Dette gjør at målsettingsmøtet først og fremst fungerer som en standard som lagets prestasjoner, og over tid utviklingen i prestasjoner, blir målt etter.

4.1.2 Roller, relasjoner og sosialt hierarki i elitelaget

For å håndtere den interne kompleksiteten, er elitelaget nødt til å organisere relasjonene på en hensiktsmessig måte, for å oppnå det man ønsker å få ut av elementene og relasjonene (vinne kamper, prestere godt og utvikle seg). Håndtering av kompleksiteten skaper betingelser og grenser for relasjonene i elitelaget, og bidrar til å knytte sammen hendelser og handlinger til meningsfulle sekvenser, som er et viktig premiss for elitelagets tidsmestring. Det ble tydelig gjennom observasjonsperioden at et viktig verktøy for å håndtere kompleksiteten er rollen hver enkelt spiller har i laget. Sett ut fra observasjonene blir rollene skapt basert på alder, erfaring i laget og prestasjonsnivå, noe Torgeir (svært erfaren spiller) også uttalte i intervju.

I år så synes jeg vi har en veldig god kombo av unge, nye, eldre som har erfaring, og noen som kommer utenfra med internasjonal erfaring. Så jeg synes den sammensetningen er morsom og kul, så er det jo det å få det til å fungere sammen da. (Torgeir, spiller)

Også Håkon, som er en av de yngre spillerne, oppfattet rolleinndelingen til å i stor grad være basert på alder og erfaring, men at alder og erfaring også henger sammen med prestasjonsnivå.

Man merker jo tydelig hvem som tar mer ansvar og hvem som er lederrollene i laget, det er jo de eldre, de som har vært her lenge, de som kjenner sporten best. Særlig når vi har videomøter og prater sammen, så er det de eldre som tar ansvar, det er de som har mest erfaring. Også er det jo noen av de yngre som slenger seg mer og mer på, det kommer litt sånn med tiden egentlig. Man er jo ofte litt sjenert og redd for å si ting i starten, også får man en større og større rolle i laget jo mer erfaren man blir. (Håkon, spiller)

I intervjuene ble det tydelig at det ikke kun er disse premissene som skaper roller. I tillegg til alder og erfaring som betingelse for at roller skapes, skilles det også mellom å «ta» en rolle eller å «få» en rolle.

Alle har en litt ulik rolle ja, men rollesammensetningen har jo mye å gjøre med at folk tar en rolle, eller at man har en rolle. Sånn som Christoffer med mye snakking og humør og alt sånn, det er jo den rollen han har tatt, og han trives med å ha den i tillegg, fordi den gagnar han og alle. Han tar en sånn rolle. Så jeg synes jo på en måte at det er mange som har tatt en rolle, eller de som er litt usikre da, har kanskje vært i større grad, sikrere da, og kanskje skjønt litt mer hva rollen sin er gjennom modning. (Bastian, spiller).

For det første er man mest mulig ærlig når man skriver kontrakter, om hvilken rolle man kan forvente seg. I forhold til da hovedsakelig spilletid. Jeg lover aldri noen noe spilletid, og prøver å være ganske tydelig på hvilken rolle du kommer til å få den sesongen som kommer. (Pål, hovedtrener)

I enkelte tilfeller er det også en symbiose av å det å bli tildelt en rolle, eller å ta en rolle. Dermed er det altså ikke bare opp til deg selv, eller opp til andre, å utvikle den rollen man har.

Det som er viktig å nevne er at jeg ble hentet som forsvarssjef, den rollen har ikke nødvendigvis jeg skapt, for det er min absolutte styrke, alle visste det, og jeg visste det, det gir mening at jeg har den rollen. Og det samme gjelder egentlig energien. Det var ikke nødvendigvis noe de ville av meg, men som de veldig raskt likte godt, og ble akseptert. Og derfor kunne jeg på en måte komme litt mer inn i det. (Christoffer, spiller)

Uavhengig av dette, oppfattes rollene som eksisterer av spillerne som viktige for elitelagets virksomhet.

Jeg er veldig fan av rollefordeling i laget, jeg synes det har veldig mye å si. Jeg synes at det er en av de absolutt største nøkkelfaktorene for suksess i et lag. At alle har en rolle, at alle kjenner rollen, og alle aksepterer den rollen. Det er det som er meningen. Og så kommer i etterkant diskusjonen, er jeg fornøyd med den rollen jeg har, kjenner jeg den rollen virkelig, og det har jo noe å si om jeg aksepterer den rollen, eller hva må jeg gjøre for å akseptere den enda mer. Men det er på en måte steg to. (Christoffer, spiller)

I forlengelsen av rolleinndelingen ble det også tydelig at relasjonene avgrenses i prestasjonskonteksten. Bakspillerne kommuniserer mer med hverandre, enn de gjør med kantspillerne. Kantspillerne kommuniserer seg imellom for at de skal løse sine arbeidsoppgaver på best mulig måte.

Jeg er flink til å liksom bidra og prøve å gire opp laget, føler jeg selv i hvert fall, og da særlig med Magnus og de som jeg liksom spiller sammen med [i samme posisjon], og få dem på riktig nivå. (Håkon, spiller)

På trening så prater vi sammen. Altså det er ikke noe fast, men det er veldig ofte man småprater to og to eller tre og tre, på trening, kanskje når det gjelder avtaler eller hvordan vi ønsker at ting skal være. Men jeg tror nok vi kunne gjort enda mer av det. Når vi terper spill og systemer så prater man ofte sammen, ellers så er det ikke så mye på en måte. (*Intervjuer: Tenker du at det også er noe de ulike posisjonene burde ha som ansvar innad mellom hverandre, eller? Blir det vanskelig?*) Nei, det burde man absolutt. Og også de man spiller ved siden av, eller på samme posisjon. Altså komme med tips og råd og forventinger, og tørre å stille spørsmål. Hva kan jeg gjøre eller hva burde jeg gjøre, og så videre. (Torgeir, spiller)

Dette viser hvordan ulike roller innehar ulike funksjoner i prestasjonskonteksten. Dette skaper også ulike forventinger tilknyttet rollen til ulike spillere noe Christoffer blant annet eksemplifiserte i intervju:

For eksempel har kapteinen en veldig fastsatt rolle etter min mening. Han er veldig viktig, står 3'er i forsvar, spiller egentlig 60 minutter, hver eneste kamp. Han har i angrep en rolle om å hjelpe å gi innspill taktisk og strategisk, og score 2-3 mål. (Christoffer, spiller)

Samtidig endrer forventningene seg dersom rollen er annerledes.

Runar, som er en av de to høyrekantene bak Stein, vet at «jeg vet at jeg får spille annen hver kamp». Rollen hans er å komme på banen og gjøre en bra jobb i forsvar, og score 2/3 mål, ha 66% uttelling. Den rollen hadde jeg gitt han, og da trenger han ikke å overprestere og score 3/3. Han bør ikke underprestere og score 1/3 eller 0/3, og han bør spille bra i forsvar. Da har han gjort en bra jobb, og oppfylt rollen sin. (Christoffer, spiller)

Selv om roller i stor grad skapes basert på alder og erfaring, viser sitatene ovenfor at også prestasjonskonteksten elitelaget er en del av skaper roller og forventninger knyttet til rollene. Det kan virke til at prestasjonskonteksten forsterker rolleinndelingen som eksisterer i laget, noe Håkon også nevnte i sitt intervju:

Man merker jo større forskjell på rollene i de situasjonene, i kampsituasjon og prestasjonssituasjoner, fordi de som har mest erfaring kan håndballspillet mye bedre. Hvis vi skal snakke om et lag vi skal møte, så kjenner jo de dem mye bedre og har rett og slett bedre spillforståelse. Da blir det naturlig at de snakker mer, også kan det hende at man blir litt, i hvert fall i kampsituasjon, at man blir litt redd for å si feil ting i viktige situasjoner og sanne ting. Ikke nødvendigvis for meg, men nå kan jeg snakke for alle sammen at det er noe man kan kjenne litt på. (Håkon, spiller)

Forskjeller i rollene eksisterer også med utgangspunkt i et sosialt hierarki. Denne differensieringen viser seg tydeligst i praksis først og fremst ved å skille mellom trenerteamet og spillerne. Innad i trenerteamet skiller man mellom hovedtrener, assistenttrener og fysisk trener, som alle har ulike ansvarsområder.

Jeg har i hvert fall en tilnærming der jeg er seriøs i de fleste sammenhenger, sånn at det er tydelig at jeg er øverste leder, kontra en assistenttrener som kanskje kan fleipe litt, og skape en annen relasjon. (Pål, hovedtrener).

Samtidig eksisterer det blant spillerne bevissthet rundt hierarkiet som skapes i skillet mellom trener og utøver:

Jeg synes hovedtreneren kan skape forventninger, skape ambisjoner, skape en visjon, kan være en leder av hele gruppen. Han bør være over alle de eldre spillere, de med mye erfaring, over de med mange titler eller hva som helst. Og det har noe å si for laget også. Ikke alt kommer fra laget selv, eller fra enkeltgrupper eller fra de eldre. Jeg synes at mye kommer, og bør komme, fra treneren. (Christoffer, spiller)

Også blant spillerne eksisterer det forskjell i rollene med utgangspunkt i et hierarki. En slik differensiering skapes av spilletiden hver enkelt utøver har, men også hvor lang tid hver enkelt spiller har tilbrakt i elitelaget er avgjørende. For eksempel var Erling ny på elitelaget, men ble raskt anerkjent for å ha en sentral rolle, med utgangspunkt i hans bidrag til å vinne kamper. Dette står i kontrast til et annet innflytelsesrikt medlem, Bastian, som i motsetning til Erling ikke spiller så mye, men som har vært medlem av konteksten lenger enn flere andre og basert på dette er et anerkjent medlem som har innflytelse på elitelagets virksomhet. Det sosiale hierarkiet var også noe treneren hadde tydelige formeninger om:

Jeg føler vi er litt få ledere, så de lederne som er, de blir internt i spillergruppen, litt for «untouchable» da. Jeg tror at hvis jeg tar de spillerne litt, så tror jeg ikke det har den effekten man ønsker på en måte. Mens hvis de internt hadde tatt det da [stilt mer krav til de erfarne spillerne også], så går du ikke og surmuler på en lagkompis. (Pål, hovedtrener)

Rollene og forventningene knyttet til dem er med på å skape betingelser for kommunikasjon. Betingelsene eksisterer på tvers av relasjonene i elitelaget, og synliggjøres både i kommunikasjonen mellom spillerne, men også mellom spillerne og trenerteamet. I observasjonsdataene har jeg blant annet beskrevet dette på følgende måte:

For det første er det veldig tydelig at de yngre spillerne, og de som ikke er fast på laget får mange flere tilbakemeldinger fra trenerne (for eksempel Jesper og Birk, men også Håkon som ikke er junior, men heller ikke er fast spiller). Dette er særlig relatert til det å spille etter elitelagets spillefilosofi. I tillegg virket det til at de rutinerte spillerne har større rom til å bryte ut av avtaler eller gjøre feil, uten at dette fører til «kjeft» eller konkrete tilbakemeldinger, eller tydelig oppgitthet fra Pål sin side.

Tilbakemeldinger må i denne sammenhengen forstås som å ha både en konstruktiv og mindre konstruktiv karakter, og defineres av meg som en verbal eller kroppslig reaksjon på spilleres prestasjoner. For å eksemplifisere siste del av det ovenforstående sitatet, er det hensiktsmessig med nok et utdrag fra observasjonsdataene;

Håkon og Magnus skyter begge et veldig identisk skudd i det korte hjørnet, som begge bommer på. Der Magnus sitt ikke utløser noe reaksjon fra Pål, sier han «pisseskudd» og er tydelig oppgitt når Håkon bommer.

Det ble tydelig gjennom perioden at betingelsene for kommunikasjon mellom trenere og spillere i stor grad baserer seg på de rollene som eksisterer, men også på alder, og at det

eksisterer et tydelig skille i kommunikasjonens karakter ovenfor de yngre spillerne versus de eldre. På samme måte eksisterer disse betingelsene for kommunikasjon mellom spillerne;

Erlend [veldig rutinert spiller] er igjen på Runar [ung spiller] og sier han ikke kan daffe opp langs siden. Pål smiler og sier til meg at Erlend er «ute etter Runar i dag», og at han synes det er bra. Han skulle ønske Erlend i større grad kjefte også på de eldre og mer rutinerte gutta når de ikke presterer.

I feltnotatene har jeg beskrevet gjentatte ganger hvordan det ser ut til å være vanligere også for trenerne å «ta» de yngre spillerne, i større grad enn de eldre og mer rutinerte. Eksempelene med Magnus/Håkon og Erlend/Runar, og lignende hendelser under observasjonsperioden, gjorde det naturlig å ta opp temaet i intervjuene.

Det er noe jeg har jobbet med som trener. Det er jo enklere å «ta» en yngre spiller da, så du skal jo finne en egen trygghet før at du føler at du kan ta de eldre spillerne på lik linje. (Pål, hovedtrener)

Som resultatene viser håndteres kompleksiteten først og fremst gjennom rolleskapelse. Hvert enkelt medlem av elitelaget har sin plass og tiltenkte funksjon i laget, med den hensikt at helheten skal fungere på mest hensiktsfulle måte. Samtidig bidrar rolleskapelsen til å skape noen betingelser for hvilken kommunikasjon som eksisterer i elitelaget, og organiserer på denne måten også relasjonene og innholdet i dem i elitelagets virksomhet. En slik kompleksitetshåndtering bidrar i forlengelsen til å etablere forventninger til hvert enkelt medlem. Forventingene skaper en referanse og en tydelighet for hvilket bidrag hver enkelt skal komme med i systemet, samtidig som det etablerer noen grenser for hva som er akseptabelt/uakseptabelt av hver enkelt.

4.1.3 Fokusområder før den neste kampen

Sett i lys av hensikten og meningen, som først og fremst er å vinne kamper, er ikke håndtering av intern kompleksitet gjennom rolle- og forventingsstrukturer i seg selv nok til å skape forutsetninger for å vinne den neste kampen. Tidsmestring må knyttes til operasjoner, her forstått som handlinger (trenings- og kampaktivitet), som over tid skal bidra til at elitelaget oppnår sine målsettinger. Hva som skal fokuseres på, hvordan dette skal gjøres, og hvor mye tid som skal vies til ulike aspekter er sentrale spørsmål i virksomheten.

For det første vil jeg si at treningshverdagen vår er en del annerledes fra en del andre elitelag. Vi har mindre drilling, vi har mer fokus på fart, intensitet, sånne typer ting. Selvfølgelig er det en miks i eliteserien der også, men vi har på en måte ikke en treningsuke bestående kun av kampforberedende trening. Vi har så å si på alle treninger, øvelser som ikke har det taktiske aspektet inn mot kamp. Vi har mange treninger med mye fart, mye spillsituasjoner, ikke så opptegnet, hvis du skjønner. De unge spillerne, eller egentlig alle spillerne, står fritt på fysisk utvikling og sånn. Uka er lagt opp til fysisk utvikling da, mens du kunne sagt hvis kun resultatet telte, så hadde man lagt opp uka sånn at man visste at på søndag når det er kamp, så er alle uthvilt. Så, der vil jeg si at utvikling står høyt hos oss da, så det enorme kampfokuset det har vi ikke. Vi har liksom fokus på treningshverdagen, også har vi fokus på kampen, selvfølgelig har man jo det noe i treningshverdagen, men det er ikke det enorme kampfokuset i treningshverdagen. (Pål, hovedtrener)

Sitat fra Pål viser tydelig hvordan elitelagets treningshverdag består både av et fokus på egne prestasjoner og utvikling, samtidig som de er nødt til å ta hensyn til de lagene de møter. Det oppstår her et tydelig skille mellom «hva må vi lykkes med» og «hva skal vi hindre motstanderen i å lykkes med». Dette skaper en konflikt basert på hva som skal fokuseres på. Skal tiden brukes til å fokusere på seg selv eller motstanderen, for at elitelaget skal ha best mulig forutsetninger for å vinne den neste kampen? Denne konflikten kan kun løses ved å ta et valg.

Når fokuset er på elitelagets egne ferdigheter og taktikk, er dette i stor grad basert på det som av elitelaget omtales som «konseptet». «Konseptet» kan enklest beskrives som elitelagets taktikk, og hvordan de ønsker å spille håndball. I feltnotatene har jeg på en trening blant annet skrevet:

Gjentatte ganger ga både Pål, Ulrik og Torgeir tilbakemeldinger som for eksempel det å holde ballen i gang, eller det å holde seg til «konseptet».

Samtidig brukes «konseptet» også for å holde spillerne til en viss standard i kamper, og som forklaringsmekanisme bak resultatene elitelaget opplever.

Det som alltid må være i fokus er at vi skal holde oss til konseptet. I starten av andre omgang tar vi noen halvdårlige skudd og drar det med oss videre. (Magnus, i oppsummeringen etter at elitelaget har tapt en viktig kamp)

På denne måten bidrar «konseptet» til å ta valg, og er med på å bestemme hva elitelaget skal fokusere på i forberedelsene til kamper, for at «konseptet» skal gjennomføres på best mulig måte mot ulike motstandere. I situasjoner der «konseptet» ikke blir gjennomført, skaper dette også et naturlig rasjonale for hva som skal fokuseres på i fremtiden.

I den andre delen av konflikten tilknyttet hva som skal fokuseres på, rettes fokuset mot koblingen mellom elitelaget og elitelagets omverden. På samme måte som elitelaget må mestre egne taktiske aspekter, må de lykkes med å eliminere motstanderens styrker i så stor grad som mulig. Før hver kamp gjennomføres det videomøter og kampforberedende treninger som skal belyse hvilke styrker eller svakheter hos motstanderen som må håndteres eller utnyttes i den neste kampen. På denne måten blir elitelagets motstander rasjonale for hva en trening skal inneholde. Dette i seg selv er ikke revolusjonerende på noe som helst måte, det som likevel er interessant er at vektleggingen mellom «hva må vi lykkes med» og «hva skal vi hindre motstanderen i å lykkes med» varierer.

(Intervjuer: Føler du at motstanderens nivå har litt å si på det også? Om man møter «antatt» svakere motstand, eller om man møter en sterkere motstander?)

Ja, det er forskjell. Også er det å finne balansegangen på at man ikke undervurderer en svakere motstander, ved å ha mindre forberedelser på det laget eller når du møter det laget. Sammensetningen i de andre lagene kan jo være forskjellig, noen kan jo ha én ener, noen kan være jevnt besatt, det er en vanskelig miks å finne ut av. (Pål, hovedtrener)

Sitat tydeliggjør at koblingen mellom elitelaget og omverden har en dynamisk karakter. Det vil til hver kamp være elementer i elitelagets omverden som gjøres gjeldende, men i hvor stor grad omverden påvirker elitelagets virksomhet varierer. Dette gjør også at konflikten kontinuerlig er preget av usikkerhet. Om vektingen av «hva må vi lykkes med» og «hva skal vi hindre motstanderen i å lykkes med» var riktig, kan i praksis bare besvares i etterkant av kampen. Har man vunnet, prestert godt eller utviklet seg? Spørsmålet er hvordan denne konflikten viser seg, og håndteres, i praksis.

Det ble tydelig gjennom datainnsamlingsperioden at seleksjonstvang med utgangspunkt i den neste kampen, skaper en sterk forbindelse mellom treningsaktivitet og kampaktivitet. For å forstå dette er det først og fremst hensiktsmessig å beskrive kampaktivitetens egenart. I de tellende kampene viser seleksjoner seg tydeligst ved å se på hvem som spiller og hvem som ikke spiller. Det ble tydelig at denne seleksjonen i

svært liten grad er preget av endringer, og det oppstår et tydelig skille mellom de som spiller mye, og de som spiller mindre. Det samme viser seg i hvilke spillere som starter kampene på banen, hvem som starter på benken, hvem som byttes inn, og spilletiden til hver enkelt når man ser kampen som helhet. Dette kommer jeg tilbake til senere. Spillernes uttalelser i intervjuene tydeliggjør koblingen mellom trening og kamp;

(Intervjuer: I en treningskontekst, vil du si at de spillerne som spiller sammen på trening, også gjenspeiler de som spiller sammen på kamp?) Ja, det gjør det. Det er veldig øvelsesbasert. Når vi spiller eller driller på en side, og vi har fokus på forsvar, så er det gjerne startoppstillingen som står i forsvar, også er det liksom andrerrekka som spiller sånn som motstanderen vår skal spille, sånn at forsvaret får trent veldig spesifikt på hvordan de skal stå. Og motsatt, når førsterekka står i angrep, så trener de veldig spesifikt på hva de skal gjøre, også står forsvaret slik motstanderlaget står i forsvar. Det er selvfølgelig noen variasjoner, de varierer ofte på kantene i hvert fall, hvem som spiller samme i førsterekka, men stort sett så står førsterekken mye sammen på trening også. (Håkon, spiller).

(Intervjuer: Vil du si at de spillerne som spiller sammen på trening også gjenspeiler hvem som spiller sammen på kamp?) Ja. (Torgeir, spiller).

Ønsket om å vinne kamper skaper en tydelig forbindelse mellom trenings- og kampaktivitet. Fokus på motstanderen kommer ikke bare til uttrykk gjennom videomøter eller kampforberedende treninger, men også gjennom hvem som spiller sammen på trening og i kamp. På denne måten blir selv treninger der det uttalte fokuset er på elitelaget selv, preget av hva som oppfattes som hensiktsmessige konstellasjoner i elitelagets kamper. På denne måten kommuniseres en ting verbalt, at kampen ikke er så gjeldende, samtidig som handlingen kommuniserer noe annet, der kampen bidrar til å kontinuerlig forsterke relasjonsmønstrene i laget.

4.2 Del 2: Hva kommuniserer prestasjonsutviklingen?

Isolert sett er funnene i del 1 først og fremst en beskrivelse av hva som eksisterer i elitelagets virksomhet, og hvordan prestasjonsutvikling kommer til uttrykk gjennom tidsmestring, roller, relasjoner, handlinger og handlingsvalg. I del 2 tas funnene et steg videre, og beskrives som eksisterende prosesser og strukturer i elitelagets virksomhet, og hvordan disse innehar kommuniserende egenskaper relatert til prestasjon og prestasjonsutvikling.

4.2.1 Roller og forventinger bidrar til struktur

Der strukturer bidrar til å forutse, og gjøre ting oversiktlige i systemet, er prosess knyttet til sammenhenger og endringer i systemet. Dermed kan prosesser også knyttes til endring i strukturene, da dette skaper endring i systemet. Det er disse mekanismene som gjør systemet selv-organiserende. Fordi elitelaget selv bestemmer hva innholdet i strukturene og prosessene er, og knytter disse til prestasjonsutvikling, egen tidsmestring og håndtering av kompleksitet, er elitelaget en autonom enhet. Uten strukturer og prosesser ville elitelaget ikke hatt noe retning i sin søken etter å oppnå hensikten og meningen, samtidig som det kan argumenteres for at hensikten og meningen i seg selv bidrar til utviklingen av strukturer og prosesser.

I oppkjøringen så hadde jo Terje masse tillit, så det er litt mer avhengig av å gripe de periodene da. Henrik for eksempel, enormt uheldig. Han hadde ikke en så god sesong i fjor, også skal du starte en ny sesong, også er du skadet i alle oppkjøringskampene. Da sitter det litt inne å begynne å bytte i eliteseriekampene da. Hvis Terje hadde prestert på topp i treningskampene, som han hadde tilliten til da, så kunne han på en måte grepet at han fikk starte kamper. (Pål, hovedtrener)

Sitat underbygger det som ble tydelig under observasjonene av elitelaget i sesongoppkjøringen, og i de tellende kamper. I sesongoppkjøringen er strukturen tilknyttet spilletid ikke like fastsatt som den er under de tellende kampene. På denne måten kan sesongoppkjøringen ansees for å være en periode i elitelagets tidsoppfattelse som i større grad er preget av prosesser, som over tid skaper en struktur. Prosesser er preget av fart, forandring og overganger, her forstått som mer rotasjon og hyppigere bytter i laget, noe som også gir ulike sammensetninger av relasjonene i laget. På denne måten brukes prosessen til å skape en struktur som er preget av forutsigbarhet og oversikt. Når strukturen har etablert seg inn mot sesongen, er strukturen preget av å være treg og stabil,

her forstått som færre utskiftninger og mindre dynamikk. Det var basert på slike observasjoner, og intervju spørsmål knyttet til denne strukturen, det ble tydelig hvordan strukturer (for eksempel roller, forventninger og spilletid) inneholder kommuniserende egenskaper.

Det blir jo veldig trygt da. Og forhåpentligvis mye relasjoner rundt det. Samtidig synes jeg på en måte at det blir, det blir på en måte ikke den konkurransen da. (Bastian, spiller).

Fordelen er at du blir tryggere på hverandre og lærer å kjenne hverandre bedre. Du blir tryggere i systemer og bevegelser, også er det lettere å diskutere underveis med de du spiller sammen med. (Torgeir, spiller)

For det første tror jeg jo at for de som starter, de har jo en veldig trygghet. Så for de er det jo en stor fordel at rollene er såpass satt. De vet «jeg starter», de vet at de har tryggheten på å kanskje gjøre en eller to feil. Så det er jo en fordel sånn sett, men det er jo klart at drømmen min ikke er at vi skal starte med samme lag hver gang. (Pål, hovedtrener)

Sitatene viser tydelig hvordan strukturen tilknyttet spilletid kommuniserer og er uttrykk for tillit og trygghet. Samtidig er realiteten at denne tryggheten og tilliten kun oppleves av dem som en slik struktur gagnar, altså de som spiller mest. På den andre siden er det rimelig å anta at strukturen ikke kommuniserer tillit og trygghet til de som ikke spiller mye. Deres forhold til strukturen vil i mye større grad kommunisere usikkerhet.

Det er mange ganger i året jeg vet at jeg ikke kommer til å spille, og det blir jo ikke kommunisert, men jeg vet på en måte hvordan det ligger an. Selv om man føler at man har prestert de kampene man har vært på, på trening og alt mulig, så vet man på en måte at det her har ikke noe å si. Fordi det på en måte ikke er trygt nok hvis du skjønner. (Bastian, spiller).

I forlengelsen av dette må strukturen relatert til spilletiden for hver enkelt spiller, også sees i lys av rollefordelingen i laget. Roller og spilletid er strukturer som gjensidig påvirker hverandre (sentral rolle i laget = mye spilletid, mye spilletid = sentral rolle i laget). Dette gir seg også uttrykk i forventningene som skapes i treningskonteksten, noe Pål eksemplifiserte i intervju:

Sånn «all over» så vil jeg si i treningshverdagen, at forventningen til hver enkelt er ganske lik. Men det er klart, noen sentrale eller veldig spennende spillere, får jo alltid en økt oppmerksomhet. Man bruker jo litt mer tid på de [som spiller mest], enn man bruker på noen andre. Og det er klart, treningshverdagen er jo også mange ganger lagt opp til kampene som skal komme, og da prioriterer du jo de som mest sannsynlig skal spille mest. De har jo en høyere prioritering i treningshverdagen. (Pål, hovedtrener)

Dette var også tydelig i observasjonene, hvor jeg blant annet har skrevet:

Interessant at Pål var mindre aktiv med tilbakemeldinger til forsvarsspillet etter at han gjorde bytter i forsvar, og det ikke lenger bare var spillere fra «førsterekken» som stod i forsvar. Noen av de mer faste, for eksempel Jesper og Mathias fikk fortsatt noen individuelle tilbakemeldinger, mens for eksempel Bastian ikke fikk noen tilbakemeldinger.

Den relativt stabile rolleinnndelingen i elitelaget gjør det enklere å etablere forventninger på tvers av relasjonene i laget, og stabiliserer kommunikasjonsprosessen i systemet. På denne måten kommuniserer rolleinnndelingen til enhver tid hvilke forventninger som eksisterer til hver enkelt spiller, på en tydelig og stabil måte. Samtidig vil ikke alle være fornøyde med den rollen de har. Eliteidrettens karakter gjør det naturlig at de som ikke spiller, ønsker å spille. Spørsmålet blir hva som må til for å endre rollen, og dermed også forventningene som til enhver tid gjelder.

4.2.2 Prestasjonsutviklingens betydning for rolleendring

Beskrivelsene ovenfor kan ledes tilbake til hvordan roller er ulike med utgangspunkt i funksjon og hierarki, og hvilke betingelser dette medfører for kommunikasjon. Observasjonsdataene og intervjuene tydeliggjorde hvordan strukturen blir gjort gjeldene i ulike kontekster i elitelagets virksomhet, altså både på trening og kamp, noe som gjør at strukturen får selvforsterkende egenskaper. Det å spille mye skaper noen forventninger til hva man bidrar med, på samme måte som det å spille lite skaper andre forventninger. På samme måte vil en ung spiller ha andre forventninger tilknyttet sin rolle enn det en erfaren spiller har.

Du har jo ulike forventinger til hver spiller. Det er klart, hvis en spiller som Terje spiller, så må du godta noen feil. Mens ta Torgeir for eksempel da, hvis han gjør en enkel feil på noe man har vært enig om før matchen, så er jo forventinger noe helt annet. Jeg forventer jo at Magnus catcher alle de taktiske tingene vi har pratet om før kamp. Mens Terje, kan gjøre 1-2 feil på en måte. Men så har du andre siden av skalaen igjen, at en som spiller mye da, han har kanskje råd til å gjøre 2 feil, mens en spiller som spiller lite da, han må på en måte rett inn og bevise at «jeg er trygg». (Pål, hovedtrener)

Gjennom observasjonsperioden ble det ved flere anledninger tydelig uttalt en forventning om at «spillere kommer inn og hever nivået, viser at de fortjener en plass i startoppstillingen» fra trenerne. Dette spurte jeg også Pål om i en feltsamtale:

I en samtale med Pål på en trening etter kampen diskuterer vi dette med å komme inn fra benken, hvor Pål uttrykker at han i hvert fall forventer at de kommer inn med en lyst om å motbevise det at de startet kampen på benken. Han vil heller at de har «overtenning» og fyrer av fem skudd, i stedet for å være passive.

Når observasjonene i stor grad viste at de operative strukturene i liten grad er preget av endringer, er det interessant å undersøke betingelser og forutsetninger som gjøres gjeldende for at endring skal være mulig.

Altså min hovedgreie, for at folk skal få muligheten, hvis det er det det er snakk om, er at jeg er trygg på deg når du går på banen. Jeg vet hva jeg kan forvente, og du kommer til å levere. Så hvis man er usikker på hva jeg kan forvente når du spiller, så.. det er liksom hovedgreia å endre for mange da, er forventingen. (Pål, hovedtrener)

Sett i lys av både feltsamtalen og intervjuene er det tydelig at det eksisterer noen klare motsigelser. Det uttales at forventingen må endres ved å vise at man er trygg, samtidig uttrykkes det et ønske om at det er bedre med «overtenning» enn at man blir for passiv. Endring i strukturene kan ikke bare sees fra trenerens perspektiv, også spillernes perspektiv er sentrale.

Det skjer basert på kampene, basert på prestasjonene, det skjer også på grunn av enkle møter i etterkant eller i løpet av sesongen. (Christoffer, spiller)

Endring i den operative strukturen og forventingsstrukturen blir i stor grad basert på tilliten treneren har til spillerens evne til å prestere, og også spillerne anser resultat og prestasjon for å være avgjørende for strukturelle endringer. Dette knytter endring i

strukturer til hensikt og mening, og oppnåelse av denne. Samtidig som treneren må føle tillit til spillerne for at endringer skal inntreffe, er tillit alltid noe som går begge veier.

Det er jo forståelig fordi jeg vet hvor god Magnus er og jeg vet hva han presterer i 90% av kamper. Samtidig som det påvirker meg litt negativt fordi jeg vet at i perioder hvor jeg har vært veldig god, så føler jeg at jeg fortjener å få starte kampen og få spille litt ekstra. Så det kan påvirke negativt det, at i gode perioder så føler jeg at jeg fortjener å starte en kamp. Og de periodene hvor jeg føler at det ikke er så stor forskjell på meg og Magnus så kunne det hjulpet meg veldig å få startet en kamp. (Håkon, spiller)

Basert på Håkons uttalelser er det tydelig at det oppstår et paradoks. Pål trenger å føle tillit til Håkon for at han skal få flere muligheter i kamp, samtidig som han begrenser mulighetene for at Håkon skal kunne etablere denne tilliten gjennom prestasjoner i kamper. På denne måten skapes en tilstand hvor det er vanskelig for spillerne selv å ta ansvar for endring av sin egen rolle, fordi en del av denne rollen alltid kommer til å være basert på trenerens tillit til at endringen er hensiktsmessig for at elitelaget forbedrer mulighetene for å vinne den neste kampen. Når dette ikke er tilfelle, vil strukturene implisitt kommunisere at betydningen av hver enkelt spillers bidrag for å vinne kamper varierer.

Operative strukturer og forventingsstrukturer, og endring av disse, er i stor grad relatert til en iboende konflikt i eliteidrettens natur. Selv om fokus på motstanderen tillater at elitelagets virksomhet også tar utgangspunkt i elitelagets omverden, er det i praksis i den daglige virksomheten alltid de elementene elitelaget som system består av, som er tilgjengelige og som blir gjort gjeldende for å skape endringer og utvikling i lagets prestasjoner og resultater. Dette paradokset betegner jeg som «toppidrettens paradoks», og beskriver hvordan målet alltid er å slå en motstander, men at man for å nå dette målet i utgangspunktet alltid trener mot seg selv. Fokuset på utviklingen av egne ferdigheter i elitelagets virksomhet blir på denne måten en prosess som kontinuerlig må forbedres og optimaliseres for å skape videre utvikling, for deretter å ha bedre muligheter for å vinne kampen. Så blir spørsmålet hvordan dette henger sammen med de eksisterende strukturene. Flere av deltakerne hadde interessante refleksjoner tilknyttet de operative strukturenes manglende dynamikk, så det opplevdes naturlig å spørre om deres tanker tilknyttet treningsnivået dersom de operative strukturene hadde vært mindre fastsatt:

Ja, det kunne hjulpet. Jeg merker at det var en periode i fjor der Magnus var skadet, og vi hadde noen tøffe kamper hvor jeg skulle spille hele, og da føler jeg at jeg var mer skjerpet mot kampene og at det hjalp psyken min veldig. I hvert fall når jeg da presterte i noen av kampene. Så det kunne fort hjulpet meg positivt det, at det var litt varierende, at jeg visste at hvis jeg fortsetter å prestere nå, så får jeg muligheten til å starte liksom. (Håkon, spiller)

Det hadde nok gitt meg en større boost, det tror jeg. At man på en måte ser at det arbeidet man legger ned, at det vil gi muligheten for å bidra. Om man kan si det sånn. (*Intervjuer: Tror du det hadde hevet nivået på trening?*) Det er ganske bra nå da, men jeg tipper det hadde gjort det og. Tipper det hadde smelt litt mer da. Tipper jeg. (Bastian, spiller)

(*Intervjuer: Tror du det hadde hevet nivået på trening [dersom startoppstillingen i større grad var basert på prestasjon på trening]?*) Ja! Det hadde det. (*Intervjuer: Hvorfor?*) Fordi folk hadde visst at de kanskje ikke kommer til å spille hvis de har en dårlig treningsuke, uansett hvem de er. (Christoffer, spiller)

(*Intervjuer: Tror du innstillingen din til trening og kamp hadde vært annerledes om du visste at plassen din i startoppstillingen i større grad hadde vært truet eller usikker?*) Kanskje. Det er vanskelig å svare på. Hvis det hadde vært fordi jeg hadde prestert dårlig, så kunne det nok hatt noe å si. Samtidig så er det en annen som hadde prestert veldig bra, så er det ikke nødvendigvis så mye annerledes man kunne gjort da. (Torgeir, spiller)

Sitatene skaper en interessant vinkling til paradokset, fra spillernes perspektiv. Det eksisterer en tydelig holdning til at nivået på trening kunne vært høyere ved at de operative strukturene i større grad er preget av dynamikk. Samtidig er det rimelig å anta at høyere prestasjonsnivå på trening, også i et langsiktig perspektiv ville bidratt til mer prestasjonsutvikling. Det er likevel ikke sikkert at en slik tilnærming ville gitt elitelaget like store muligheter til å oppnå hensikten og meningen, som først og fremst er å vinne kamper, i et mer kortsiktig perspektiv. Konflikten mellom langsiktig utvikling og kortsiktige resultater tydeliggjøres også av treneren.

Jeg tror jo at hvis det hadde vært større konkurranse om plassene, så måtte jo hver enkelt vært mer skjerpet hver eneste gang. Da hadde du jo fått et større konkurransepreg internt i gruppa da. Og hadde du prestert dårlig, så hadde du visst at nå er det en annen som kan ta plassen min, så det er jo klart. (Pål, hovedtrener)

Samtidig eksisterer bevisstheten om at resultater fortsatt er styrende for elitelagets virksomhet;

Jeg tror for de som starter og alt sånn da, så skal man ikke undervurdere den tryggheten det faktisk gir, at de vet det er de som starter, kontra at det hadde vært konkurranse om alle plassene. Det kunne skapt et usikkerhetsmoment også. (...) Jeg tror jo at i en ideell sammensetning, så skulle jo treningshverdagen hatt mer å si. Men så tror jeg folk også tenker litt feil på det med at treningshverdagen skal spille en kjempestor rolle for hvem som spiller i kampen. Det blir veldig individuelt, fordi en rutinert spiller vet hva han skal gjøre for å prestere i den kampen som kommer. Han er ikke avhengig av å dunke inn ti mål på trening og være på sitt aller beste, og han trenger heller ikke i forsvar nødvendigvis, når man går gjennom noe taktisk, å stoppe alle duellene og alt sånn. Han vet når kampen kommer, da vet han hvor han må være da. Mens for de yngre, så hadde det jo helt sikkert gitt noe litt ekstra i treningshverdagen, hvis de visste at «okay, nå har jeg prestert fem dager på rad på trening, nå øker sannsynligheten for at jeg starter». Det hadde nok vært en kjempepositiv ting. (Pål, hovedtrener)

Beskrivelsene er uttrykk for perspektiv. Et sentralt aspekt å belyse for å forstå resultatene, men også bakgrunnen for det jeg betegner som «toppidrettens paradoks». Som Luhmann beskriver, for å spesifisere et objekt i systemet, i dette tilfellet «toppidrettens paradoks», er det avgjørende å gripe fatt i hvilket perspektiv den observerte jobber ut fra. Forklart på en enklere måte eksisterer det tydelige forskjeller i perspektivet treneren ser elitelagets virksomhet ut fra, og hvilket perspektiv spillerne inntar i virksomheten. Først og fremst kan dette belyses ved å se på forskjellene rollenes funksjon og hierarki skaper. Trenerne og spillerne har ulike arbeidsoppgaver. Sett ut fra en hierarkisk inndeling har treneren det overordnede ansvaret for hva elitelaget skal oppnå, og hvordan dette skal gjøres. På denne måten er trenerens synspunkter, valg og handlinger alltid et uttrykk for et annet perspektiv enn det spillerne opererer ut fra. Spilleren er i mye større grad ansvarlig for seg selv.

Det viktigste de må gjøre er å se på seg selv. Hvis de klarer å hjelpe de andre, i tillegg, da begynner det å være gøy som lag. Da begynner man å være skikkelige et lag som hjelper hverandre, som sier ifra til hverandre, som minner hverandre på ting. Men det er ikke noe jeg forventer av hver enkelt spiller, det er noe jeg forventer av de etablerte spillerne, og egentlig de første 7-8. (Christoffer, spiller)

Christoffer eksemplifiserer her hvordan de aller fleste spillerne i elitelaget som system først og fremst er ansvarlig for seg selv. I forlengelsen av denne mer «egoistiske» tilnærmingen som forventes av hver enkelt spiller, blir det også naturlig at det i mange tilfeller kan være vanskelig å skille mellom individuelle behov og lagets behov. Derfor er det også naturlig at det eksisterer motsigelser mellom hva som gjøres i praksis, og hva som av ulike perspektiver kan oppleves som mer hensiktsmessig. Dette eksemplifiserte også Pål i intervjuet;

I vårt så er det en eller to spillere jeg føler må være på banen for at vi skal prestere, som gjør noe med rulleringen til de andre spillerne. Du får da muligheten ut ifra, at i mitt hode, så må en eller to av de spillerne være på banen. Og det er jo vanskeligere å tenke over for en enkeltspiller. Det er jo noe jeg tenker over som trener. Mens du tenker kanskje at «okay, jeg presterer litt bedre enn han og han på trening», så kan det være at jeg mener at de må være der, og når vi skal bytte da, så må vi bytte sånn, sånn og sånn, også.. ja. (Pål, hovedtrener)

Sitat illustrer nok en gang en konflikt, eller et paradoks som oppstår i skillet mellom individuelle og lagets prestasjoner. Samtidig viser det at prestasjonsutvikling også tar utgangspunkt i en relasjonell dimensjon, hvor optimalt samspill forutsetter de individuelle kvalitetene til noen enkeltindivider. Paradoksene, konfliktene og perspektivene som resultatene illustrerer, skal ikke nødvendigvis løses, men er noe elitelaget må ta stilling til, fordi de får innflytelse på prestasjonsutvikling som en kontinuerlig prosess i deres praktiske virksomhet.

5. Diskusjon

Kompleksitet i prestasjonsutviklingsprosessen oppstår først og fremst i interaksjonen mellom de ulike elementene prosessen utgjøres av. Elementene forstås her som individene som utgjør laget som helhet, relasjonene som må mestres og organiseres, innholdet i den praktiske virksomheten, og også motstanderes betydning i prosessen. Å anerkjenne kompleksitet betyr også å anerkjenne paradokser (Ronglan, 2017). Et *paradoks* indikerer motsigelser, gjensidige utelukkende elementer som eksisterer samtidig, men hvor det ikke nødvendigvis er hensiktsmessig med en syntese eller et valg mellom et av elementene (Cameron & Quinn, 1988). Slike motsigelser er uproblematisk når de står hver for seg, men oppfattes som irrasjonelle når de eksisterer eller utformes i forhold til hverandre (Lewis & Dehler, 2000). Ved å anerkjenne at motsigelser og ikke-linearitet er iboende karakteristikk i alle organisasjoner og utviklingsprosesser, skapes mer komplekse forståelser av paradokser som sentrale aspekter ved organisasjonsmiljøer (Lewis & Dehler, 2000). Kontekstuell håndtering av mangfold, tvetydighet, usikkerhet, ikke-linearitet og paradokser står svært sentralt innenfor kompleksitetsvitenskap (Axley & McMahon, 2006; Haggis, 2008; Lewis & Dehler, 2000). Resultatene i mitt eget prosjekt belyser noen av paradoksene som naturlig oppstår i elitelagets virksomhet tilknyttet prestasjonsutvikling: langsiktige og kortsiktige tidsperspektiver eksisterer til samme tid, skal treneren prioritere tydelige roller eller større intern konkurranse, skal laget fokusere på egne prestasjoner eller forberedelser på motstanderen, skal treneren være den øverste lederen eller bidra til høy grad av spillerinvolvering. Bouchikhi (1998) beskriver hvordan slike perspektiver, i motsetning til oversimplifiserte og -rasjonaliserte teoretiske perspektiver, ser på organisasjoner som systemer bestående av kontroll og fleksibilitet, samarbeidende handlinger og politisk konflikt, stabilitet og kontinuerlige forandringer, og av hensiktsmessige beslutninger og oppduggende sosiale konstruksjoner. Å tenke paradoksalt krever derfor at en jobber gjennom paradoksene ved å utforske motstridende følelser, praksiser og perspektiver, i søken etter en mer omfattende forståelse av fenomener (Lewis & Dehler, 2000). En paradoksalt tilnærming til elitelagets kontekst, tillater å diskutere prestasjonsutvikling ved å omfavne mangfoldet, tvetydigheten, usikkerheten og ikke-lineariteten, fremfor å redusere prestasjonsutvikling til lineære forhold eller enkle årsak-virkning forhold. En slik tilnærming kan bidra til større bevissthet og refleksjon over mulighetene og begrensningene for prestasjonsutvikling i elitehåndball.

5.1 «Laget på banen» og «laget på benken»

Eliteidrettens natur er at den er kvantifiserbar gjennom resultater, og resultatoppnåelse står på denne måten alltid i sentrum av virksomheten (Pankhurst & Collins, 2019). Kvantifiserbare hendelser som «å vinne den neste kampen» og mer sosialt og emosjonelt ladede beskrivelser som å «oppnå noe sammen» ble hyppig uttrykt av elitelagets medlemmer, og kan også eksemplifiseres gjennom oppfattelsen av at hovedprioriteten er å vinne kamper. Dette er i tråd med Tangens (2004) perspektiver på seier/tap som idrettens hoveddistinksjon. En slik kvantifiserbarhet gjenspeiles også av eliteidrettens kultur, der strevet etter status og makt er svært fremtredende (Jongkind, 2019). Parallelt med resultatoppnåelsen preges konteksten også av en kontinuerlig forventning om utvikling, som kan relateres til idrettens tilleggsdistinksjon om utvikling eller tilbakegang (Tangen, 2004). Trenere og spillere hadde en klar oppfatning av at et dårlig resultat ikke nødvendigvis var ensbetydende med en dårlig prestasjon. Samtidig ble viktigheten av utviklingen tydelig uttrykt ved at målene for sesongen skulle være høyere enn sesongen før, og den daglige treningsaktiviteten i seg selv skulle bidra til en utvikling av prestasjonene. Distinksjonene som i stor grad preger elitelagets kontekst, og er utgangspunkt for virksomhetens daglige operasjoner, gjenspeiler på denne måten toppidrettens formålsrasjonalitet, å vinne kamper og å forbedre prestasjoner (Tangen, 2004). Dette er utgangspunktet for at strukturene først og fremst etableres med utgangspunkt i å vinne flest mulig kamper. Dette kan eksemplifiseres i mitt prosjekt gjennom seleksjoner tilknyttet kamp, hvordan treningsaktivitet tar utgangspunkt i elitelagets kamper, eller hvordan de rutinerte spillerne i stor grad har ansvar for å være forbilder for prestasjonskulturen i laget. Tilnærmingen som inntas, der resultatoppnåelse i størst grad har innflytelse på elitelagets operasjoner, bidrar også til at prestasjonsutvikling er sterkt knyttet til elitelagets resultatoppnåelse.

Som Ronglan og Havang (2011) beskriver, får prestasjonsutviklingen et sirkulært preg, bestående av kontinuerlige forberedelser og evalueringer. Disse prosessene foregår parallelt. Forberedelsene tar utgangspunkt i den forrige prestasjonen, som skaper et utgangspunkt for forberedelsene til den neste konkurransen. Prestasjonsutvikling tar på denne måten alltid utgangspunkt i et relativt kort tidsperspektiv, og er uttrykk for en kontinuerlig skapelse og gjenskapelse av prestasjon. Samtidig bidrar dette til at resultatoppnåelse og prestasjonsutvikling i elitelagets praksis ikke sees uavhengig av hverandre, på tross av at de hver for seg kan beskrives gjennom grunnleggende ulike og

motsigende karakteristikker. Prestasjonsutvikling sees alltid i lys av resultatoppnåelsen, og baserer seg på fremtidig resultatoppnåelse, og gjenspeiler den tydelige sammenhengen mellom trenings- og kampaktivitet resultatene mine viser til. Dette utfordrer ideen om utviklingsfokus og resultatfokus, og at begge tilnærmingene uproblematisk kan eksistere i elitelagets virksomhet samtidig, slik hovedtreneren beskrev i intervju.

Som Lewis og Dehler (2000) beskriver starter forståelsen av et paradoks med en forståelse av motsigelser. Jongkind (2019) beskriver hvordan utvikling kjennetegnes av å være en langsiktig prosess. Utvikling av spillere som kan prestere på elitenivå bør blant annet vektlegge langsiktige målsettinger og metoder, fokusere på hensiktsmessig utvikling fremfor tidlig suksess, og vektlegge individualisert og kontinuerlig utvikling (Martindale, Collins & Daubney, 2005). Martindale et al. (2005) påpeker også viktigheten av å tone ned betydningen av å vinne der prestasjonsutvikling er hensikten, noe som knytter de mer individuelle perspektivene til en kollektiv forståelse av prestasjonsutvikling. Disse karakteristikke skiller seg fra en resultatorientert tilnærming, der hovedmålet er å vinne den neste kampen, og hvor treningsaktivitet, spilletid, og spillernes roller er tydelig uttrykk for hvordan dette skal oppnås. Lewis og Dehler (2000) beskriver hvordan mennesker har en tendens til å tolke fenomener gjennom enkle dikotomiserte referanserammer. Referanserammer viser til hvordan komplekse virkeligheter blir presentert og forsøkt definert gjennom enkle rammer. Rammene bidrar til å tydeliggjøre innholdet i motsigelser, men kamuflerer den komplekse interrelasjonen mellom motsigelsene (Vince & Broussine, 1996). På tross av resultatoppnåelsens og prestasjonsutviklingens grunnleggende ulikheter, bidrar enkle fortolkningsrammer til at det skapes et enkelt årsak-virkning forhold mellom dem, der dette lineære forholdet ikke nødvendigvis gjenspeiler motsigelsene en slik forenkling medfører, og på denne måten begrenser en mer omfattende forståelse av fenomenene. Relatert til mine funn, blir det tydelig at resultatoppnåelsen i de tellende kampene, fungerer som en fortolkningsramme for prestasjonsutviklingen. Enklere sagt, prestasjonsutvikling baserer seg på, og evalueres, med utgangspunkt i å oppnå resultater. Dette på tross av de grunnleggende ulike karakteristikke som utgjør de to fenomenene. Hensikten her er ikke nødvendigvis å se resultatoppnåelsen og prestasjonsutviklingen som uavhengige av hverandre, toppidrettens logikk om å «konkurrere for å vinne» bør ikke undervurderes. Det kan likevel være hensiktsmessig å skape andre referanserammer for hva som kjennetegner

prestasjonsutvikling, i motsetning til at dette først og fremst baserer seg på et enten/eller forhold mellom å vinne og tape.

En tilnærming til prestasjonsutvikling som i stor grad baserer seg på resultatoppnåelse kan karakteriseres som et kollektivt perspektiv til prestasjonsutviklingen. Elitelagets prestasjonsutvikling, uttrykt gjennom resultatoppnåelsen, kommer alle enkeltindividene til gode. Samtidig er det en realitet at kollektivet utgjøres av unike individer, med forskjellige livshistorier, erfaringer og perspektiver (Becker, 2013). Disse individene har ulike målsettinger, kommunikasjonsmetoder, motivasjon eller engasjement, og tydeliggjør på denne måten den individuelle dimensjonen i lagidrett (Gould, Dieffenbach & Moffett, 2002). Her tydeliggjøres et annet sentralt paradoks i lagidretten; lagets utvikling og resultatoppnåelse på den ene siden, og en ivaretagelse av enkeltindividenes interesser på den andre siden. Ronglan (2017) beskriver hvordan lag streber etter å etablere felles målsettinger, som deltakerne i laget er mer eller mindre engasjert i. Et lags kultur betegnes som en dynamisk prosess, som karakteriseres av felles verdier, overbevisning, forventinger og praksis, på tvers av medlemmene av en definert gruppe (Cruickshank & Collins, 2012a). På tross av de felles målsettingene, ambisjonene, verdiene og forventingene, er det naivt å anta at etablering av felles målsettinger bidrar til at individuelle målsettinger og interesser slutter å eksistere (Jones & Wallace, 2005). De felles og individuelle målsettingene er utgangspunkt for kompleksitet og spenninger (Ronglan, 2017).

Variasjonen i interessene medfører at elitelagets virksomhet også kan karakteriseres som et mikro-politisk landskap, og brukes som beskrivelse på de politiske handlingene som foregår mellom individer og grupper innenfor en organisatorisk kontekst (Blase, 1991). Mikro-politiske handlinger er strategier brukt av individer og grupper i en organisatorisk kontekst, der hensikten er å bruke sin makt eller innflytelse til å fremme sine interesser (Blase, 1991). I likhet med hvordan ulike interesser påvirker individers handlinger i en skolekontekst (Ball, 1987), vil individers interesser med å delta i elitelagets prestasjonskontekst forme hvordan de opererer innenfor konteksten. Et eksempel på dette vil være hvert enkelt individs innsats for å overbevise treneren og andre deltakere at det er de som fortjener å spille den neste kampen. Dette kan relateres til blant annet tilbakemeldingene som er eksemplifisert i resultatene mine, og hvordan det er naturlig å anta at spillere tilstreber å etterfølge disse, i håp om å sette seg selv i et bedre lys. Et annet eksempel kan sees i de sosiale strukturene, der både spillerne og trenerne

beskrev hvordan de rutinerne spillerne i større grad har innflytelsesrike roller, som kan bidra til å forme prestasjonskonteksten, eller har makten til å fremme betydningsfulle endringer i konteksten. Det var tydelig i prosjektet, og ble også påpekt i intervjuene, at de eldre spillerne *har*, og *tar*, mer ansvar i for eksempel videomøter eller taktiske beslutninger. Det er rimelig å anta at de da i stor grad fremmer egne interesser, basert på sine kvaliteter og hva disse kan bidra med i prestasjonskonteksten. Samtidig leder dette til at alternative fremgangsmåter ikke blir fremmet, fordi andre med utgangspunkt i det mikro-politiske landskapet og den sosiale strukturen ikke fremmer sine synspunkter.

Som Ronglan og Havang (2011) beskriver, kan alle deltakere bidra på ulike måter, og innta ulike roller, alt etter hva konteksten tillater. Når kommunikasjon skaper handlinger (Luhmann, 2013), er et sentralt spørsmål hvordan kommunikasjonen i konteksten i seg selv marginaliserer eller forsterker innflytelsesrike individer i konteksten. Koblingen mellom resultatoppnåelse og prestasjonsutvikling som en kommunikasjonsprosess forsterker innflytelsen til de aktørene som står sentralt i oppnåelsen av resultatene (de som spiller mye), og marginaliserer innflytelsen til de som står mindre sentralt (de som spiller lite), mens den kontinuerlige koblingen mellom trening og kamp gjør at prosessen virker selvforsterkende over tid. Sosiale systemer vokser frem som et resultat av distinksjonen mellom selv-referanse og eksternt referanse (Luhmann, 1995). Det vil si at systemet alltid forholder seg til et miljø, som blir skapt gjennom kommunikasjonen i systemet. Tar man utgangspunkt i at selvreferanse er en betegnelse på det aktuelle, og miljøet som beskrivelse av det som er mulig (Ronglan & Havang, 2011), blir det tydelig at de som spiller, og de som ikke spiller, kan karakteriseres som to ulike systemer. Begge systemene innehar de grunnleggende karakteristikkene som karakteriserer komplekse sosiale systemer, at de er preget av ikke-linearitet, usikkerhet og er situert i tiden (Lee, 2000). Hvem som spiller og ikke kan endre seg, og hver enkelt spillers ønske om å spille gjør at systemene kontinuerlig preges av en usikkerhet, både for de som spiller, og for de som ønsker å spille. Samtidig opererer de med utgangspunkt i ulike meningsoppfattelser i konteksten. Der det for de som gjennom trenings- og kampaktivitet blir selektert til å spille i stor grad handler om optimale kampforberedelser, handler det for andre om å overbevise på trening at de fortjener å spille. Disse perspektivene tydeliggjør på denne måten at «laget på banen» slik Ronglan (2000) beskriver det, ikke utelukkende kan forstås som en enhet, men utgjøres av to subsystemer, «laget på banen» og «laget på benken», som preges av ulike handlinger,

kommunikasjon og mening. Som Wagner (2012) skriver, skaper et system seg gjennom forskjellen fra sin omverden. Forskjellen mellom systemene, og at de er hverandres omverden, blir markert gjennom spilletiden, som utgjør den grunnleggende forskjellen mellom dem.

5.2 «Fokus på oss selv» eller «fokus på motstanderen»

Bevissthet og refleksjon tilknyttet paradokser har ikke til hensikt å løse dem, det i seg selv er ikke alltid mulig. Likevel kan bevissthet og refleksjon bidra til at praktiskere i større grad er i stand til å identifisere både mulighetene og begrensingene i sin egen praksis. En forståelse av paradoksene som er diskutert tidligere, relatert til resultatoppnåelse/prestasjonsutvikling og laget på banen/benken, må også ta utgangspunkt i den unike konteksten disse fenomenene oppstår i. Elitelagets virksomhet relatert til utviklingen av egne prestasjoner kan beskrives som situert læring, der læring ikke bare er tilegnelsen av kunnskap, men foregår gjennom bestemte former og typer gjensidig deltakelse, er kontekstavhengig, og er integrert i både det sosiale og det fysiske miljøet (Lave & Wenger, 1991). En viktig forutsetning for effektiv læring er således at den foregår gjennom aktiv deltakelse i ulike kontekster og situasjoner, og i samarbeid med andre. Hemmestad (2013) har tidligere beskrevet hvordan kvinnelandslaget i håndball operer som et praksisfelleskap, der læring tar utgangspunkt i den kontinuerlige kommunikasjonen og refleksjonen som foregår mellom fellesskapets deltakere, der både trenere og utøvere spiller en sentral rolle i prestasjonsutviklingen. Gjennom trenings- og kampaktivitet, og de gjensidige bidragene til alle medlemmene i laget, skal laget oppnå de målsettingene som er etablert.

Når konteksten for læring er en betydningsfull faktor, er nettopp konteksten en sentral forskjell mellom landslagsmiljøet som er beskrevet av Hemmestad (2013), og mitt eget prosjekt som tar utgangspunkt i et klubb lag. Der landslagsaktiviteten er begrenset til forhåndsbestemte samlinger i løpet av en sesong, er klubbaktiviteten konteksten spillere tilbringer mest tid i, i løpet av sesongen. Som Hemmestad (2013) beskriver, utgjøres landslaget i hovedsak av spillere som i stor grad er sentrale og viktige bidragsytere i sine respektive klubb lag. Det er en selvfølge at disse spillerne alle er på et relativt høyt ferdighetsnivå. Tar man utgangspunkt i klubb laget, tydeliggjør mitt prosjekt hvordan spillere befinner seg på ulike stadier av utviklingsprosesser, og at variasjonen i ferdigheter

er en sentral del av konteksten som prestasjonsutvikling i et elitelag foregår i. Med utgangspunkt i perspektivene tilknyttet elitelagets prestasjonskontekst, og de emergente effektene av de to systemene, «laget på banen» og «laget på benken», får prestasjonsutvikling i elitelagets kontekst to dimensjoner; a) utvikling av lagets prestasjoner for resultatoppnåelse, og b) utviklingen av individers ferdigheter, som over tid kommer lagets prestasjoner til gode.

Praksisen i et felleskap baserer seg på sosiale kontekster som skaper struktur og mening tilknyttet handlinger (Wenger, 1998). Når hensikten og meningen for elitelaget først og fremst er å vinne kamper, er det naturlig at praksisen tar utgangspunkt i å oppnå dette. På den andre siden er en sentral utfordring for praksisfellsskapets effektivitet å engasjere seg i en vedvarende og sammenhengende diskurs (her forstått som trenings- og kampaktivitet), men samtidig være beskyttet mot mer kortsiktige trusler i fellesskapets konkurransepregede miljø (Kerno Jr., 2008). En diskurs beskrives av Pringle (2007) som et relativt konsekvent tankesett som mennesker bruker for å navigere det sosiale liv og skape mening til sine erfaringer. Diskursen omhandler i så måte uskrevne regler som leder sosial praksis, produserer og regulerer produksjonen av uttalelser, og former hva som kan oppfattes og forstås (Johns & Johns, 2000). Prestasjonsutvikling som en diskurs omhandler på denne måten tankesettet, forståelsen og de sosiale og institusjonelle betingelsene som skapes av elitelaget selv relatert til trenings- og kampaktiviteten. Det konkurransepregede miljøet kan her beskrives som elitelagets motstandere. For elitelagets prestasjonsutvikling kan dette tyde på at den resultatorienterte tilnærmingen, som er utgangspunktet i den praktiske virksomheten, også er begrensende. For det første gjør den kontinuerlige skapelsen og gjenskapelsen av prestasjonsutvikling fra en kamp til den neste, at diskursen kan bære preg av å være kortsiktig og usammenhengende. Kortsiktig ved at tiden mellom kamper er begrenset, og usammenhengende på grunn av variasjonene i distinksjoner som gjøres mot ulike motstandere. Samtidig er dette utgangspunkt for den andre utfordringen, at en kontinuerlig gjenskapelse av prestasjonsutvikling fra en kamp til den neste, i stor grad baserer seg på elitelagets omverden, nemlig det laget som den neste kampen er mot, og at resultater fremfor utvikling er i fokus. Disse karakteristikkenes står i kontrast til beskrivelsene av Martindale et al. (2005) som er nevnt tidligere, der utviklingsprosessen kjennetegnes av å være langsiktig, tar utgangspunkt i de gjeldende forutsetningene, og toner ned viktigheten av resultatet. Disse beskrivelsene tar

utgangspunkt i et internt fokus (lagets utvikling), fremfor å basere utvikling på eksterne faktorer (resultat og motstander).

Paradokset mellom det interne og det eksterne fokuset kan ikke sees som uavhengige variabler. Prestasjonsutvikling i elitelagets kontekst kan ikke forstås uten å belyse omverdens innflytelse på elitelagets operasjoner. Som Luhmann beskriver utgjøres et systems omverden alltid av det som gjennom kommunikasjonen gjøres relevant (Ronglan & Havang, 2011). Gjennom kommunikative handlinger som videomøter, kampforberedende treninger, og spesifikke øvelser belyses de til enhver tid relevante aspektene ved motstanderens spill, som av elitelaget selv oppfattes som viktige for deres resultatoppnåelse i den neste kampen. Dette kan betegnes som et forsøk på å redusere kompleksiteten, og handler ikke om å belyse alle aspekter ved motstanderens spill, men heller det som har blitt selektert som relevant informasjon. Som Ronglan (2000) skriver er kampen i seg selv et kommunikasjonsforløp, der begge lag forsøker å gripe inn i hverandres samspill. Dette underbygger både hensikten og rasjonale for vektleggingen av motstanderen i elitelagets treningshverdag, og elitelagets motstandere blir på denne måten en viktig aktør i elitelagets prestasjonsutvikling. På tross av forsøket om å predikere, planlegge og forberede sitt eget spill til den kommende kampen, må kampen i seg selv forstås som åpen.

Kampforberedelser gjennom fokuset på motstanderen kan på en side betegnes som et forsøk på å predikere og styre kampen «utenfra», ved å forberede spillere på situasjoner man antar oppstår i kampen. Samtidig viser Ronglan (2000) til at kampen sett gjennom et systemteoretisk perspektiv ikke kan styres «utenfra», nettopp fordi den oppstår i samspill mellom begge lag, lar den seg ikke predikere. Motsetning til ytrestyring er selvstyring, og betegnes som forventningsstrukturer relatert til lagets kontinuerlige samspill under kamp (Ronglan, 2000). En interessant betraktning i prosjektet er at tiden i seg selv skapte forskjeller mellom selvstyring og ytrestyring. Elitelagets omverden ble først og fremst belyst i konkurranseperioden, og implementerte på denne måten ytrestyring som en viktig del av elitelagets tidsmestring i dette tidsperspektivet. Tidsmestring i forberedelsesperioden omhandlet i stor grad lagets eget spill, og karakteriseres på denne måten i større grad av selvstyring. På tross av kampens iboende ustabilitet og uforutsigbarhet, gjøres det dermed et bevisst valg om å gi motstanderen plass i egen prestasjonsutvikling. Hensikten her er ikke å undergrave betydningen av kampforberedelser som et nyttig verktøy, men heller tydeliggjøre innholdets betydning

for effektiviteten av forberedelsene. Å bruke analyser av motstanderen til å tilpasse eget spill kan være nyttig, men mine resultater viste også at elitelaget forsøker å predikere og simulere motstanderes spill i selve treningsforberedelsene. Det er denne formen for ytrestyring som kan betegnes som uforutsigbar og i mange tilfeller lite representativt for de situasjonene kampen som et samspill mellom to lag skaper.

Disse perspektivene bør likevel nyanseres, inntrykket jeg fikk under feltarbeidet er ikke at prestasjonsutvikling utelukkende baserer seg på elitelagets motstandere, og et forsøk på ytrestyring. I den praktiske virksomheten skapes sammenheng og en mer langsiktig diskurs relatert til prestasjonsutvikling, uten kampen som utgangspunkt, gjennom det elitelaget betegner som «konseptet». Som Doherty, Hillberg, Epaloose og Tharp (2002) beskriver, er læring og utvikling sosiale fenomener, der utviklingen av kunnskap og mening er situert innenfor en konstruert kontekst. «Konseptet» er elitelagets måte å konstruere konteksten på, og kan beskrives som tekniske og taktiske prinsipper relatert til elitelagets spill i ulike situasjoner. Samtidig er det et kommunikasjonsverktøy som mye av den praktiske virksomheten dreier seg rundt. Konseptet som kommunikasjonsverktøy tydeliggjøres ved at kommunikasjonen i trenings- og prestasjonskonteksten i stor grad kan relateres til konseptet. På denne måten blir konseptet en ideologi, som fungerer som en nødvendig felles oppfattelse av symboler og sosial praksis, der alle sosiale situasjoner i prestasjonskonteksten ville vært uforståelige og ubegripelige uten disse felles rammene (Cushion & Partington, 2011). En ideologi opererer dialektisk mellom individer og strukturer for å reprodusere og opprettholde sosiale karakteristikk (Devis-Devis, 2006). Med utgangspunkt i Luhmanns (2013) perspektiver på kommunikasjon, der forståelsen og tolkingen av det kommuniserte står sentralt, blir en forutsetning for «konseptet» som et effektivt kommunikasjonsverktøy, at det forstås på samme måte av alle involverte. Med utgangspunkt i skillet mellom prestasjonsutvikling gjennom interaksjon med miljøet, og prestasjonsutvikling internt i systemet, åpenbarer det seg nye paradokser. Samtidig som «konseptet» forsøker å skape en sammenhengende og langsiktig diskurs knyttet til prestasjonsutviklingen, er interaksjonen med det konkurrerende miljøet gjenstand for en mer kortsiktig og usammenhengende diskurs.

Der prestasjonsutvikling gjennom utviklingen av «konseptet» kan beskrives som en langsiktig og sammenhengende diskurs, med den hensikt at «konseptet» bidrar til elitelagets prestasjonsutvikling, karakteriseres en slik tilnærming til prestasjonsutvikling

av overførbart og uforandret læring. Brown og Duguid (1996) beskriver dette som at læringen enkelt lar seg overføre fra en lærings situasjon til andre kontekster hvor læringen kan utnyttes. Følges en slik tilnærming, er rasjonale bak utviklingen av et tydelig konsept, at det enkelt lar seg overføre fra en treningskontekst til prestasjonskonteksten. Kampaktivitet blir på denne måten en refleksjon av treningsaktivitet og vice versa, og fokuset er i større grad på repetisjon fremfor innovasjon (Curzon-Hobson, Thomson & Turner, 2003). Dette reflekterer en episodisk tilnærming til prestasjonsutvikling, der prestasjon i kamp brukes til å identifisere nøkkelementer som kan forbedres gjennom treningen inn mot den neste kampen (Knowles, Borrie & Telfer, 2005). «Konseptet» representerer på denne måten en systematisk tilnærming til prestasjonsutviklingen, ved å knytte sammen elementer fra treningssituasjoner til kampsituasjoner. Samtidig ligger utfordringen i at effektiviteten av en systematisk tilnærming, forutsetter at den ikke begrenser mulighetene til å handle basert på et kontinuerlig forandrende prestasjonsmiljø, som ikke kan settes i system eller forutsees. Hemmestad (2013) beskriver dette ved å vise til overføring og repetisjon på den ene siden, og erfaring og refleksjon på den andre. Å i stor grad relatere hendelser, handlinger og elementer i elitelagets prestasjon og prestasjonsutvikling til et på forhånd utviklet konsept, begrenser mulighetene for refleksjon i lærings situasjoner, der hensikten ikke bare er å lære en ferdighet, men også utvikle en dypere situasjonell forståelse og refleksjonsevne (Bateson, 2000). Dette skillet mellom repetisjon og refleksjon var særlig fremtredende under kampaktiviteten elitelaget gjennomførte, der evalueringene av prestasjonene i stor grad relaterte seg til lagets evne til å gjennomføre konseptet.

Med utgangspunkt i at læring er rammet inn av konteksten, og at ny kompetanse kontinuerlig forhandles frem i lærings felleskapet, for å utvikle felleskapets standarder (Øverlid, 2009), er en viktig forutsetning for effektiviteten av konseptet at det karakteriseres av en viss form for dynamikk fremfor at det er statisk og uforanderlig. En kontinuerlig forhandling og utvikling av konseptet kan relateres til en bemyndigende filosofi, der hensikten er å øke utøveres ansvar for egne prestasjoner og prestasjonsutvikling, ved å gi dem større eierskap til prosessen (Jones et al., 2002). Den bemyndigende filosofien ble forsøkt ivaretatt gjennom det elitelaget selv betegnet som «fasilitering», og er sterkt knyttet til «konseptet». «Fasiliteringen» ble brukt før, under og etter kamp, der spillere med utgangspunkt i «konseptet» kommer med sine synspunkter for hva de gjør bra, og hva som kan forbedres. Utøvere blir på denne måten klar over

mulighetene som eksisterer for dem, og tar større ansvar for egen utvikling (Arai, 1997). For å bruke assistenttrenerens ord; utøverne kommer på trening for å trene, ikke for å bli trent. Denne uttalelsen fremstår som paradoksal når det er trenerne – og i svært liten grad utøverne – som bestemmer organiseringen av og innholdet i treningsprosessen. Samtidig var inntrykket at «fasilitering» i større grad bar preg av repetisjon, fremfor refleksjon, da den alltid tok utgangspunkt i forhåndsbestemte tematikker. Dette inntrykket ble forsterket ved at «fasiliteringen» etter hvert ble fjernet, noe hovedtreneren forklarte med at han følte det bare ble som å trykke på «repeat» fra kamp til kamp.

Spørsmålet blir da, hva skal til for at utøvere kommer på trening for å trene, ikke å bli trent? En slik tilnærming kan relateres til en dialogisk tilnærming. Fremfor å instruere eller dirigere en handling (gjennomføre konseptet for å vinne kampen), presenterer en dialogisk tilnærming til handlingen (å vinne kampen) et subjekt oppnådd gjennom kritisk refleksjon av trenerne og spillerne (Curzon-Hobson et al., 2013). Uten en slik kritisk tilnærming argumenterer Stoszkowski og Collins (2014) for at læringen i større grad reproducerer kunnskap, og at den dominerende praksisen kun bidrar til å reproducere og forsterke kulturen og verdiene i det sosiale miljøet. Dette kan eksemplifiseres ved å vise til «konseptets» og «fasiliteringens» reproduserende egenskaper i forrige avsnitt. Kulturen som etableres i et sosialt system, med utgangspunkt i rutiner, symbolske koder, oppfatninger og virkelighetsbilder, er i stor grad skapt av innflytelsesrike aktører i virksomheten (Moe, 1995). Relatert til prestasjonsutvikling, belyser en instruerende og en dialogisk tilnærming, et paradoks tilknyttet hvem som karakteriseres som innflytelsesrike aktører. Prosjektet mitt tydeliggjorde hvordan trenerne i stor grad er de innflytelsesrike aktørene i produksjonen og reproduksjonen av «konseptet». Innflytelsen enkelte har i konteksten, kan i stor grad relateres til makt. Foucault (1982) definerer makt som et forhold hvor enkeltes handlinger leder eller dirigerer det mulige handlingsrommet for andre. Samtidig er makten aldri lokalisert hos en person eller institusjon, men blir kontinuerlig rekonstruert og reforhandlet gjennom ulike sosiale kontekster (Westwood, 2002). På denne måten blir innflytelsesrike aktører i stor grad definert av konteksten. Som Johns og Johns (2000) beskriver er prestasjonsmiljøer i stor grad preget av maktrelasjoner, der utøvere aksepterer, internaliserer og handler i henhold til etablerte sannheter presentert av treneren. En slik internalisering ble tydelig i måten spillerne også selv kontinuerlig forsterket betydningen av konseptet, slik for eksempel Magnus sine uttalelser i resultatene viser. Utøvere

aksepterer at diskursen kun er mulig under bestemte forhold, og er villig til å akseptere at noen læringsmetoder vil bli foretrukket over andre (Cherryholmes, 1988). På denne måten er trenere svært betydningsfulle for utøveres læring, ved å forme opplevelsen de har i idretten (Johns & Johns, 2000).

Jones et al. (2002) har tidligere beskrevet hvordan trenerens handlinger former det sosiale miljøet de opererer i, og belyser i stor grad trenerens innflytelse i utviklingen av den situerte konteksten som prestasjonsutviklingen foregår i. «Konseptet» som referanseramme forsterkes gjennom trenerens vektlegging av det, og internaliseres av utøverne som den aksepterte diskursen å oppnå elitelagets hensikt og mening på. Kritisk refleksjon har til hensikt å skape en ny tolkning av den kunnskapen som eksisterer, og er på denne måten utgangspunktet for å rekonstruere hva som verdsettes og gjelder som beste praksis (Curzon-Hobson et al., 2013). Dialogen blir skapt gjennom ulike ideer, oppfattelser og refleksjoner som åpenbarer seg, og er en mekanisme for å utforske nye muligheter. Fremfor å passivt akseptere informasjonen eller det som blir ansett som beste praksis, søker en kritisk tilnærming å hjelpe individer med å ta en mer aktiv rolle i læringen, utviklingen og refleksjon tilknyttet egne ferdigheter og deres eget forhold til dem. Inntrykket som ble skapt gjennom observasjonene og intervjuene, var nettopp at den tydelige spillefilosofien «konseptet» representerer, også skapte begrensinger relatert til en kritisk tilnærming, og spilleres mulighet til å innta en aktiv rolle i læringen, utviklingen og refleksjonen tilknyttet egne ferdigheter og lagets prestasjonsutvikling. I motsetning til en kontinuerlig reproduksjon av «konseptet» i trenings- og kampaktiviteten, kan kritisk refleksjon bidra til å videreutvikle «konseptet», som i større grad gjør det dynamisk og foranderlig, basert på kontekstuelle faktorer. En kritisk tilnærming forutsetter at individer tar ansvar for læringsprosessen, skaper handlinger som er deres egne, og skaper og utvikler et miljø der produktet er skapt i samspill mellom trenere og utøvere (Curzon-Hobson et al., 2013).

Betraktningene tilknyttet resultatoppnåelsen, kampforberedelsene, konseptet og treneren som en innflytelsesrik aktør, er alle eksempler på hvordan prestasjonsutviklingen struktureres. Som Ronglan (2000) beskriver kan spillstrukturen være detaljert eller generell, fleksibel eller mindre fleksibel, men uavhengig av tilnærmingen legger spillstrukturen visse forutsetninger for lagets samhandling på banen, både i form av handlingsrom og begrensinger. Hensikten er ikke å presentere en tilnærming som mer hensiktsmessig enn en annen, det er i seg selv umulig når utgangspunktet for læring og

prestasjonsutvikling er at den er situert i kontekst. Betrachtingene bør først og fremst leses som en refleksjon tilknyttet paradokset mellom en systematisk tilnærming, preget av en detaljert og mindre fleksibel tilnærming til prestasjonsutvikling, og en problemløsende eller situasjonsutviklende tilnærming, som preges av en mer generell og fleksibel tilnærming. Det er ingen tvil om at elitelagets fokus på utviklingen av et tydelig, strukturert og detaljert «konsept» gjøres med gode intensjoner, og er et verktøy for å håndtere kompleksiteten prestasjonsutvikling representerer. Slik jeg opplevde det, bidro det blant annet til å etablere og vedlikeholde klare forventinger, både individuelt, men også i relasjon til hverandre. Det kan også argumenteres for at det gjør det lettere for en spiller å komme inn i en oppstilling på banen som er uvant, fordi arbeidsoppgavene er de samme som de alltid er. Likevel er det viktig å være kritisk til de potensielle utilsiktede konsekvensene en systematisk tilnærming kan ha, og hvordan det virker begrensende på den reflekterende prosessen trenerne etterlyste hos spillerne.

For å forstå bakgrunnen for treneren som en innflytelsesrik aktør, er det hensiktsmessig å belyse noen sentrale mekanismer for en slik tilnærming. Først og fremst tar en slik struktur utgangspunkt i tankegangen om at trenere er i stand til å tilegne seg kunnskap om konsepter og ferdigheter relatert til idretten, før de overfører denne kunnskapen effektivt til konteksten de opererer i, altså utøverne de trener (Mallett, Trudel, Lyle & Rynne, 2009; Gilbert, Gallimore & Trudel, 2009). En annen viktig faktor relaterer seg til det faktum at trenere i stor grad holdes ansvarlig for lagets prestasjoner, og må betale prisen om tilfredsstillende resultater ikke oppnås. Dette i seg selv leder til at trenere ønsker å ha sterk kontroll over konteksten og miljøet de opererer i (Jones & Wallace, 2005), noe som også tar utgangspunkt i treneres bekymring i å miste respekt eller autoritet ovenfor sine utøvere gjennom bruken av andre tilnærminger enn den ordinære («normale») (Denison, 2010). Samtidig er det sosiale miljøet treneren opererer i betydningsfullt i seg selv, i form av at det sosialiserer trenere til å oppfylle forventede roller (Jones et al., 2002). Eliteidrettens formålsrasjonalitet om resultater og utvikling bidrar på denne måten i seg selv til at trenere forventes å oppfylle en rolle der de er ansvarlige for lagets resultater og utvikling. Samtidig kan disse forventningene også eksistere innad i et lags miljø, der resultatene mine belyser hvordan spillere oppfatter at treneren har, og bør ha, en rolle der han er øverste leder. Disse betrachtingene kan relateres til det eksisterende sosiale hierarkiet i elitelaget, med hovedtreneren som den

øverste lederen, der hierarkiet også representeres gjennom den enkeltes bidrag til elitelagets resultatoppnåelse med utgangspunkt i individenes spilletid på banen.

Som Leavitt (2003) beskriver, er de fleste større organisasjoner preget av en hierarkisk oppbygging. Organisasjonen reflekterer i mange tilfeller en strukturering av kommunikasjonsprosessen, en sentralisering av kontroll og makt, autoriteten til å gi ordre eller kreve lydighet, og å disiplinere underordnede de gangene det er nødvendig eller passende (Kerno Jr., 2008). Ordlyden i disse beskrivelsene kan ved første øyekast virke upassende eller nær ekstrem relatert til virksomheten til et eliteidrettslag, samtidig kan det argumenteres for at de på mange måter er passende. Trenerens kommunikasjon av ideer, taktikk og treningsplaner til spillerne er uttrykk for en tydelig strukturert kommunikasjonsprosess. Trenerne som autoritet er med på å avgjøre hva som er riktig og galt, akseptabelt eller uakseptabelt, samtidig som eldre spillere har den samme innflytelsen og påvirkningsevnen på yngre spillere. Disiplineringen kan relateres til seleksjonene, der spilletiden til enkeltspillere på mange måter avgjør deres posisjon i laget som helhet.

Samtidig preges effektive praksisfelleskap ikke av den samme hierarkiske strukturen (Kerno Jr., 2008). Enkeltindividers manglende innsats for å oppnå fellesskapets interesser og målsettinger, står i kontrast til at læring i praksisfelleskap er mest effektiv når relasjonen mellom deltakerne preges av en funksjonell likhet (Kerno Jr., 2008). Denne mangelen må ikke forstås som en mangel på vilje til å bidra, alle spillerne uttalte i intervjuene at meningen for dem først og fremst var et ønske om å bidra til lagets felles oppnåelser. Mangelen i bidrag tar utgangspunkt i at bidraget først og fremst forstås som bidrag til resultatoppnåelsen. Dette vanskeliggjøres av det tydelige skillet mellom «laget på banen» og «laget på benken» som er beskrevet tidligere. I effektive praksisfelleskap er fokuset mer på hva hver enkelt kan bidra med i ulike situasjoner, og interaksjonen preges av ønsket om å samme løse de problemene og utfordringene felleskapet møter (Kerno Jr., 2008). Utfordringene løses på denne måten ved å ta i bruk de ulike ideene, kunnskapen og erfaringene som eksisterer i fellesskapet, ikke gjennom forhåndsbestemte strukturer, eller uttalte lederes løsninger på problemer. Dette kan eksemplifiseres både gjennom prinsipper relatert til treningsaktivitet, der trenere planlegger og utøvere gjennomfører, men også til primært treneres eller rutinerte spilleres bidrag til løsninger på taktiske aspekter ved spillet. Relatert til prestasjonsutvikling blir en sentral utfordring at treneren som den øverste lederen selv bidrar til å skape et flatere

hierarki, ved å aktivt involvere spillerne i problemløsende prosesser, slik Hemmestad (2013) tidligere har beskrevet. På den andre siden beskriver Kerno Jr. (2008) hvordan også forholdene må ligge til rette for en slik tilnærming, her forstått som at det også krever større involvering fra spillerne i reflekterende prosesser. «Fasiliteringen» som er nevnt tidligere er et tydelig forsøk på dette, men hvor prosessen ikke blir effektiv grunnet spilleres manglende bidrag.

5.3 Å «få» en rolle eller å «ta» en rolle

Ønsket og kravet om å vinne som eksisterer i elitelagets virksomhet, får innflytelse på tilnærmingen som inntas for å oppnå dette i praksis. Den resultatorienterte tilnærmingen leder til utviklingen av tydelige rollestrukturer, og gjøres med den hensikt at hvert enkelt individ har en plass i det sosiale systemet. Roller skaper forventinger til atferd for ulike posisjoner i en sosial struktur (Bray & Brawley, 2002). Et tydelig eksempel på dette er Christoffers betraktninger på hvordan han anser tydelige roller som et av de viktigste verktøyene for et velfungerende lag, fordi det skaper tydelige forventinger på tvers av elitelagets medlemmer. Rolledifferensieringen viser seg i elitelaget på ulike måter. På den ene siden skaper en segmentær differensiering forskjeller i systemet med utgangspunkt i funksjoner, og at disse funksjonene skal oppfylles repetitivt over tid (Ritzer & Stepninsky, 2014). På den andre siden foregår det også en stratifiserende differensiering i elitelaget. En stratifiserende differensiering baserer seg på at individene i et sosialt system har ulik rang eller status (Ritzer & Stepninsky, 2014). Rollestrukturen i et håndballag har tidligere blitt beskrevet av Ronglan (2000), som tydeliggjorde hvordan rollestrukturen skiller mellom laget på og utenfor banen. Samtidig vises rollestrukturen i praksis gjennom det tydelige skillet mellom «laget på banen» og «laget på benken». Resultatene mine viser hvordan rollestrukturen forsterkes gjennom treningsaktiviteten, både gjennom tilbakemeldingene som gis, men også gjennom hvem som spiller sammen på trening. Utviklingen av tydelige roller i lagidrett har tidligere blant annet blitt knyttet til utøveres tilfredshet, der tilfredsheten er høyere hos utøvere med klare roller (Bray, Beauchamp, Eys & Carron, 2005). Bray og Brawley (2002) viste også at høyere rolleklarhet medførte større rollemestring, og derfor ledet til bedre prestasjon, mens rolleusikkerhet ledet til dårligere prestasjon. Ronglan (2000) beskriver hvordan tydelige roller er med på å skape trygghet i rollene, både hos dem som spiller mye og dem som spiller lite. Bakgrunnen for denne tryggheten er at rollene bidrar til å skape tydelige forventingsstrukturer på tvers av

spillergruppen. Det skapes en tydelighet og trygghet til hva hver enkelt skal bidra med i elitelagets resultatoppnåelse.

Med rollestrukturen og elitelagets kontinuerlige gjenskapelse av resultatoppnåelse i den neste kampen som utgangspunkt, vil endringer i roller kun oppstå dersom dette av elitelaget ansees som hensiktsmessig for å vinne den neste kampen. Dette ble tydelig når elitelagets startoppstilling var den samme i alle de tellende seriekampene jeg observerte. Der det på den ene siden er viktig å belyse de positive intensjonene en tydelig rollestruktur innehar, med utgangspunkt i trygghet og klare forventinger, skaper strukturen også noen begrensinger relatert til prestasjonsutvikling. Treneren uttaler selv at «drømmen ikke er å starte (startoppstilling) likt hver gang». Samtidig er paradokset at de fleste grepene som gjøres med å skape tydelige roller, for å vinne flere kamper, forsterker sannsynligheten for å velge likt hver gang. Agergaard og Ronglan (2015) beskriver hvordan håndballspillere utvikles gjennom både trenings- og kampaktivitet, og at kampaktiviteten derfor er en sentral del av prestasjonsutviklingen. Viktigheten av konkurranse som prestasjonsutviklende understrekes også av Durand-Bush og Salmela (2002), ved at konkurransen gir mulighet for å bruke ferdighetene utviklet på trening, og evaluere egen utvikling. Prestasjonsutvikling gjennom både trenings- og kampaktivitet blir på denne måten et begrenset gode, forbeholdt de som spiller mest. Relatert til praksis, og mine resultater, betyr dette at den klare rollestrukturen som eksisterer bidrar til å skape ulike forutsetninger for prestasjonsutvikling, og at «laget på benken» i så måte mister en viktig utviklingsarena. Den kontinuerlige selvforsterkingen av seleksjonene i trening og kamp, skaper et hegemoni og en virkelighet som i størst grad er skapt av den dominerende gruppen (de som spiller mye), men som også blir akseptert av den mindre dominerende gruppen (de som spiller lite), på tross av at virkeligheten ikke tjener deres interesser (Giroux, 1997). Elitelagets kontekst bar lite preg av uttalte konflikter relatert til spilletiden, og eksemplifiserer fint hvordan en situasjon som ikke tjener alles interesser, tilsynelatende blir akseptert av alle. Seleksjon i kampsituasjoner er i seg selv uunngåelig, som Ronglan (2017) beskriver kan kun en begrenset del av troppen til enhver tid være på banen samtidig. Det er denne seleksjonstvangen som er utgangspunktet for intern konkurranse som en iboende karakteristikk ved alle toppidrettsgrupper (Ronglan, 2017). Intern konkurranse fra et kollektivt prestasjonsperspektiv er ønskelig, på den andre siden er det fra et individuelt perspektiv også kilde til usikkerhet og ubehag (Ronglan, 2017).

På denne måten blir den interne konkurransen innenfor elitelagets samhandling både et sosialt og et individuelt paradoks.

Tydelige roller og forventinger er med på å redusere konkurransesituasjonen i en spillergruppe (Ronglan, 2000). Som resultatene mine viser, har en relativt stabil rollefordeling til hensikt å skape tillit og trygghet, men at denne tilliten og tryggheten i størst grad oppleves av de som kan karakteriseres som å ha stor innflytelse på elitelagets resultatoppnåelse. Ved å redusere konkurransesituasjonen internt, kan det argumenteres for at det også ubevisst reduserer betydningen av å prestere på trening. Den uttalte forventingen fra trenere om høyt nivå på trening som var gjentakende under feltarbeidet, og reduksjonen av den interne konkurransesituasjonen gjennom tydelig etablerte roller, virker på denne måten selvmotsigende. Ronglan (2000) har tidligere beskrevet hvordan en tydelig forhåndsdefinering av en «førstesekser» tydeliggjør rollene til viktige og mindre viktige spillere. Dersom denne rollefordelingen kontinuerlig også forsterkes på trening, begrenser man spilleres muligheter til å endre egen rolle. En alternativ tilnærming til rollestrukturen vil være å øke, fremfor å minke, den interne konkurransesituasjonen. En slik tilnærming til spilletid medfører økte muligheter, men også økt usikkerhet (Ronglan, 2000). Det oppstår et paradoks mellom forutsigbarhet, men begrensede muligheter for enkelte på den ene siden, og større usikkerhet, men også flere muligheter til å endre egen rolle på den andre siden. Paradokset som oppstår, beskriver på mange måter forskjellen mellom å «få» en rolle eller muligheten til å «ta» en rolle.

Paradokset tilknyttet forutsigbarhet og uforutsigbarhet er også uttrykk for hvordan kompleksiteten i systemet håndteres. En tydelig definert rollestruktur bidrar til å begrense antall relasjoner det sosiale systemet tillater i prestasjonskonteksten, og forsterker kommunikasjonsprosessen mellom de spillerne som spiller mye. Med utgangspunkt i Ronglans (2000) beskrivelser tilknyttet relasjonelle ferdigheter i et lagspill, kan også utøveres samspill på banen betegnes som en kommunikasjonsprosess. «To spillere kan forstå hverandre godt eller mindre godt, mer eller mindre uavhengig av hvor gode individuelle ferdigheter de har» (Ronglan, 2000, s. 97). Elitelagets prestasjoner og prestasjonsutvikling får på denne måten også en emergent dimensjon. Når isolerte elementer vekselvirker, kan det skapes kvalitativt nye egenskaper, som ikke kan forstås når elementene betraktes hver for seg (Ravn, sitert i Ronglan 2000, s. 13). Elitelagets rollestruktur og seleksjoner blir på denne måten også en søken etter å skape den beste helheten, altså hvilke elementer (enkeltspillere) som fungerer best sammen. Samtidig

skaper dette noen begrensinger; a) man kan ikke med sikkerhet si at helt andre konstellasjoner potensielt fungerer enda bedre sammen, på tross av at de individuelle ferdighetene isolert sett ikke ansees som de beste i laget, og b) hvordan påvirker det prestasjonen når den etablerte kommunikasjonsprosessen mellom de sentrale spillerne brytes opp som følge av for eksempel skader, og nye spillere med andre kvaliteter blir del av prosessen?

Disse betraktningene tydeliggjør at en tilnærming preget av større usikkerhet og mindre forutsigbarhet, som tillater flere relasjoner i prestasjonskonteksten, også medfører at elitelaget som system må håndtere større intern kompleksitet. Som Moe (1995) beskriver skaper en større arbeidsdeling også større gjensidig avhengighet. Større arbeidsdeling forstått som at flere spillere blir viktige bidragsytere i elitelagets resultatoppnåelse, skaper større gjensidig avhengighet mellom spillerne. Å øke den interne kompleksiteten gjennom mindre forhåndsdefinerte roller, gjør også at det tar lenger tid for systemet å håndtere kompleksiteten. Det tar lenger tid å etablere tydelige forventninger over tid, og forutsetter også at treneren i større grad gir tilbakemeldinger og rasjonale for de disposisjonene og uttakene som gjøres underveis. Samtidig bidrar mindre forhåndsdefinerte oppstillinger til at laget i større grad er i stand til å ta utgangspunkt i dagsform og dagsaktuelle prestasjoner (Ronglan, 2000). Laget vil også være i bedre stand til å gjøre hensiktsmessige endringer, og skape variasjon i sitt eget spill. Relatert til prestasjonsutvikling med utgangspunkt i resultatoppnåelse, kan disse betraktningene tyde på at det relativt kortsiktige perspektivet som inntas gjennom fokuset på resultatoppnåelse, også ubevisst kan virke begrensende for prestasjonsutviklingen i et mer langsiktig perspektiv. Tar man utgangspunkt i å øke den interne kompleksiteten, kan det tyde på at usikkerheten og begrensningene det skaper på kort sikt, i større grad skaper muligheter og fleksibilitet på lang sikt. For å relatere det til praksis, vil flere spillere være i stand til å spille med hverandre, som gir større fleksibilitet mot ulike motstandere, men gjør også at laget i mindre grad er avhengig av tydelig definerte enkeltspillers bidrag. I tillegg vil endringen av den rollen man har i større grad være opp til spilleren selv, ved å prestere på trening og i kamp. Disse betraktningene forsøker ikke å underbygge eller ignorere det faktumet at seleksjoner i seg selv er uunngåelig, men at seleksjoner og handlinger er uttrykk for de til enhver tid gjeldende distinksjonene (Jones, Kingston & Stewart, 2011). En endring i distinksjonen skaper på denne måten andre grunnlag for seleksjonene som gjøres, og kan bidra til å skape bevissthet til hvordan mestringen av den

interne konkurransesituasjonen kan virke både muliggjørende og begrensende med utgangspunkt i prestasjonsutvikling.

Ulike diskurser produserer fordeler og ulemper for ulike individer og grupper (Pringle, 2007). Analysen av en diskurs gjør det mulig å forstå hvordan handlinger og tanker blir skapt, og hvordan beslutningstaking muliggjøres gjennom etablerte regler (Denison, 2010). Først og fremst bør denne oppgaven leses som en analyse av elitelagets kommunikasjon tilknyttet prestasjonsutvikling, og hvordan diskursen har muliggjørende og begrensende aspekter. Selv om min analyse ikke først og fremst er en diskursanalyse, er forståelsen av prestasjonsutvikling som en diskurs relevant, og noe som aktualiserte seg gjennom forskningsprosessen. En tilnærming til prestasjonsutvikling som baserer seg på sosialt konstruerte forståelser av idrettslig prestasjon, i motsetning til funksjonelle perspektiver utarbeidet gjennom vitenskapelig valide treningsprinsipper, kan bidra til å skape nye forståelser, refleksjoner og tidligere uprøvde ideer og tilnærminger til utviklingsprosessen (Denison, 2010). Frykten for å miste respekt og autoritet ovenfor utøvere, bidrar for eksempel til at trenere er motvillige mot å introdusere tilnærminger i praksis som kan ansees for å være utenfor normen (Jones, 2006). Som Tinning (2002) beskriver må utvikling på et felt som idrettscoaching, ta utgangspunkt i en skeptisk tilnærming til egen praksis, og stille spørsmål til hvilke autoriteter som har bidratt til at en praksis blir foretrukket over en annen. Kunnskap relatert til idrettscoaching kan og bør ikke betegnes som permanent, kunnskapen er først og fremst uttrykk for påståtte sannheter gjort av så kalte eksperter, tilknyttet hva en må vite, tro og gjøre (Tinning, 2002). Å diskutere det systemteoretiske perspektivet som oppgaven bygger på gjennom en paradoksal tilnærming, har gjort det mulig å belyse flere sider ved ulike tilnærminger til prestasjonsutvikling i elitelagets kontekst. Denne tilnærmingen må likevel ikke forstås som uforbeholdende kritikk av en eksisterende praksis, men heller leses som en genuint reflekterende tilnærming til et fagfelt som er kilde til stort engasjement og interesse. Samtidig har det å ta utgangspunkt i spesifikke aspekter i virksomheten vært bevisst, med den hensikt å adressere gapet mellom teori og praksis som blant annet understrekes av Jones (2011). Så gjenstår det viktigste spørsmålet, hvordan kan disse perspektivene videreutvikle praktikerens tilnærminger til prestasjonsutvikling, særlig tilknyttet trenervirksomhet, med utgangspunkt i treneren som en innflytelsesrik aktør i prestasjonsutviklingsprosessen?

5.4 Praktiske implikasjoner

Først og fremst belyser oppgaven viktigheten av treneres evne til å stille kritiske spørsmål tilknyttet egen praksis, og i større grad være bevisst på de utilsiktede konsekvensene praksisen bidrar til å skape. Samtidig vil dette være sentralt for trenerutdanning, og at utdanningen også vektlegger å utvikle treneres evne til å kritisk reflektere rundt effektene av egen praksis. Å forklare hva man gjør i praksis forklares først og fremst med utgangspunkt i det man faktisk gjør. Samtidig kan en bevisstgjøring tilknyttet de distinksjonene som eksisterer i en kontekst, bidra til å belyse det man ikke gjør, og skape refleksjon rundt alternative fremgangsmåter tilknyttet prestasjonsutvikling. På tross av eliteidrettens kontinuerlige krav om resultatoppnåelse, bidrar en forsterkning av en slik tilnærming til at prestasjonsutvikling blir et begrenset gode, som først og fremst er tilgjengelig for de som ansees som sentrale bidragsytere i et lags resultatoppnåelse. Dette fordi resultatoppnåelse som utgangspunkt leder til at strukturene som eksisterer i kamp, også kontinuerlig forsterkes gjennom treningsaktiviteten, og på denne måten blir en selvforsterkende prosess. Hensikten er ikke at prestasjonsutvikling og resultatoppnåelse bør ansees som uavhengige av hverandre, i eliteidretten vil disse alltid stå i et gjensidig avhengig forhold til hverandre. Likevel kan det å endre distinksjonen som brukes, fra resultatoppnåelse som hovedprioritet, til prestasjonsutvikling som hovedprioritet, medføre helt andre strukturer i elitelagets praktiske virksomhet.

Kampen og kampforløpet lar seg ikke predikere. Fremfor en systematisk tilnærming, som i stor grad baserer seg på å forberede seg til neste kamp, vil en situasjonsbetinget tilnærming til prestasjonsutvikling i større grad vektlegge utøveres evne til å løse komplekse situasjoner i det de oppstår. Over tid bidrar en slik tilnærming til systemets evne til å håndtere kompleksitet, både internt og eksternt, og løsninger på situasjoner tar utgangspunkt i de til enhver tid eksisterende individuelle og relasjonelle ferdighetene i laget. Sett fra et prestasjonsutviklende perspektiv er ikke hensikten å forkaste alle typer kampforberedelser, men i større grad fokusere på egne evner til å mestre ulike situasjoner, fremfor situasjoner i forberedelsene til kamp, som man grunnet kampens uforutsigbarhet ikke har noe garanti for at oppstår. Tar man utgangspunkt i de tidligere beskrivelsene av kampen som en ustabil og uforutsigbare hendelse, skapt av begge lags spill og motspill, blir en sentral utfordring at også treningsaktiviteten inneholder den samme graden av ustabilitet og uforutsigbarhet. Dette vil i større grad gjøre treningsaktiviteten representativ for prestasjonsmiljøet utøvere må håndtere i kamp.

Relasjoner skapes på denne måten i spill-motspill, og i situasjoner der utøvere kontinuerlig må treffe teknisk-taktiske valg i treningsaktiviteten, for å realisere målet om å håndtere kompleksiteten som er iboende i kampen. Sett fra et tidsperspektiv vil ikke dette bidra til å frigjøre tid, men at en større del av tiden brukes på kontrollerbare faktorer (lagets evne til å mestre ulike situasjoner), fremfor ukontrollerbare faktorer (motstanderens spill). Kampforberedelser kan på denne måten implementeres mer implisitt, ved at prestasjonsutvikling forstås som løsning av ulike situasjoner, fremfor en eksplisitt tilnærming der en etterligner motstanderens spill med spillere som i mange tilfeller har helt andre karakteristikker enn de man møter i kampen. For å oppsummere disse betraktningene kan strukturerte kampforberedelser, for eksempel gjennom bruk av videoanalyse, uten tvil bidra til at spillere er godt forberedt til ulike motstandere, eller se egen prestasjon med et annet perspektiv enn når de står i situasjonen i praksis. Samtidig er det viktig å belyse begrensingen med å forsøke å predikere kampen, for eksempel gjennom simulering av ulike lags spill, fordi dette sjeldent er ens med virkeligheten og kampen som en utviklende hendelse med bidrag fra begge lag.

Rollestruktur er et tosidig fenomen. På den ene siden er det uttrykk for forutsigbarhet og tydelige forventinger til hver enkelt spiller. På en annen side bidrar en tydelig rollestruktur til å forsterke hvilke utøvere som ansees som viktigst i et lag, og rollestrukturen blir på denne måte en kilde til usikkerhet for andre. Rollestrukturen kan på denne måten også være betydningsfull i mestringen av den interne konkurransesituasjonen, og hvordan laget selv ønsker at den skal se ut. Argumentet er ikke å forkaste en klar rollestruktur, men at trenere i etableringen av en rollestruktur også bør vektlegge innholdet i forventningene. En utøvers rolle, og forventningene i den rollen, bør alltid være sterkt knyttet til tydelige betingelser for hvordan utøveren kan endre denne rollen dersom det er ønskelig. Fremfor å bli tildelt en rolle, vil utøveren i større grad være i stand til å skape sin egen rolle, gjennom de kontinuerlige bidragene til lagets prestasjonsutvikling. På denne måten lokaliseres også prestasjonsutviklingsprosessen hos utøveren selv, fremfor innflytelsesrike aktørers evne til å definere andres rolle. Dette forutsetter selvsagt at treneren er sensitiv ovenfor når utøveren gjennom sine bidrag har vært i stand til å endre sin rolle. Samtidig krever det også at trenere i større grad er i stand til å kritisk reflektere og være oppmerksomme på når en klar rolle begrenser individets og laget muligheter for ferdighets- og prestasjonsutvikling.

5.5 Styrker og begrensinger

Dette underkapittelet er todelt. I den første delen beskriver jeg hvilke muligheter Luhmanns systemteori, og mer spesifikt mine funn, skaper for teoriutvikling relatert til prestasjonsutvikling og trenervirksomhet. I den andre delen legges fokuset på teoretiske og metodiske styrker og begrensninger i mitt eget prosjekt.

5.5.1 Teoretiske implikasjoner

På et overordnet nivå tillater Luhmanns systemteori å forstå prestasjonsutvikling og trenervirksomhet som en kommunikasjonsprosess. De to fenomenene skapes, består av, opprettholdes og utvikles over tid gjennom kommunikasjon. Poczwardowski et al. (2002) har tidligere tatt utgangspunkt i hvordan trener-utøver forholdet er et dynamisk, flersidig og mellommenneskelig fenomen. Dette er et godt utgangspunkt, og noe mine funn relatert til for eksempel rolleutvikling og endring av etablerte roller illustrerer. Utfordringen er at kommunikasjon i trener-utøver relasjonen i stor grad relateres til den individuelle dimensjonen. Mine funn tydeliggjør hvordan kommunikasjonen ikke kan, og ikke bør reduseres, utelukkende til kommunikasjon mellom individer, men også gjennom strukturene i en kontekst. Luhmanns systemteori tillater at kommuniserende egenskaper i prestasjonsutvikling og trenervirksomhet også forstås gjennom hendelser og handlingers kommuniserende egenskaper. Dette kan eksemplifiseres gjennom mine funn ved å vise til hvordan rollestrukturen både kommuniserer trygghet og tillit, men også for enkelte er uttrykk for usikkerhet og frustrasjon. På denne måten skapes en mer omfattende og kompleks forståelse av kommunikasjonsprosessen mellom trenere og utøvere i lagidretter der prestasjonsutvikling står i sentrum av virksomheten.

Et teoretisk rammeverk hvor kompleksitet og en håndtering av denne er et kjerneelement, som Luhmanns systemteori utvilsomt er, gjør det mulig å ivareta kompleksiteten sosiale fenomener er uttrykk for i praksis (Ronglan & Havang, 2011). Tidligere har Cushion, Armour og Jones (2006) vist til utviklingen av modeller *for* og *gjennom* coaching, i et sosiokulturelt og psyko-sosialt perspektiv. Modeller *for* og *gjennom* coaching tar utgangspunkt i en skjematisk fremstilling av prestasjonsutvikling og trenervirksomhet, og blir på denne måten et normativ for kompetanseutvikling, samtidig som en modellering av prosessen ikke i stor nok grad tar utgangspunkt i kontekst, rollespesifisitet, og særegenheten av praksisen (Abraham & Collins, 2011; Lyle, 2018). Fremfor å ta utgangspunkt i helheten som mer enn summen av de enkelte delene,

reduseres praksis til utvikling av modeller som beskriver de enkelte delene prestasjonsutvikling og trenervirksomhet består av. Modeller som utvikles for og gjennom coaching utvikler kompliserte forståelser av prestasjonsutvikling og trenervirksomhet. Ronglan (2017) beskriver at noe *komplisert* består av mange elementer, der de ulike elementene kan forklares, noe modeller av ulike elementer bidrar til. *Kompleksitet* på sin side utgjøres også av flere deler, men ikke alle elementer eller prosesser kan spores eller beskrives. Kompleksitet tillater i så måte å ivareta forholdet og interaksjonen mellom ulike elementer, fremfor statiske kategorier (Ronglan, 2017). Luhmanns systemteori muliggjør å ta utgangspunkt i den iboende kompleksiteten praksis representerer, og avdekke hvordan strukturer og relasjonsmønstre som et system utvikler og tillater, bidrar til å håndtere kompleksiteten. Samtidig blir fokuset på hvordan kompleksitetsmestring kan relateres til kontinuerlige interagerende elementer. For å ta et praktisk eksempel fra min studie: Strukturen relatert til spilletiden ulike spillere har, bidrar til å etablere og utvikle noen relasjonsmønstre (hvem spiller mye sammen), som igjen bidrar til forventningsstrukturer (hva forventes av deg i rollen du har). Samtidig er disse strukturene som et viktig element i elitelagets praksis, tett knyttet til et annet element, hensikt og mening. Strukturene står i et kontinuerlig interagerende forhold til elitelagets mål om å vinne flest mulig kamper. Denne kontinuerlige mestringen av konteksten, og interaksjonen mellom ulike elementer, er ikke preskriptive modeller i stand til å ivareta.

Som Ronglan (2017) beskriver bidrar det å rette oppmerksomheten mot relasjoner og interaksjoner som sentrale elementer i kompleksitetstenking, til å belyse gjensidighet og sirkulære egenskaper, fremfor enkle årsak-virknings forhold. Samtidig bidrar det at elementer og prosesser ikke alltid kan beskrives, spores eller forklares, til at man bør fokusere på *effektene* av prosesser fremfor *årsaker* til utfallet av prosesser (Byrne, 2005). Kausalitet med utgangspunkt i gjensidige forhold og interaksjoner lar seg ikke redusere til enkelte eller et begrenset antall faktorer, når faktorene og elementene utformes i relasjon til hverandre (Ronglan, 2017). Kausalitet forstås på denne måten som effektene av praksis, eller enklere forklart utfallet av prosesser, fremfor årsaker til et visst utfall. Den gjensidige avhengigheten og kontinuerlige interrelasjonen mellom faktorer og elementer gjør at kausaliteten inntar en ny form, sirkulær kausalitet (Pol, Balagué, Ric, Torrents, Kiely & Hristovski, 2020). Relatert til prestasjonsutvikling og trenervirksomhet forutsetter og tillater dette at praktikere i større grad reflekterer rundt effekten av egen

praksis, fremfor årsaker til utfallene, på både individuelt og kollektivet nivå. Dette kan også ansees for å være et skritt inn i fremtiden (hvilke effekter har praksis), fremfor å leve i fortiden (hvorfor ble utfallet slik). For å eksemplifisere fra min egen studie, er det tydelig at elitelagets fokus på resultatoppnåelse har tydelige effekter på hvordan praksisen i trening og kamp utformes, og virker både muliggjørende, men også i enkelte tilfeller begrensende for prestasjonsutviklingen. Samtidig kan ikke effekten av praksis relateres til enkeltelementer, men er summen av interaksjon mellom elementer som for eksempel forventninger, rollestruktur, hensikt og mening, relasjonsmønstre og strukturelle koblinger til omverdenen.

Prestasjonsutvikling og trenervirksomhet kan og bør ikke reduseres til allmenne regler, fordi treneres virksomhet i liten grad kan forklares eller planlegges i sin helhet (Jones, Armour & Potrac, 2004). Å anta at virkeligheten er den samme i alle treningsmiljøer er å ignorere den flersidige virkeligheten, de kontekstspesifikke interaksjonene og hvordan beslutninger er situert i konteksten av de respektive miljøene. Cassidy (2013) beskriver således hvordan holistiske tilnærminger til trenervirksomheten søker etter å anerkjenne kompleksitet. Som Mallett og Rynne (2010) beskriver tar holistiske tilnærminger utgangspunkt i trenerens rolle i å fasilitere utøveres vekst og utvikling. Coachingprosessen og ferdighetsutvikling i et holistisk perspektiv presenteres på denne måten ofte som en uproblematisk og lineær aktivitet (Nelson, Potrac & Marshall, 2010), og ferdighetsutvikling presenteres som en todimensjonal prosess hvor treneren skaper miljøet som overfører ferdigheter til utøverne. Samtidig blir holismen presentert som sterkt filosofisk inspirert, noe som vanskeliggjør en tydeligere definisjon av holistisk coaching, og basert på dette også vanskeliggjør å skape mer presis praksis (Mallett & Rynne, 2010). Dette skaper avstand mellom teori og praksis, og tar utgangspunkt i at akademikere anser teoriutvikling som viktigere enn forbedringer i praksis, mens praktikere er like skyldige i denne avstanden, ved å anse teoretiske tilnærminger som irrelevante for treneres hverdagslige handlinger (Thompson, 2003). En holistisk tilnærming problematiseres også av Lyle (2010), som stiller spørsmål ved om helheten i det hele tatt lar seg dele inn i ulike deler. Dersom helheten utgjør mer enn summen av delene, er det paradoksalt å anta at en undersøkelse av de ulike delene faktisk skal bidra til en forståelse av prestasjonsutvikling som helhet. Utfordringen er å illustrere både coaching og prestasjonsutvikling på en slik måte at den ikke utelukker sentrale karakteristikk som dynamikken, kompleksiteten og den rotete virkeligheten praksisen

representerer, men likevel er oversiktlig nok til at praktikere kan dra nytte av informasjonen og kunnskapen som skapes. Skal det være mulig å undersøke helheten, bør forståelsen av prestasjon og prestasjonsutvikling basere seg på kunnskap skapt på tvers av ulike vitenskapelige disipliner og tilnærminger. Samtidig er realiteten at idrettslig praksis alltid er lokalisert i virkelighet som kontinuerlig forandrer seg (Vaughan, Mallett, Davids, Potrac & López-Felip, 2019). At mitt prosjekt baserer seg på en spesifikk kontekst, og ved å belyse paradoksene gjennom et komplekst systemteoretisk rammeverk i høyeste grad ivaretar flersidigheten i prestasjonsutvikling som fenomen, eksemplifiserer hvordan et systemteoretisk rammeverk kan bidra til å redusere avstanden mellom teori og praksis. Samtidig tillater det å være kritisk til den praksisen som bedrives, og de utilsiktede konsekvensene praksisen medfører.

5.5.2 Teoretiske og metodiske styrker og begrensinger

Som Cushion et al. (2006) beskriver er de empiriske bidragene som i stor grad modellerer coachingprosessen nyttige, i form av at de gir noe innblikk i feltets omfang og hvilken kompetanse som kreves. Samtidig bidrar slike perspektiver til en reduksjonistisk tilnærming til fenomenet, som reduseres i kompleksitet, dynamikk og omfang, og bagatelliserer essensielle sosiale og kulturelle elementer i prosessen. Et eksempel på dette er Henriksen, Stambulova og Roessler (2010), som selv beskriver at to og en halv uke med observasjon i konteksten, utgjorde den største delen av datamaterialet. Skal dynamikken i prestasjonsutvikling og trenervirksomheten tilknyttet den beskrives og ivaretas i empiriske studier, bør disse ta utgangspunkt i mer langsiktige tidsperspektiver, som er i stand til å avdekke forandringer og tilpasninger i prosessen over tid. Dette reflekterer mitt prosjekt, ved å innta et lengre tidsperspektiv på omtrent 5 måneder.

Jones (2011) beskriver hvordan trenervirksomhet først og fremst bør ansees som en sosial aktivitet, preget av interaktive og kollektive bestrebelser. Hensikten er ikke å undergrave betydningen av trenerens evne til sensitiv planlegging, en kontinuerlig utvikling og formidling av deres idrettsspesifikke kompetanse, eller den forsiktige men bestemte tilnærmingen som kreves for å mestre det fysiske miljøet. På tross av disse egenskapene er det likevel helt avgjørende at treneren besitter kompetansen og evnen til å skape hensiktsmessige relasjoner med utøverne, slik at de har tillit til trenerens oppfordringer og krav (Jones, 2011). Denne kompetansen tar i stor grad utgangspunkt i å opptre riktig i kontekst, på sosialt aksepterte måter, for å opprettholde og forbedre relasjoner. Konteksten i seg selv utgjøres i mange tilfeller av belastninger, begrensninger

og muligheter. Som Jones (2011) beskriver ligger utfordringen i å engasjere seg i og omfavne den sosiale kompleksiteten som kontekster kjennetegnes av, for på denne måten å belyse problemer, dilemmaer og spenninger som preger den. Den sosiologiske tilnærmingen i mitt eget prosjekt, blir på denne måten et verktøy for å anerkjenne den komplekse virkeligheten konteksten utgjør, og hvordan denne kompleksiteten håndteres, fremfor å redusere den. Dette bidrar til å avdekke prestasjonsutviklingens og trenervirksomhetens motsigelser og skjulte potensialer (Jones, 2011), og har vært rasjonale for å diskutere resultatene gjennom en tilnærming som tar utgangspunkt i virksomhetens paradokser. Sosiologien tillater forskere å dekonstruere kunnskap som til daglig blir tatt for gitt, og på denne måten skape en kritisk bevissthet til fenomener, for å forstå hvordan og hvorfor mennesker handler som de gjør, og hvilke alternativer som er mulige (Jones, 2011).

Luhmanns systemteori som en differensteori tillater at forskeren retter oppmerksomheten mot seleksjonene som gjøres i konteksten, og problematiserer hvordan trenere og utøvere håndterer intern og ekstern kompleksitet. Gjennom seleksjoner skapes distinksjoner og referanserammer, og det som åpenbarer seg er hvordan rasjonalitet og forventinger strukturerer måten prestasjonsutvikling blir forstått og håndtert (Ronglan & Havang, 2011). Like viktig, er at tilnærmingen som tar utgangspunkt i seleksjonene som gjøres, tillater forskere å reflektere rundt det som ekskluderes. Kompleksitet tar på denne måten ikke bare utgangspunkt i trenere, utøvere og kontekst, og relasjonen mellom disse, men tar også utgangspunkt i iboende dilemmaer (Ronglan & Havang, 2011). Styrken i prosjektet ligger både i de ulike perspektivene (trenere, sentrale spillere, mindre sentrale spillere) som skapes, men også paradoksene tilknyttet resultat/utvikling, konsept/frihet, den interne konkurransesituasjonen og rollestruktur/rollefrihet.

Også kvalitative metoder for å undersøke og sosiologiske perspektiver på prestasjonsutvikling og trenervirksomhet har sine utfordringer. Sosiale tilnærminger til fenomenet har blant annet blitt kritisert for den gjennomgående oppmerksomheten som rettes mot nettopp de sosiale strukturene og sosiale agendaene. North (2017) beskriver hvordan dette kan bidra til å undergrave eller utelukke individuelle interesser eller individets plass i den sosiale strukturen, og hvordan individet har innflytelse på konteksten. For å løse denne utfordringen er det verdt å belyse hvordan prosjektet mitt kontinuerlig har balansert og vekslet mellom kollektive og individuelle beskrivelser av elitelagets virksomhet. Det er gitt rikelig med plass til ulike individuelle perspektiver, for

å diskutere disse opp mot laget som et kollektiv. Det er likevel viktig å påpeke at en klar begrensning er at ikke alle individene ble intervjuet etter observasjonsperioden. På tross av at valget om hvem som skulle intervjues var veloverveid og er argumentert for tidligere i oppgaven, er det rimelig å anta at andre intervjusubjekter hadde bidratt med andre perspektiver til prestasjonsutvikling, eller nyansert datamaterialet ytterligere. Dette er en sentral begrensning det kan tas høyde i fremtidige prosjekter, og bidra til å også gi et mer helhetlig perspektiv på de individuelle betraktningene av et elitelags prestasjonsutvikling.

Intervjuene i seg selv kunne også blitt strukturert på andre måter, ved for eksempel å gjennomføre gruppeintervjuer. Som Thagaard (2018) beskriver kan gruppeintervjuer gi interessante diskusjoner og en ny forståelse til fenomener, særlig i situasjoner hvor gruppen kjenner hverandre godt og har tillit til hverandre. Min deltakelse i felten bidro likevel til en bekymring og bevissthet til at innflytelsesrike enkeltpersoners perspektiver kunne bli for fremtredende i gruppeintervjuene, og ledet til at intervjuene ble gjennomført individuelt. En annen sentral utfordring er det som av Andersen (2003) betegnes som selektiv persepsjon. Jeg har tidligere gjort rede for hvordan mitt perspektiv har tatt utgangspunkt i elitelagets prestasjonsutvikling. Samtidig er det også innenfor et slikt perspektiv helt nødvendig å selektere, det vil alltid være noe av det som foregår i konteksten som faller utenfor iakttagelsen (Andersen, 2003). I så måte er beskrivelsene av prestasjonsutviklingen i praksis, de faktorene mine iakttagelser har ansett som mest fremtredende, uten at dette utelukker at andre faktorer på mikro- og makronivåer kan være betydningsfulle for prestasjonsutvikling. Dette kan være mer dyptgående beskrivelser av trenere og spilleres perspektiver på taktiske prinsipper, eller mer inngående beskrivelser av hvordan den individuelle utviklingen struktureres og følges opp i lys av lagets kollektive utvikling. Denne begrensningen kan også relateres til makronivå, der prestasjonsutvikling kan være påvirket av kulturelle normer eller verdisystemer. Det er rimelig å anta at elitelagets prestasjonsutvikling også er påvirket av forventinger fra klubbens styre eller også de kulturelle normene som preger Norsk Toppåhåndball. Fremtidig forskning kan i større grad ta utgangspunktet i å avdekke rasjonale for seleksjonene og distinksjonene som gjøres, ved å også knytte det til andre konsepter enn hensikt og mening. Et eksempel på dette vil være mikropolitiske prosesser som kun overordnet er nevnt i diskusjonen. Slike perspektiver kunne vært interessante bidrag til Cruickshank's og Collin's (2012a; 2012b) studier om organisasjonsendringer i

eliteidretten, og kan bidra til å re-konseptualisere eller videreutvikle perspektiver til riktig og god prestasjonsutvikling i praksis.

En annen sentral utfordring er argumentet om at graden av effektivitet, bør måles opp mot noe (North, 2017). Dette tar utgangspunkt i en kausal dimensjon, der ferdighetsutvikling, og effekten av praksisen tilknyttet ferdighetsutvikling, ikke kan forstås uten å ta høyde for om ferdighetene og prestasjonene faktisk utvikles over tid, gjennom den praksisen som bedrives i bestemte kontekster. Samtidig er det vanskelig å definere hvordan en skal kunne måle, evaluere eller bevise at prestasjonsutvikling er oppnådd. Som jeg selv argumenterer for, kan ikke prestasjonsutvikling nødvendigvis reduseres og utelukkende sees i lys av resultatoppnåelse. Fremfor å ta utgangspunkt i kausale sammenhenger, har jeg forsøkt å ta utgangspunkt i mer overordnede karakteristikk ved prestasjonsutvikling som prosess, og hvordan disse bør reflekteres rundt i praksis, slik at hver enkelt praktiker selv kan avgjøre om effektene av praksisen de bedriver er hensiktsmessig for prestasjons- og ferdighetsutviklingen som er målet. Fokuset blir på denne måten ikke på at et forhåndsdefinert nivå skal oppnås, men hvordan prestasjons- og ferdighetsutvikling er en kontinuerlig og dynamisk prosess, som i stor grad tar utgangspunkt i kontekstspesifikke betingelser.

Den kausale dimensjonen har også vært utgangspunkt for kritiske perspektiver til bruken av Luhmanns systemteori i empiriske studier. Som Nassehi (2005) argumenterer bidrar teoriens inngående interesse for den sosiale virkeligheten, til å først og fremst å undersøke pre-empiriske forhold tilknyttet mulighetene i systemet. Seidl og Schoeneborn (2010) argumenterer i forlengelsen av disse perspektivene for at en kombinasjon av sosial systemteori og rekonstruerende metodologier, kan bidra til å forstå latensen i sosiale systemer. Latens forstås som tiden mellom stimuli og reaksjon, og bidrar i så måte i større grad til å undersøke stimuli-respons forholdet i sosiale systemer. Et slikt forhold har vært vanskelig å avdekke i min studie, men utfordringen kan delvis løses ved å i større grad ta utgangspunkt i individers reaksjoner og tolkninger av hendelser og handlinger i det sosiale systemets virksomhet, og bidra til å i større grad belyse individuelle responser på stimuli relatert til prestasjonsutvikling. På tross av Luhmanns beskrivelser om at systemet utgjøres av kommunikasjon mellom individer, har det individuelle perspektivet i mitt prosjekt først og fremst blitt belyst gjennom individenes relasjon til andre elementer i systemet, og ikke i like stor grad gjennom Luhmanns perspektiver på individet som et psykologisk system. I fremtidig forskning ville det derfor vært interessant å i større grad

ta utgangspunkt de psykologiske systemene som utgjør sosiale systemer, som for eksempel kan bidra til mer dyptgående analyser av konflikten mellom kollektivet og individet.

6. Konklusjon

Studien viser hvordan elitelagets prestasjonsutvikling først og fremst skapes og gjenskapes med utgangspunkt i lagets kamper, og tiden mellom disse. Kompleksiteten som prestasjonsutviklingen er uttrykk for håndteres gjennom en etablering av strukturer, som bidrar til en sterk forbindelse mellom trenings- og kampaktivitet. Denne forbindelsen bidrar til at strukturene som etableres relatert til rolleinndeling, forventninger, relasjoner, og seleksjoner i konteksten, virker selvforsterkende over tid. Denne kontinuerlige selvforsterkende prosessen bidrar til at strukturene bærer preg av å være statiske og vanskelig å endre, fremfor dynamiske og foranderlig over tid. Relatert til praksis bidrar resultatene til å belyse hvordan struktureringen i elitelagets kontekst skaper paradokser, som for eksempel langsiktige og kortsiktige tidsperspektiver, rolleklarhet og rollefrihet, fokus på seg selv og på motstanderen, en systematisk og dynamisk spillefilosofi, eller graden av spillerinvolvering i den praktiske virksomheten, som særlig trenere bør reflektere rundt. I tillegg viser resultatene hvordan praksis, med utgangspunkt i eksisterende paradokser, kan få utilsiktede negative konsekvenser relatert både til individuell og kollektiv prestasjonsutvikling. En sentral utfordring å håndtere for trenere som innflytelsesrike aktører i prestasjonsutviklingsprosessen, er derfor å identifisere når etablerte strukturer virker begrensende for prestasjonsutviklingen til både enkeltindivider og laget som helhet.

Referanseliste

- Abraham, A., & Collins, D. (2011). Effective skill development: How should athletes' skills be developed? I: D. Collins, A. Button, & H. Richards (Red.), *Performance psychology: A practitioner's guide* (pp. 207–230). Edinburgh: Churchill Livingstone.
- Adler, P. A., & Adler, P. (1994). Observational Techniques. I: N. K. Denzin & Y. S. Lincoln (Red.), *The Sage Handbook of Qualitative Research* (1. Utg., s. 377-392). Thousand Oaks: SAGE Publications.
- Agergaard, S. & Ronglan, L. T. (2015). Player migration and talent development in elite sports teams. A comparative analysis of inbound and outbound career trajectories in Danish and Norwegian women's handball. *Scandinavian Sport Study Forum*, 6, s. 1-26.
- Andersen, S. S. (2003). Aktiv informantintervjuing. *Norsk statsvitenskapelig tidsskrift*, 22, s. 278-298. <https://doi.org/10.18261/ISSN1504-2936-2006-03-03>
- Arai, S. M. (1997). Empowerment: From theoretical to personal. *Journal of Leisureability*, 23(1), s. 3-11.
- Axley, S. R., & McMahon, T. R. (2006). Complexity: A frontier for management education. *Journal of Management Education*, 30(2), s. 295-315. DOI: 10.1177/1052562905277316
- Ball, S. J. (1987). *The Micro-Politics of the School: Towards a Theory of School Organisation*. London: Methuen.
- Bateson, G. (2000). *Steps to an ecology of mind*. Chicago: University of Chicago Press.
- Becker, H. S. (1998). *Tricks of the trade: How to think about your research while you're doing it*. Chicago: University of Chicago Press.
- Becker, A. J. (2013). Quality coaching behaviours. I: P. Potrac, W. Gilbert & J. Denison (Red.), *Routledge Handbook of Sports Coaching* (s. 184-195). New York: Routledge.

- Berger, P. L., & Luckmann, P. (1992). *Den samfundsskabte virkelighed. En videnssociologisk afhandling*. Viborg: Nørhaven A/S.
- Bernard, H. R. (2006). *Research Methods in Anthropology: Qualitative and Quantitative Approaches*. Lanham: AltaMira Press.
- Blase, J. (1991). *The Politics of Life in Schools: Power, Conflict and Co-Operation*. Newbury Park: SAGE.
- Bouchikhi, H. (1998). Living with and building on complexity: A constructivist perspective on organizations. *Organization*, 5(2), s. 217-232. DOI: 10.1177/135050849852004
- Bray, S.R., Beauchamp, M.R., Eys, M.A. & Carron, A.V. (2005). Does the Need for Role Clarity Moderate the Relationship between Role Ambiguity and Athlete Satisfaction? *Journal of Applied Sport Psychology*, 17(4), s. 306-318. DOI: 10.1080/10413200500313594
- Bray, S. R., & Brawley, L. R. (2002). Role efficacy, role clarity, and role performance effectiveness. *Small Group Research*, 33(2), s. 233-253. DOI: 10.1177/104649640203300204
- Brown, J., & Duguid, P. (1996). Stolen Knowledge. I: H. McLellen (Red.), *Situated learning perspectives* (s. 47-56). Englewood Cliffs: Educational Technology Publications.
- Byrne, D. (2005). Complexity, configurations and cases. *Theory, Culture and Society*, 22(5), s. 95-111. DOI: 10.1177/0263276405057194
- Cameron, K. S., & Quinn, R. E. (1988). Organizational paradox and transformation. I: R. E. Quinn & K. S. Cameron (Red.), *Paradox and transformation: Toward a theory of change in organization and management* (s. 1-18). Cambridge: Ballinger.
- Capra, F. J., & Luisi, P. L. (2014). *The Systems View of Life: A Unifying Vision*. Cambridge: Cambridge University Press.

- Cassidy, T. (2013). Holistic Sports Coaching: A critical essay. I: P. Potrac, W. Gilbert & J. Denison (Red.), *Routledge Handbook of Sports Coaching* (s. 174-183). New York: Routledge.
- Charmaz, K., Thornberg, R., & Keane, E. (2018). Evolving Grounded Theory and Social Justice Inquiry. I: N. K. Denzin & Y. S. Lincoln (Red.), *The Sage Handbook of Qualitative Research* (5. Utg., s. 411-443). Thousand Oaks: SAGE Publications.
- Cherryholmes, C. (1988). *Power and Criticism: Post-Structural Investigations in Education*. New York: Teacher's College Press.
- Clarke, D., & Crossland, J. (1985). *Action systems: An introduction to the analysis of complex behaviour*. London: Methuen.
- Conti, J. A. & O'Neil, M. (2007). Studying power: qualitative methods and the global elite. *Qualitative Research*, 7(1), s. 63-82. DOI: 10.1177/1468794107071421
- Cruickshank, A., & Collins, D. (2012a). Culture Change in Elite Sport Performance Teams: Examining and Advancing Effectiveness in the New Era. *Journal of Applied Sport Psychology*, 24(3), s. 338-355. DOI: 10.1080/10413200.2011.650819
- Cruickshank, A., & Collins, D. (2012b). Change Management: The Case of the Elite Sport Performance Team. *Journal of Change Management*, 12(2), s. 209-229. DOI: 10.1080/14697017.2011.632379
- Curzon-Hobson, A., Thomson, R. W., & Turner, N. (2003). Coaching a critical stance. *Journal of the philosophy of sport*, 30(1), s. 68-82. DOI: 10.1080/00948705.2003.9714561
- Cushion, C., Armour, K.M. & Jones, R.L. (2006). Locating the coaching process in practice: models 'for' and 'of' coaching. *Physical Education and Sport Pedagogy*, 11(1), s. 83-99. DOI: 10.1080/17408980500466995
- Cushion, C., & Partington, M. (2016). A critical analysis of the conceptualisation of 'coaching philosophy'. *Sport, Education and Society*, 21(6), s. 851-867. DOI: 10.1080/13573322.2014.958817

- Davids, K., Araújo, D., Vilar, L., Renshaw, I., & Pinder, R. (2013). An ecological dynamics approach to skill acquisition: Implications for development of talent in sport. *Talent Development and Excellence*, 5(1), s. 21-34
- Davids, K., Button, C., & Bennett, S. (2008). *Dynamics of Skill Acquisition: A Constraints-Led Approach*. Champaign: Human Kinetics
- Denison, J. (2010). Planning, practice and performance: the discursive formation of coaches' knowledge. *Sport, Education and Society*, 15(4), s. 461-478. DOI: 10.1080/13573322.2010.514740
- Denzin, N. K., & Lincoln, Y.S. (2005a). Introduction: The Discipline and Practice of Qualitative Research. I: N. K. Denzin & Y. S. Lincoln (Red.), *The Sage Handbook of Qualitative Research* (3. Utg., s. 1-32). Thousand Oaks: SAGE Publications.
- Denzin, N. K., & Lincoln, Y.S. (2005b). Paradigms and Perspectives in Contention. I: N. K. Denzin & Y. S. Lincoln (Red.), *The Sage Handbook of Qualitative Research* (3. Utg., s. 183-190). Thousand Oaks: SAGE Publications.
- Devis-Devis, J. (2006). Socially critical research perspectives in physical education. I: D. Kirk, D. Macdonald & M. O'Sullivan (Red.), *The handbook in physical education* (s. 37-58). London: SAGE
- DeWalt, K. M., & DeWalt, B. R. (2011). *Participant Observation: A Guide for Fieldworkers* (2. Utg.). Lanham: AltaMira Press.
- Doherty, R.W., Hilberg, R.S., Epaloose, G., & Tharp, R. G. (2002). Standards Performance Continuum: Development and Validation of a Measure of Effective Pedagogy. *The Journal of Educational Research*, 96(2), s. 78-89. DOI: 10.1080/00220670209598795
- Durand-Bush, N., & Salmela, J. H. (2002). The development and maintenance of expert athletic performance: Perceptions of world and Olympic champions. *Journal of Applied Sport Psychology*, 14, s. 154-171. DOI: 10.1080/10413200290103473
- Ellingson, L. L. (2011). Analysis and representation across the continuum. I: N. K. Denzin & Y. S. Lincoln (Red.), *The Sage Handbook of Qualitative Research* (4. Utg., s. 595-661). Thousand Oaks: SAGE Publications.

- Flick, U. (2018). Triangulation. I: N. K. Denzin & Y. S. Lincoln (Red.), *The Sage Handbook of Qualitative Research* (5. Utg., s. 444-461). Thousand Oaks: SAGE Publications.
- Foucault, M. (1982). The subject and power. *Critical Inquiry*, 8(4), s. 777-795. Hentet den 15. Mai 2021 fra <http://www.jstor.org/stable/1343197>
- Gilbert, W., Gallimore, R., & Trudel, P. (2009). A learning community approach to coach development in youth sport. *Journal of Coaching Education*, 2(2), s. 1-21. DOI: 10.1123/jce.2.2.3
- Giroux, H. A. (1997). *Pedagogy and politics of hope: Theory, culture and schooling*. Boulder: Westview Press.
- Gould, D., Dieffenbach, K., & Moffett, A. (2002). Psychological characteristics and their development in Olympic champions. *Journal of Applied Sport Psychology*, 14, s. 172-204. DOI: 10.1080/10413200290103482
- Hagen, R. (2000). Rational solidarity and functional differentiation. *Acta Sociologica*, 43(1), s. 27-42. DOI: 10.1177/000169930004300104
- Haggis, T. (2008). "Knowledge must be contextual": Some possible implications of complexity and dynamic systems theories for educational research. *Educational Philosophy and Theory*, 40(1), s. 158-176. DOI: 10.1111/j.1469-5812.2007.00403.x
- Halvorsen, K. (2008). *Å forske på samfunnet: En innføring i samfunnsvitenskapelig metode* (5. Utg.). Oslo: Cappelen Damm
- Healey, M., & Rawlinson, M. (1993). Interviewing business owners and managers: A review of methods and techniques. *Geoforum*, 24(3), 339-355. DOI: 10.1016/0016-7185(93)90026-E
- Heinilä, K. (1984). The totalisation process in international sport. I: M. Ilmarinen (Red.), *Sport and international understanding*. Berlin: Springer-Verlag.

- Hemmestad, L. (2013). *Balansekunst: Ledelse, læring og makt i håndballandslaget for kvinner senior* (Doktoravhandling). Norges Idrettshøgskole, Oslo.
- Henriksen, K., Stambulova, N., & Roessler, K. K. (2010). Holistic approach to athletic talent development environments: A successful sailing milieu. *Psychology of Sport and Exercise, 11*, s. 212-222. DOI: 10.1016/j.psychsport.2009.10.005
- Holstein, J. A. (2018). Advancing a Constructionist Analytics. I: N. K. Denzin & Y. S. Lincoln (Red.), *The Sage Handbook of Qualitative Research* (5. Utg., s. 395-410). Thousand Oaks: SAGE Publications.
- Holstein, J. A., & Gubrium, J. F. (2003). Active Interviewing. I: J.F. Gubrium & J. A. Holstein (Red.), *Postmodern Interviewing* (s. 61-80). Thousand Oaks: SAGE Publications.
- Johns, D., & John, J. (2000). Surveillance, subjectivism and technologies of power: An analysis of the discursive practice of high-performance sport. *International Review of the Sociology of Sport, 35*(2), s. 219-234. DOI: 10.1177/101269000035002006
- Jones, R. L. (2006). Dilemmas, maintaining “face” and paranoia: An average coaching life. *Qualitative Inquiry, 12*(5), s. 1012-1021. DOI: 10.1177/1077800406288614
- Jones, R. L. (2011). Introduction. I: R. L. Jones, P. Potrac, C. Cushion & L. T. Ronglan (Red.), *The Sociology of Sports Coaching* (s. 3-11). New York: Routledge.
- Jones, R. L., Edwards, C., & Filho, T. V. I. A. (2016). Activity theory, complexity and sports coaching: an epistemology for a discipline. *Sport, Education and Society, 21*(2), s. 200-216. DOI: 10.1080/13573322.2014.895713
- Jones, R. L, Armour, K. M., & Potrac, P. (2002). Understanding the Coaching Process: A Framework for Social Analysis, *Quest, 54*(1), s. 34-48. DOI: 10.1080/00336297.2002.10491765
- Jones, R. L., Armour, K. M., & Potrac, P. (2004). *Sport coaching cultures: From practice to theory*. London: Routledge.

- Jones, R. L., Kingston, K., & Stewart, C. (2011). Michiavelli in a morality play: Negotiating expectations in football's complex social culture. I: D. Gilbourne & M. Andersen (Red.), *Critical Essays in Sport Psychology* (s. 267-288). London: Human Kinetics.
- Jones, R. L., & Wallace, M. (2005). Another bad day at the training ground: Coping with ambiguity in the coaching context. *Sport, Education and Society*, 10(1), s. 119-134. DOI: 10.1080/1357332052000308792
- Jongkind, R. (2019). Developing the players of tomorrow. I: D. Collins, A. Cruickshank & G. Jordet (Red.), *Routledge Handbook of Elite Sport Performance* (s. 65-76). New York: Routledge.
- Kerno Jr., S. J. (2008). Limitations of Communities of Practice: A Consideration of Unsolved Issues and Difficulties in the Approach. *Journal of Leadership & Organizational Studies*, 15(1), s. 69-78. DOI: 10.1177/1548051808317998
- Knowles, Z., Borrie, A., & Telfer, H. (2005). Towards the reflective sports coach: issues of context, education and application. *Ergonomics*, 48(11-14), s. 1711-1720. DOI: 10.1080/00140130500101288
- Lave, J. & Wenger, E. (1991). *Situated learning. Legitimate peripheral participation*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Leavitt, H. J. (2003). Why hierarchies thrive. *Harvard Business Review*, 81(3), s. 96-102.
- Lee, D. (2000). The society of society: The grand finale of Niklas Luhmann. *Sociological Theory*, 18(2), s. 320-332. DOI: <https://doi.org/10.1111/0735-2751.00102>
- Lewis, M. W. & Dehler, G. E. (2000). Learning through paradox: a pedagogical strategy for exploring contradictions and complexity. *Journal of Management Education*, 24(6), s. 708-725. DOI: <https://doi.org/10.1177%2F105256290002400604>
- Luhmann, N. (1990). *Essays on Self-Reference*. New York: Columbia University Press.

- Luhmann, N. (1993). *Soziologische aufklärung 5. Konstruktivistische perspektiven*. Frankfurt am Main: Suhrkamp.
- Luhmann, N. (1995). *Social systems*. Stanford: Stanford University Press.
- Luhmann, N. (2013). *Introduction to systems theory*. Cambridge: Polity Press.
- Lyle, J. (2010). Holism in sport coaching: Beyond humanistic psychology – a commentary. *International Journal of Sports Science and Coaching*, 5(4), s. 449-452. DOI: 10.1260/1747-9541.5.4.439
- Lyle, J. (2018). Reflecting on the development of a Conceptual Framework for Sport Coaching. *International Sport Coaching Journal*, 5, s. 90-98. DOI: 10.1123/iscj.2017-0085
- Mallett, C. J., & Rynne, S. (2010). Holism in sport coaching: Beyond humanistic psychology - a commentary. *International Journal of Sport Science and Coaching*, 5(4), s. 453-457. DOI: 10.1260/1747-9541.5.4.439
- Mallett, C. J., Trudel, P., Lyle, J. & Rynne, S. (2009). Formal versus Informal Coach Education. *International Journal of Sports Science and Coaching*, 4(3), s. 325-334. DOI: 10.1260/174795409789623883
- Marshall, C., & Rossman, G. B. (2011). *Designing Qualitative Research* (5. Utg.). Newsbury Park: SAGE.
- Martindale, R. J., Collins, D., & Daubney, J. (2005). Talent Development: A Guide for Practice and Research Within Sport. *Quest*, 57(4), 353-375, DOI: 10.1080/00336297.2005.10491862
- Mikecz, R. (2012). Interviewing Elites: Addressing Methodological Issues. *Qualitative Inquiry*, 18(6), s. 482-493. DOI: 10.1177/1077800412442818
- Moe, S. (1995). *Sosiologisk betraktning: En systemteoretisk innføring*. Oslo: Universitetsforlaget.

- Nassehi, A. (2005). Organizations as decision machines: Niklas Luhmann's theory of organized social systems. *Sociological Review*, 53(1), s. 178–191. DOI: 10.1111/j.1467-954X.2005.00549.x
- Nelson, L., Potrac, P., & Marshall, P. (2010). Holism in sport coaching: Beyond Humanistic psychology – a commentary. *International Journal of Sport Science and Coaching*, 5(4), s. 465-468. DOI: 10.1260/1747-9541.5.4.439
- Nesti, M.S. (2017). Working with professional football. I: R.J. Schinke & D. Hackfort (Red.), *Psychology in Professional Sports and the Performing Arts: Challenges and strategies* (s. 192-204). New York: Routledge.
- Nilsen, R. Å. (1994). *Multidimensjonalitet og Ambivalens – Max Weber og det moderne*. ISO rapport nr. 5. Institutt for sosiologi, Universitetet i Oslo.
- North, J. (2017). A new approach for sport coaching research. I: J. North (Red.), *Sport Coaching Research and Practice: Ontology, Interdisciplinarity and Critical Realism* (s. 1-31). New York: Routledge.
- Okumus, F., Altinay, L., & Roper, A. (2007). Gaining access for research: Reflections from experience. *Annals of Tourism Research*, 34(1), s. 7-26. DOI: 10.1016/j.annals.2006.07.006
- Ostrander, S. (1995). “Surely you’re not in this just to be helpful”: Access, rapport, and interviews in three studies of elites. I: R. Hertz & J. B. Imber (Red.), *Studying elites using qualitative methods* (s. 133-150). Thousand Oaks, CA: SAGE.
- Pankhurst, A., & Collins, R. (2019). Developing coaches and players around the globe. I: D. Collins, A. Cruickshank & G. Jordet (Red.), *Routledge Handbook of Elite Sport Performance* (s. 291-301). New York: Routledge.
- Phillips, E., Davids, K., Renshaw, I., & Portus, M. (2010). Expert Performance in Sport and the Dynamics of Talent Development. *Sports Med* 40(4), s. 271–283. DOI: 10.2165/11319430-000000000-00000
- Poczwardowski, A., Barott, J.E., & Henschen, K.P. (2002). The athlete and coach: Their relationship and its meaning, results of an interpretive study. *International Journal of Sport Psychology*, 33(1), s. 116-140.

- Pol, R., Balagué, N., Ric, A., Torrents, C., Kiely, J., & Hristovski, R. (2020). Training or Synergizing? Complex Systems Principles Change the Understanding of Sport Processes. *Sports Med – Open*, 6(28). DOI: 10.1186/s40798-020-00256-9
- Ritzer, G., & Stepnisky, J. (2014). *Sociological Theory* (9. Utg.). New York: McGraw-Hill.
- Ronglan, L. T. (2000). Gjennom sesongen: En sosiologisk studie av det norske kvinnelandslaget i håndball på og utenfor banen (Doktoravhandling). Norges Idrettshøgskole, Oslo.
- Ronglan, L. T. (2008). *Lagspill, læring og ledelse: Om lagspillemens didaktikk*. Oslo: Akilles.
- Ronglan, L. T. (2015). Idrætsforskerens engagement: Om hvordan man arbejder sig »ind og ud af feltet«. I: L. F. Thing & L. S. Ottesen (Red.), *Metoder i idræts- og fysioterapiforskning* (2. Utg., s. 50-67). København: Munksgaard.
- Ronglan, L. T. (2017). Sports Teams as complex social entities. Tensions and potentials. I: J. Bangsbo, P. Krstrup, P. R. Hansen, L. Ottesen, G. Pfister & A.-M. Elbe (Red.), *Science and Football 8: The proceedings of the Eight World Congress on Science and Football* (s. 188-197). New York: Routledge.
- Ronglan, L. T., & Havang, Ø. (2011). Niklas Luhmann: Coaching as communication. I: R. L. Jones, P. Potrac, C. Cushion & L. T. Ronglan (Red.), *The Sociology of Sport Coaching* (s. 79-93). New York: Routledge.
- Pringle, R. (2007). Social Theory for coaches: A Foucauldian reading of one athlete's poor performance. *International Journal of Sports Science & Coaching*, 2(4), s. 385-393. DOI: 10.1260/174795407783359777
- Seidl, D., & Schoeneborn, D. (2010). Niklas Luhmann's Autopoietic Theory of Organisations: Contributions, Limitations, and Future Prospects. *University of Zurich, Institute of Organization and Administrative Science (IOU), IOU Working Paper No. 105*. DOI: 10.2139/ssrn.1552847
- Simons, H. (2009). *Case study research in practice*. Thousand Oaks: SAGE.

- Smith, B., Sparkes, A. C., & Caddick, N. (2014). Judging qualitative research. I: L. Nelson, R. Groom & P. Potrac (Red.), *Research Methods in Sports Coaching* (s. 192-202). New York: Routledge.
- Stoszkowski, J., & Collins, D. (2014). Communities of practice, social learning and networks: exploiting the social side of coach development. *Sport, Education and Society*, 19(6), s. 773-788. DOI: 10.1080/13573322.2012.692671
- Tangen, J.O. (2004). Idrettsanlegg og anleggsbrukere - tause forventninger og taus kunnskap: Skisse til en ny forståelse av idrettsanleggenes danning, betydning og funksjon. *HiT skrift*, 2.
- Thagaard, T. (2018). *Systematikk og innlevelse: En innføring i kvalitative metoder* (5. utg). Bergen: Fagbokforlaget.
- Thiel, A., & Tangen, J.O. (2018). Niklas Luhmann, System Theory and Sport. I: R. Giulioanotti (Red.), *Routledge Handbook of the Sociology of Sport* (s. 72-82). New York: Routledge.
- Thompson, N. (2003). *Theory and practice in human services*. Maidenhead: Open University Press.
- Tinning, R. (2002). Toward a "Modest Pedagogy": Reflections on the Problematics of Critical Pedagogy. *Quest*, 54(3), s. 224-240. DOI: 10.1080/00336297.2002.10491776
- Vaughan, J., Mallett, C. J., Davids, K., Potrac, P., & López-Felip, M. A. (2019). Developing Creativity to Enhance Human Potential in Sport: A Wicked Transdisciplinary Challenge. *Frontiers in Psychology*, 10. DOI: 10.3389/fpsyg.2019.02090
- Vince, R., & Broussine, M. (1996). Paradox, defense and attachment: Accessing and working with emotions and relations underlying organizational change. *Organization Studies*, 17(1), 1-21. DOI: 10.1177/017084069601700101
- Wadel, C. (1991). *Feltarbeid i egen kultur: En innføring i kvalitativt orientert samfunnsforskning*. Flekkefjord: SEEK.

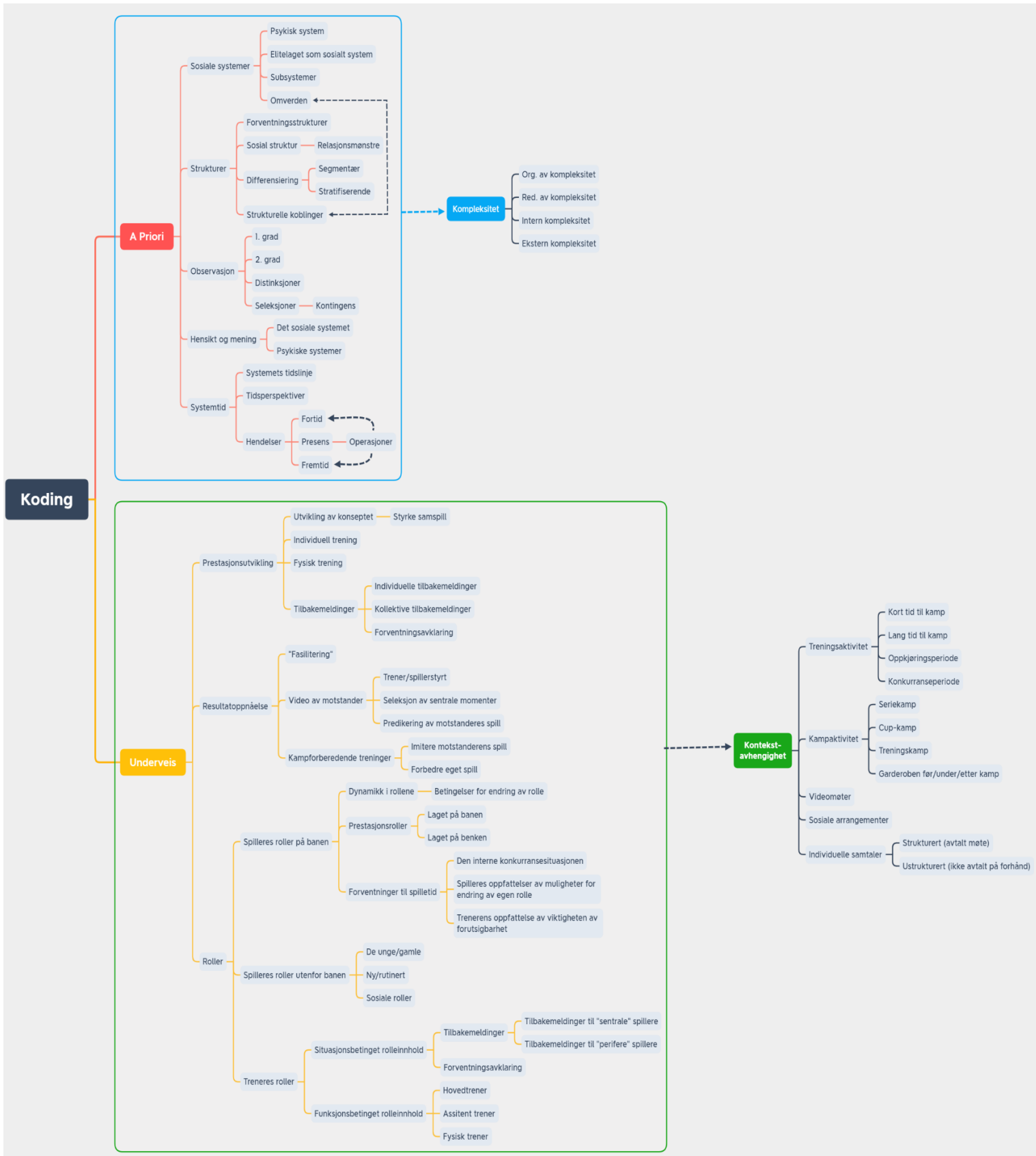
- Wagner, U. (2012). Idrætten som et kommunikationssystem. I: L.F. Thing & U. Wagner (Red.), *Grundbog i idrætssociologi*, s. 112-127. København: Munksgaard.
- Welch, C., Marschan-Piekkari, R., Penttinen, H., Tahvanainen, N. (2002). Corporate elites as informants in qualitative international business research. *International Business Review*, 11(5), s. 611-628. DOI: 10.1016/S0969-5931(02)00039-2
- Wenger, E. (1998). *Communities of practice: Learning, meaning, and identity*. New York: Cambridge University Press.
- Westwood, S. (2002). *Power and the social*. London: Routledge.
- Yin, R. K. (2014). *Case Study Research: Design and Methods* (5.utg.). California: SAGE Publications.
- Øverlid, B. (2009). *Nødvendigheten av fronetisk handlingskompetanse i sosialt arbeid* (Doktoravhandling). Karlstad Universitet, Karlstad. Hentet fra <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:174030/FULLTEXT01.pdf>

Vedlegg 1: Eksempel på intervjuguide

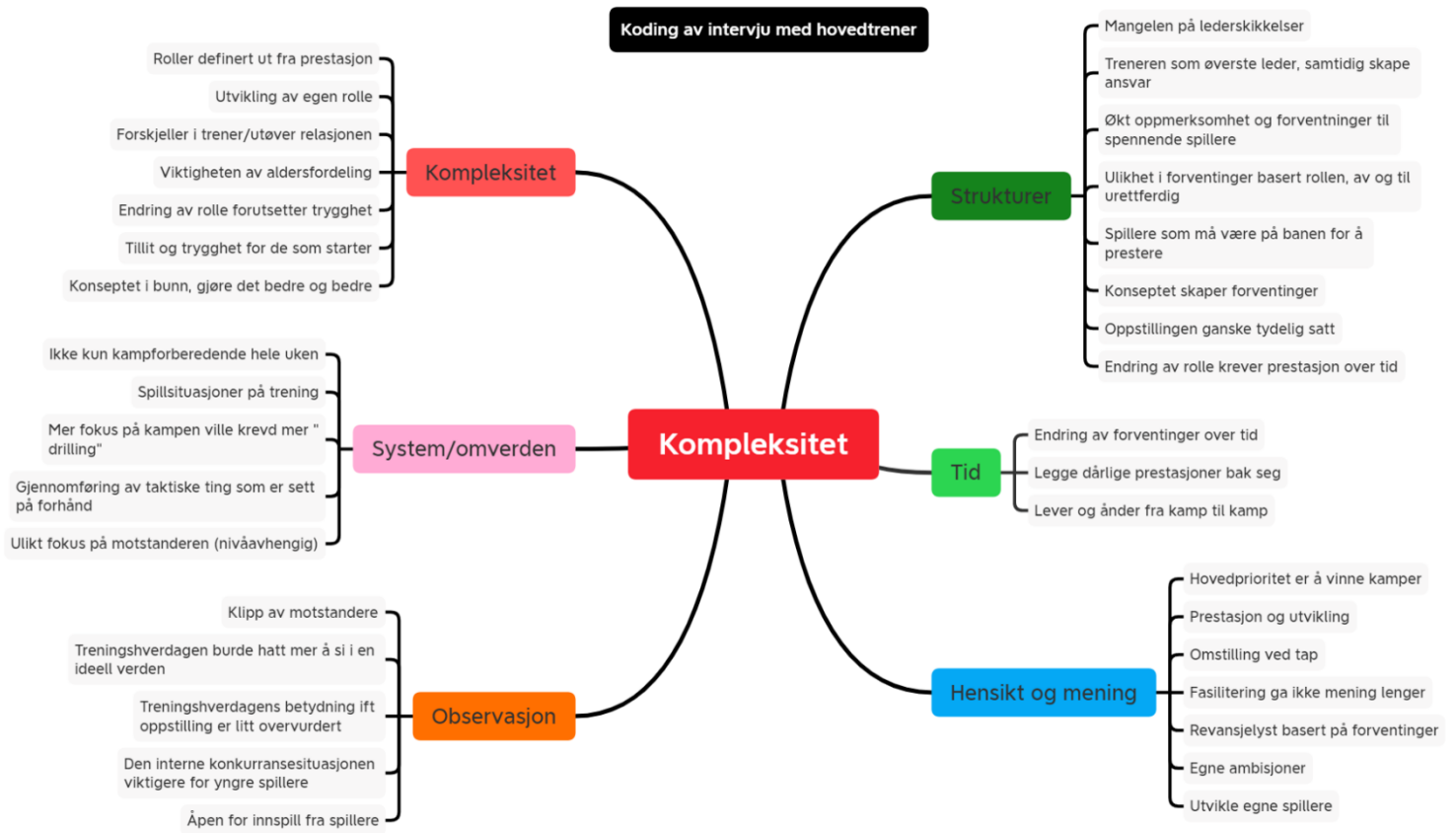
Intervjuguiden er fra intervjuet med Håkon, en av de yngre og mer uerfarne spillerne på laget.

Overordnede spørsmål	Individspesifikke og kontekstbaserte spørsmål	Ting som dukker opp underveis
<p>Roller og relasjoner Lagets sammensetning varierer fra sesong til sesong, noen spillere forsvinner, andre kommer inn. Hva mener du kjennetegner relasjonene i laget og gruppesammensetningen denne sesongen?</p> <p>Hvordan vil du beskrive rollene i laget (inkl. erfaring og alder)?</p> <p>Hvordan vil du beskrive innholdet i relasjonen mellom deg og medspillerne?</p> <p>Hvordan vil du beskrive din relasjon til trenerne?</p>	<p>Med utgangspunkt i din egen rolle i laget, hvordan bidrar du til å skape forventninger til medspillere? Til trenerne? Avhenger dette av rollen man har i laget?</p> <p>Tilbakemeldinger fra trenerne og medspillere er jo en måte å skape nye forventninger til deg på. Vi har snakket litt om dette temaet underveis i perioden allerede. Hva synes du er viktig når treneren gir deg tilbakemeldinger? Hva med når medspillerne skal gi deg tilbakemeldinger?</p> <p>Føler du det er forskjell på hvilke tilbakemeldinger du får, kontra for eksempel Magnus?</p>	
<p>Forventninger Hvordan skapes de forventningene som gjelder laget som helhet?</p> <p>Hvordan forsterkes/oppretholdes forventninger gjennom en sesong?</p>	<p>Når forventninger ikke møtes i form av «dårlige» prestasjoner eller feil, er det vanlig å uttrykke frustrasjon. Hvorfor er det slik?</p> <p>Trenerne kommuniserer ofte forventninger om å komme inn fra benken og heve nivået, bidra, og vise hvorfor man fortjener en plass i startoppstillingen. Hva gjør det med din innstilling når du kommer innpå?</p> <p>Hvor stor aksept føler du det er for å gjøre feil når man kommer inn fra benken?</p>	
<p>Prestasjon og resultat Fra ditt perspektiv, hvordan vil du beskrive forholdet mellom prestasjon og resultat – resultatet er avgjørende, men likevel handler det om å utvikle hver enkelt spiller for at laget skal bli bedre, og ha bedre muligheter for å vinne kamper.</p> <p>I et lag er man gjensidig avhengig av hverandre for å bli bedre. Du blir kun bedre hvis alle andre også gjør sitt beste. Har dere venstrekanter noe bevisst forhold rundt hvordan dere hjelper hverandre til å bli</p>	<p>Både i treningskampene og seriekampene har startoppstillingene, særlig i de tellende kampene, vært preget av få utskiftninger. Hvilke fordeler ser du ved det? Potensielle ulemper?</p> <p>Du er en av dem som ikke har hatt en fast plass på laget i de tellende kampene så langt, hva gjør det med deg at startoppstillingen virker til å være preget av få utskiftninger?</p> <p>Vet du hva som må til for at du skal få sjansen fra start?</p>	

Vedlegg 2: Kodeutvikling observasjonsdata

Vedlegg 3: Eksempel på koding av intervjuer

Vedlegg 4: Informerts samtykkeskjema

Vil du delta i forskningsprosjektet

«En sosiologisk studie på kommunikasjonsprosessers påvirkning på prestasjonsutvikling og prestasjon i et elitelag i håndball»

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et forskningsprosjekt hvor formålet er å observere og intervju deltakerne på et elitelag i håndball. I dette skrivet gir vi deg informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Formål

Formålet med dette prosjektet er gjennom observasjon og intervjuer å få innsikt i kommunikasjonsprosesser som foregår i den daglige virksomheten til et elitelag i håndball. Veldig mye forskning har blitt gjort relatert til faktorer som må oppfylles for å tilrettelegge for prestasjon og prestasjonsutvikling, blant annet trener-utøverrelasjonen, målsettinger, gruppedynamikk og motivasjon. Innenfor de aller fleste faktorer som har blitt identifisert som viktige for god prestasjon, kan det argumenteres for at det eksisterer kommunikasjonsprosesser som er med på å lede den daglige virksomheten i laget. Det er disse kommunikasjonsprosessene jeg ønsker å ta utgangspunkt i. Mye av den forskningen som har vært gjort til nå har vært beskrivende, noe som har gitt god innsikt i hvilke prosesser og faktorer som eksisterer i treneres og utøveres trenings- og konkurranshverdag. Det som likevel har vært en tydelig svakhet, er at lite forskning har forsøkt å avdekke årsakssammenhenger. Altså ikke bare hva som skjer, men hvorfor ting skjer, og hvorfor ting blir som de blir. I dette prosjektet er hensikten å avdekke hvordan kommunikasjonsprosesser i lagets virksomhet får innflytelse på prestasjonsutvikling og prestasjon. Følgende forskningsspørsmål er utviklet;

- 1) Hvilken betydning har trenere og utøveres fortolkningsrammer (selvtillit, trygghet, tillit) for deres deltakelse i kommunikasjonsprosesser på et elitelag i håndball?
- 2) Hvordan er spilleres roller i ulike kontekster tilknyttet elitelagets virksomhet en mediator for kommunikasjon, og hvordan bidrar kommunikasjonsprosesser til en kontinuerlig skapelse og gjenskapelse av systemet, med tanke på roller, forventninger og relasjoner?
- 3) Hvordan er situasjonelle faktorer (prestasjons-/utviklingskontekst, type trening, videomøter) avgjørende for kommunikasjonen som foregår mellom trenere og utøvere på elitelaget, og hvilke typer kommunikasjon brukes i ulike situasjoner (verbal, kroppslig, instruerende, kritisk etc.)?

Prosjektet mitt gjennomføres i tilknytning til min masteroppgave ved instituttet for samfunnsvitenskap ved Norges Idrettshøgskole, med fordypning i coaching og psykologi.

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

Norges Idrettshøgskole er ansvarlig for prosjektet. Veileder i prosjektet er Christian Thue Bjørndal.

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

Du får spørsmål om å delta fordi du er del av en profesjonell organisasjon, og spiller på et lag som er i Rema 1000-ligaen i håndball. Profesjonaliteten til laget og deg som spiller er viktige kriterier for å besvare forskningsspørsmålene i mitt prosjekt. Derfor håper jeg at du sier deg villig til å delta i prosjektet, og dermed bidrar til å gi innsikt i kommunikasjonsprosesser i et elitelags hverdag. Antall deltakere som deltar i prosjektet er de trenerne og spillerne som på fast basis er tilknyttet ditt lag, du vil altså kjenne de andre deltakerne og totalt antall deltakere vil ligge på rundt 20 personer. Laget har blitt rekruttert gjennom samtale med din hovedtrener.

Hva innebærer det for deg å delta?

Hvis du velger å delta i prosjektet vil dataene for prosjektet innhentes gjennom observasjon og intervjuer. Observasjonen går ut på at jeg observerer lagets virksomhet tilknyttet trening, kamp og lagmøter. Observasjonen gir relevant informasjon om lagets kommunikasjon og handlinger, med den hensikt å besvare forskningsspørsmålene for prosjektet. Hovedsakelig vil informasjonen om det jeg observerer være beskrivende for de situasjonene jeg observerer, i tillegg kan kommunikasjon innad i laget bidra til å beskrive hvilke tanker og meninger spillere og trenere gjør seg i de ulike situasjonene. En viktig del av observasjonen er feltsamtaler, som er samtaler jeg har med spillere underveis, for eksempel for å avklare ting, eller spørre om spesifikke meninger og hendelser. Det er viktig å påpeke at denne feltsamtalen ikke skal virke forstyrrende for lagets virksomhet, og dersom jeg har spørsmål vil disse stilles i pauser eller før/etter treninger. Denne typen opplysninger vil registreres i en loggbok, hvor jeg registrerer alle opplysningene tilknyttet observasjonen. I tillegg til observasjon vil en sentral del av prosjektet være intervjuer. Disse intervjuene vil være ustrukturert, det vil si at spørsmålene omhandler det jeg har observert. Intervjuene skal bidra til å skape en dypere forståelse av lagets handlinger og meninger, men legges til rette for enda mer individualiserte synspunkter enn det man oppfatter i en kollektiv situasjon under observasjonen. I intervjuene kan det komme frem opplysninger tilknyttet lagets virksomhet om andre deltakere enn den som intervjues, som er aktuelle for å besvare forskningsspørsmålene. Dette kan for eksempel være når spillere snakker om trenerteamet eller omvendt. Disse opplysningene vil selvsagt anonymiseres. I intervjuene vil opplysningene registreres gjennom lydopptak, som i etterkant transkriberes. I transkripsjonen vil alle personopplysninger anonymiseres slik at ingen av opplysningene kan spores tilbake til deg. Også navnet på laget som deltar i studien vil anonymiseres, og kun omtales som «et eliteserielag», «eliteserielaget» eller lignende. På denne måten er deltakernes anonymitet sikret i enda større grad.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykket tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle dine personopplysninger vil da bli slettet. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg. Du kan trekke deg både muntlig og skriftlig. Du kan også kreve å få innsikt i dataene som samles inn om deg, for å sikre at opplysningene er korrekte, dersom det er ønskelig. Opplysninger du ikke anser som korrekte vil ved ditt

ønske bli endret til å være korrekte. Dersom en person i tilknytning til laget ikke ønsker å delta i prosjektet i det hele tatt, vil dette i varetas ved at ingen opplysninger om denne personen noteres under observasjonen. Data innhentet gjennom observasjon baserer seg kun på de som har samtykket til deltakelse i prosjektet.

Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Vi vil bare bruke opplysningene om deg til formålene vi har fortalt om i dette skrivet. Vi behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket. De eneste personene som vil ha tilgang til opplysningene om deg er meg som student (Lovis Tønnies) og prosjektansvarlig (Christian Thue Bjørndal). For at ingen uvedkommende skal ha tilgang til dataene om deg, vil disse lagres på institusjonens enheter, hvor kun de som er nevnt ovenfor har tilgang til opplysningene. For å sikre din anonymitet vil navnet ditt erstattes med en kode som lagres på egen navneliste adskilt fra øvrige data. Alt datamaterialet vil lagres innelåst ved institusjonen (Norges Idrettshøgskole).

Hva skjer med opplysningene dine når vi avslutter forskningsprosjektet?

Opplysningene slettes når prosjektet avsluttes/oppgraden er godkjent, noe som etter planen er 30. Juni 2021.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- innsyn i hvilke personopplysninger som er registrert om deg, og å få utlevert en kopi av opplysningene,
- å få rettet personopplysninger om deg,
- å få slettet personopplysninger om deg, og
- å sende klage til Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger.

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke.

På oppdrag fra Norges Idrettshøgskole har NSD – Norsk senter for forskningsdata AS vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Hvor kan jeg finne ut mer?

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

- Norges Idrettshøgskole ved Christian Thue Bjørndal (veileder), 40898766, christian.bjorndal@nih.no, eller Lovis Tønnies (student som gjennomfører prosjektet), 48308323, lovistonnies@gmail.com.
- Vårt personvernombud: Norges Idrettshøgskole (ansvarlig institusjon), personvernombud@nih.no.

Hvis du har spørsmål knyttet til NSD sin vurdering av prosjektet, kan du ta kontakt med:

- NSD – Norsk senter for forskningsdata AS på epost (personverntjenester@nsd.no) eller på telefon: 55 58 21 17.

Med vennlig hilsen

Christian Thue Bjørndal
(Forsker/veileder)

Lovis Tönnies

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet «En sosiologisk studie på årsakssammenhenger tilknyttet elitelagets kontinuerlige valg, og oppnåelsen av elitelagets målsettinger», og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til:

- å delta i observasjon
- å delta i intervju
- at trenere og andre spillere kan gi opplysninger om meg til prosjektet – dette gjelder særlig i intervjuene, hvor andre personer i laget enn den som intervjues kan nevnes (dette vil selvsagt anonymiseres)

Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet

(Signert av prosjektdeltaker, dato)